Թ ՏԱՐԻ 2394 ԹՈՒԱԿԱՆ ՀԱՅՈՑ 11 ԱՐԱՑ 4384 18 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1892 29 ՃԻՄԱԶԻՒԼ ԱԽԸՐ 1309 ՇԱԲԱԹ

40 ՓԱՐԱ

ՆԱՄԱԿ ԿԱՄ ՈՐ ԵՒ ԻՑԷ ԳՐՈՒԹԻՒՆ ՊԷՏՔ Է ՈՒՂՂԵԼ
ԱՌ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԱՐԵՒԵԼՔ ՕՐԱԳՐԻ
Ղալաթիա, Կ. Պոլիս

درعلیه‌ده غلطه‌ده نورادونکیان خانده آره‌وك
غزته‌سی اداره‌سنه

Direction du journal AREVELK
Galata, CONSTANTINOPLE

ԱՐԵՒԵԼՔ
ՕՐԱԳԻՐ
Քաղաքական եւ Ազգային

40 ՓԱՐԱ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Կ. Պոլսոյ համար Տարեկան [illegible] 150
» » Վեցամսեայ » 75
» » Եռամսեայ » 40
Օտար երկիրներէ Տարեկան Ֆրանք 56
» » Վեցամսեայ » 28
Ընտիր Թուղթի վրայ [illegible] Տարեկան Օսմ. Ոսկի 2
[illegible] Ղրշ. 50

Խմբագրութեան ուղղուած նամակ կամ՝ այլ գրութիւն ետ չէ տրուիր.

Les annonces sont reçues
AUX BUREAUX DU JOURNAL

Արեւելքի ներկայ համարը, բաց ի իր սովորական նիւթերէն, կը պարունակէ նաեւ հետեւեալ յօդուածներ.

ԿՐԹԱԿԱՆ ՈՒՂՂՈՒԹԻՒՆ ԱԶԳ. ՎԱՐԺԱՐԱՆԱՑ — ԳԱՌՆԻԿ ԱՐՇԱՒԻՐ
ՔԹԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ — ԵՐՈՒԱՆԴ
ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՔ
Ուխտ — ՀԵՐՄԻՆԷ
Վերջալոյսի նուագ.—Մակոյկ — ԽԻԺ
ԱՍՏՐԱ (Գրական վէպ Քարմէն Սիլվայի) Թարգմ. Թ. Թ. (ՎԵՐՋ)
ՄԱՆԿԻԿՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀԷՆ — Վ. Գ.
ՅՈՒՇՔ ԵՒ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՔ
ՈՒԻՍՏՈՒԹԳՈՖԼԻ ԱՒԱՆԴԱՎԷՊԸ
ԳԻՏԱԿԱՆ — Վ. Մ.

Կը յիշեցնենք «Արեւելք»ը ձեռքէ գնողներուն որ չմոռնան ներկայ թերթին հետ լրագրավաճառէն պահանջել նաեւ յաւելուածը որ անջատ թուղթի վրայ տպուած է: Ամբողջին գինը 40 փարա:

Կ. ՊՈԼԻՍ, 18/30 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1892

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՆԻՒԹԵՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՐՔԵՐ

Մեր վերջին թիւերուն մէջ քննեցինք հանրային բարոյականի կարգ մը խնդիրներ, որք այս պահուս միտքերը կը զբաղեցնեն ի Գերմանիա, ի Ֆրանսա, և ուրիշ երկիրներ:

Ասոնք, քանզի մարդկային խնդիրներ, մեր ազգին մէջ ալ գոյութիւն ունին, և մեզ համար ալ կարեւոր են:

Օրինակի համար, ո՞վ չի գիտեր թէ կրօնային կրթութիւնն ի մեզ զանց առնուած է: Ո՛վ կ'ուրանայ հայ հասարակութեան մէջ արբեցութեան պատճառած չարիքներն: Ապօրէն կենակցութեանց և վարձկան ցոփութեանց գայթակղութիւնը քիչ սիրտեր կը ծակէ:

Եթէ Գերմանիոյ Կայսրն այս երբեակ պակասութիւնը միայն տեսեր է իր ժողովրդեան վրայ, ուրիշներ գուցէ աւելին տեսնեն իրենց շուրջ: Դժբախտութիւնն այն է որ տեսնելով կը վարժուինք, և երբ աչքը վարժուած է, միտքը չի գիտեր այլ եւս:

Մեր ժողովուրդ, փա՛ռք Աստուծոյ, դեռ եւս չէ քաղաքակրթուած այնքան որ արեւմտեան ժողովրդոց ոմանց մէջ տեսնուած մոլութեանց նրբութեան հասած լինի: Բայց դերակիրթ վիճակ մը անպատճառ ապահովութիւն չընծայեր անբարոյութեան դէմ: Պատմագէտք, աշխարհագիրք և ուղեւորք կը նկարագրեն նախնական ժողովուրդներ որք սրբակեաց լինելէ հեռի են: Բայց քաղաքակրթութեան չափազանց նրբացումն ալ, ինչպէս ի յայտ կուգայ Փարիզի կամ Պերլինի մէջ, այնպիսի բրտութիւններ ունի որք ժԹ դարը վերջացնող մարդկութիւնը կարծես քանի մը տասնեակ դարեր ետ կը դարձնեն:

* * *

Էր ժամանակ մը երբ կ'օրօրուէինք այն հաւատքով թէ հայ ժողովուրդն, եթէ գաղթականութեանց մէջ՝ քաղաքակրթութեան հոսանքին խառնուած՝ ապականած է, համեմատաբար սուրբ է մնացած իր գաւառային ծննդավայրերուն մէջ: Կը հաւատայինք թէ նահապետական կենօք կ'ապրին, թէ ամուսնական ուխտը մահուամբ եւեթ կը խզեն, թէ ընտանեկան սէրն իրենց համար ամեն ցաւեր կ'ամոքէ, և կրօնը զամենքն իր սուրբ հովանւոյն ներքեւ կը պատսպարէ, ու լաւագոյն կեանքի մը կ'առաջնորդէ:

Աւելի մօտէն քննելով այս բնավայրեր, ո՛րպիսի յուսախաբութեան կը մատնուինք: Ամենէն աւելի աչքերնիս բացին բժիշկներն որք հիմա գաւառաց գրեթէ ամեն կողմերը ցրուեալ են: Անոնց նամակներն ու բերանացի տեղեկութիւնները վիրաբոյժի կտրոյին պէս պաղ ներգործութիւն մը կ'ընեն մեր մտքին վրայ: Հիւանդութիւններ որք ուղղապէս անբարոյութեան վերագրելի են, ահռելի նախճիրներ կը գործեն այն գաւառացի ժողովրդոց մէջ: Ընտանիքներ քայքայուած են, կը քայքային, ո՛չ այնքան տնտեսական պայմաններու բերմամբ, այլ՝ որ յոռեգոյն է՝ բարոյական ըմբռնումներու թուլացմամբ: Անօրինակ տեսարան մը չէ գիտել հայ կինն, որոյ պարկեշտութեան ու հաւատարմութեան ներբողը դարեր հիւսած էին, յուսահատութեան վայրկենի մը մէջ իր պարտաւորութեան ճամբէն շեղած, և իր հաշուոյն նոր եւ անկանոն կենակցութիւն մը սկսած, մինչ իր անտարբեր այր եւս քան զեւս կը մխրճի Պոլսոյ հաճոյքներուն մէջ: Ոմանք այնքան կը խղճան պանդուխտներուն որ այս կարգի պակասութիւններն անոնց երեսին զարնելու կը մոռնան:

* * *

Եթէ գաւառային բարոյականն հեռաւորութեան չի դիմանար ու կ'եղծանի, պոլսական բարոյականն ալ մօտաւորութեան չի դիմանար, և՝ անխուսափելի կապակցութեանց բերմամբ՝ կնամոլութիւնք, այրամոլութիւնք, ընտանեաց քայքայմունք և ամուսնութեան նուազմունք ամեն օր կը լսուին, կը գիտուին, և խաւարեալ բարոյասէրը կը խորհի թէ վերջն ո՛ւր պիտի երթայ: Որչափ աւելի սերտ հաղորդակցութեամբք կապուինք Եւրոպիոյ քաղաքակիրթ երկրաց հետ, այնչափ աւելի եւրոպեան վայելք ու զբօսանք կը յաճախեն ի մեզ, և նորութեան հրապոյրն, ընդաբոյս հակումներու բեղմնաւոր հողին վրայ արդասաւորելով, ծիլ ու ծաղիկ կուտայ անդէպ ունակութեանց: Իմաստասէրը կ'ըսէ թէ անխուսափելի է այս: Թերեւս այդ այնչափ ստոյգ չէ: Եթէ կայ բան մը որ աւելի ստոյգ է, սա է թէ այս ընթացք հայ հասարակութեան ֆիզիքական ու բարոյական կենսական հիւթերն սպառելով՝ կործանում, խորտակում կը սպառնայ, և իրօք ա՛յդ է անխուսափելին:

* * *

Որչափ դիւրաւ Հայք կ'իւրացնեն միջավայրի ունակութիւններն և ապականութիւնները: Դիտեցէք, օրինակի համար, թէ տակաւին 5 կամ 6 տարի առաջ այն ինչ մոլութիւն չի կար մեր ժողովրդեան մէջ: Այն ատեն շատ տեսակ ծայրայեղութիւնք գործուած կընային չլինել ինչ ինչ որոշ շրջանակի մէջ: Անկէ դուրս ելնել չի կար: Բայց յայնմ հետէ այն մոլութիւն [illegible] եղած է: Եւ ահա կ'իւրացնեն զայն նոյնքան փութեռանդն և նոյնքան կատարելապէս որ կարծես անոր մէջ մեծցած ըլլային: Հոս ունինք եզական օրինակ մը adaptationի, միջավայրի ազդեցութիւնները կրելու և իւրացնելու դիւրութեան:

Atavismeի, առհաւութեան, կասկած մ'ալ կուտայ սոյն փութաջանութիւն: Երբ ունակութիւն մը այսքան շուտ կը սպրդի, մեծ հաւանականութիւն կայ թէ նոյն ընդունակութիւնը ցուցնող ժողովրդեան նախահարք եւս բոլորովին օտար չեն եղած ատոր:—Աղէկին համար ալ կ'ըսուի այս, գէշին համար ալ:

* * *

Ձկնորսք բան մը կը գիտեն այս ձմեռ: (Երբ Պոլսոյ թերթ մը ձկնորսութեան խօսք ընէ, մի՛ զարմանաք: Ձկնորսութիւնը մեծ դեր ունեցած է ո՛չ միայն առաքելոց դարուն մէջ, այլ եւ՝ ի մասնաւորի՝ հնոյն Բիւզանդիոնի հաստատման պատմութեան մէջ: Տարւոյն մէջ որոշեալ եղանակներ ձուկերուն անցուդարձը Վոսփորէն՝ Սեւ ծովու եզերայ և Կ. Պոլսոյ գաղթականութեանց հաստատման վրայ ուղղապէս ներգործած է:) Արդ, ձկնորսք կը գիտեն որ փալամիտը, նպաստաւոր միջավայրի մէջ ուռճացած, զօրացած, բազմացած, այս ձմեռ ասպարէզէն վտարած է սկումբրին զոր կը հալածէ, որով Պոլիս զրկուած է փալամիտէն աւելի համեղ և օգտակար ձուկ մը առատօրէն վայելելու հաճոյքէն:

Բարոյական կարգի մէջ ալ այնպէս չէ՞: Ոմանց անշահ կամ չարաշահ ընթացքը կը զզուեցնէ աւելի պարկեշտ տարրերն, և բարոյական գործունէութեան ասպարէզէն զանոնք կը հեռացնէ: Ո՞չ ապաքէն որոմը շուտ կ'աճի: Ահա՛ Փարիզի լրագիրք կը հաստատեն թէ լպիրշ հրատարակութիւնք պարկեշտ և օգտակար հրատարակութիւններէն աւելի ընթերցող կը գտնեն: Հին աստուածաբանութիւնը կ'ըսէ թէ մարդ ի չարն հակեալ է: Ամեն աստուածաբանութիւնք զայս կը հաստատեն: Այս այնչափ ստոյգ է որ դժուար է հաւատալ թէ մարդս ժամանակաւ տարբեր եղած ըլլայ: Եթէ մարդկային բնութիւնն անկեալ է այժմ, շատ հաւանական է որ նախապատմական դարերու մէջ ալ անկեալ էր: Զարը շուտ կ'աճի ուրեմն, մանաւանդ երբ գտնուած միջավայրն ալ դիւրութիւններ և հրապոյրներ կ'ընծայէ:

* * *

Անպարկեշտ ընթերցումներ:

Անգլիոյ, Գերմանիոյ և Միացեալ Նահանգաց մէջ ֆրանսերէն ինչ ինչ հեղինակութիւնք իշխանութեանց կողմէ կ'արգիլուին, կը գրաւուին, թարգմանիչք ու հրատարակիչք կը բանտարկուին, և տուգանաց կ'ենթարկին: Եւ որ աւելին է, այն հեղինակութիւնք, այն երից երկրաց մէջ, հրապարակաւ կը ծախուին, իբրեւ արուեստի վատթարացում՝ նիւթական շահու ակնկալութեամբ:

Մեր լուսաւորութիւն, որ մինչ կաղ բան մ'ունեցած է, որ երբեք համաչափ, մեթոտաւոր ուղղութիւն մը չէ ստացած, անգլիական, գերմանական և ամերիկեան լուսաւորութեան վրայ կը ծիծաղի, ո՛չ միայն կարդալով այն հեղինակութիւններ, այլ եւ հրապարակաւ զանոնք ջատագովելով և յանձնարարելով հայ ընթերցողաց և ընթերցուհեաց:

Աւելին կայ:

Ֆրանսերէն թերթեր կան նոյն իսկ Ֆրանսայի գաւառաց մէջ և Պելճիոյ մէջ արգելեալ, ֆրանսախօս ժողովրդոց մէջ իսկ վնասակար հռչակեալ, զորս Պոլիս ներմուծող գրավաճառներն ու լրագրածախերը մեծ գործ տեսան, գլխաւորապէս Հայերու ծախելով, և աւելի պիտի ընդարձակէին այս տուրեւառ, եթէ այն ապականիչ հրատարակութեանց վաճառումը չարգիլուէր օսմ. կառավարութեան կողմէ: Շատեր քաջութեան գործ կը համարէին այսպիսի թերթեր կարդալնին:

Եւ այս՝ երբ ոչ իսկ կանոնաւոր նախակրթութիւն մ'ունինք դեռ մեր ժողովրդեան համար:

* * *

Հայ գինարբուք:

Գինեմոլութեան հայ հասարակութեան մէջ յառաջդիմութեան ամենէն վշտալի պարագայն է պատանեկական արբեցութիւնը: Դպրոցի մէջ իրենց ուսմանց ընթացքը կիսաւարտ թողլով չուկայ ելնող հայ պատանիք, իրարմէ օրինակ առնելով, քաջութեան գործ կը համարին երեկոյները գինովնալ չարաչար, իրենց զուարթութիւնն հռչակելով այնպիսի յիշոցներով զորս աշխարհի ամենէն հարուստ լեզուն անգամ չի կրնար թարգմանել: Այս պատանեկութիւնն այս կործանարար ճամբէն ետ կեցնելու համար ի՞նչ կ'ընենք: Եւ ի՞նչ տեսակ ընտանիքներ կ'երեւակայենք որ կարենան հիմնել անոնք, և ի՞նչ տեսակ սերունդ արտադրեն:

Մեր ժողովրդեան գինեմոլութիւնն աւանդութիւններ և առասպելներ իսկ կազմած է արբեցութեան շուրջ: Կը պատմուի թէ շատ մը հիւանդներ օղիով աղէկցած են: Բժշկին դեղը մէկ կողմ դրած և օղի խմած են, և խեղճ բժիշկն յապուշ կրթած են իրենց ալքոհոլական հրաշալի բուժումներով: Բարեբախտութիւն մ'է որ մեր բարեխառն կլիմայն սաստիկ արբեցութիւն չի վերցներ, ինչպէս կը վերցնէ հիւսիսային ցուրտ կլիման: Բայց համեմատաբար, մերիններն ալ ոչ նուազ կ'արբենան, և հա՛րկ է նկարագրել այն հայ ընտանեաց վիճակն որոց հայրը կամ մեծ տղայն արբեցութեան գերի եղած է:

* * *

Բերայի Թաղական Խորհուրդն ընտրութեամբ մը պէտք է նշանակուի թէ Պատրիարքարանէն կարգուի առժամապէս:

Այս խնդրոյ վրայ կարեւոր ակումբի մը մէջ անցեալ օր ընդարձակ վիճաբանութիւն մը տեղի կ'ունենար:

Փորձառու Բերացի մը եզական փաստ մ'ի մէջ բերաւ, հաստատելու համար թէ Թաղային ընտրութիւն դեռ եւս անպատեհ է Բերայի համար, և արդի վիճակը շարունակել խոհեմութիւն է:

—Պատճա՞ռ:

=Հապա չէ՞ք գիտեր որ Բերայի Թաղական ընտրողաց մէջ կան գոնէ 150 պանդուխտներ անպատիւ տուներու, նոյնքան ալ [illegible]ներ, զորս երկու գաւաթ օղիով կարելի է ուզած կողմը դարձնել Թաղային ընտրութեան պահուն:

Թողունք «միտեաճիներն», որք եթէ տգէտ, բայց կրնան պարկեշտ մարդիկ լինել· զի վերջապէս իրենց ճակտին քրտամբ իրենց հացը կը վաստկին պատուաւորապէս, և շատ անգամ կը պատահինք այն «միտեաճի»ին որ «չավէլան» վար կը դնէ նախակրթարանին դրան առջեւ, ներս կը մտնէ բարեւ բռնելով, և «Միւսիւին» կը հարցնէ թէ իր տղուն համար քանի՞ շաբաթական կը պարտի, կը վճարէ անմիջապէս, կը հարցնէ նաեւ թէ գիրքերու համար բան մը վճարելիք կա՞յ, և ինչ որ է կուտայ, ընկալագիրը կ'առնու, և կը մեկնի նոյն պատկառոտ դիրքով, թէեւ բաց ոտնքներով, զի այնպէս կը բերէ իր արհեստին պահանջումը:

Բայց ի՞նչ կ'ըսէք սա միւս 150 պանդուխտներու հաշուոյն:

Բերայի կեանքը Թաղային պաշտօնավարութեան բերմամբ կամ այլապէս մօտէն գիտցողներ իբրեւ ցաւալի ճշմարտութիւն կը յայտնեն թէ այն տեսակ տուներու բնակիչք և բնակչուհիք խիստ շատցած են վերջերս, և եթէ յառաջագոյն ուրիշ տարրեր գերակշռէին, այսօր Հայք և Հայուհիք իրենց թուով կը մրցին անոնց դէմ, և տարուէ տարի կ'աւելնան:

Թշուառութիւն, տգիտութիւն, մանկութեան կամ պատանեկութեան մէջ պաշտպան խնամոց պակասութիւն, հեշտասիրութիւն, ծուլութիւն, այդ դժոխքին մէջ կը մղեն և հոն անդարձ կորստեան կը մատնեն հայ աղջիկներ եւ կիներ, Պոլսեցի թէ գաւառացի, և երբեմն վաճառականաց զանձեր պահող այս գաւառացի պանդուխտներն ալ կ'երթան հոն պահել բոլորովին տարբեր ապրանք մը, անորակելի արհեստի մը միջնորդութիւնն ընելով:

* * *

Հայ վարժարանաց մէջ կրօնի ուսումը լոկ ձեւի համար գրուած բան մ'է այսօր:

Կարգ մը վարժարանաց տնօրէններուն և հոգաբարձուներուն համար բացարձակ կեղծաւորութիւն մ'է այս: Կրօնային կրթութեան չեն հաւատար: Եւ կրօնային դաստիարակութեան պէս բան մը դրած են՝ աչք խաբելու համար, չըսուելու համար թէ չկայ կրօնի ուսում այնպիսի վարժարանաց մէջ որք եկեղեցւոյ հասոյթովը կ'ապրին, եկեղեցւոյ կից:

Չեն հաւատար · որովհետեւ չեն գիտեր: Եւ այն է զարմանալին որ իրենց տգիտութիւնն իրենց իմաստասիրութեան վերագրելու ծիծաղելի յաւակնութիւնն ունին: Եւրոպական գիրք մը երբեք չեն կարդացած յորմէ սորվէին թէ գերման, անգլիացի կամ ֆրանսացի մանկավարժութիւնն ինչպէս կ'ըմբռնէ կրօնային կրթութիւնը: Կրօնի ուսումը, մեր վարժարանաց մէջ, սահմանուած է կարգ մը գրաբար հատուածներ ու անհասկնալի բանաձեւեր գոց ընել տալու: Տղաքներուն գո՛նէ իրենց բարոյական և ընկերական պարտաւորութեանց վրայ որոշ գաղափար մը չի տրուիր:

Եւ այս՝ երբ աշխարհի ամենէն աւելի քաղաքակիրթ ազգն ամեն ժամանակէ աւելի կը զգայ կրօնային կրթութեան պէտքն, և իր նախակրթարանաց մէջ մանաւանդ կրօնային կրթութեան աւանդումը կը շրջապատէ այնպիսի զօրեղ երաշխաւորութեամբք ինչպէս տեսանք դեռ անցեալ օր:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՔ ԵՒ ՔԻԼԻ

Պայծառ օդէ մը որոտում մը լսելու պէս յանկարծակի և յեղակարծ լուր մ'եկաւ թէ Միացեալ Նահանգաց հզօր Հանրապետութիւնը վերջնագիր զրկեր է Քիլիի մանրադիտական Հանրապետութեան: Հիւսիսային մեծ Հանրապետութեան այս ընթացքը չափաւորութեան և վեհանձնութեան օրինակ մը չէր ընծայեր: Բայց Ուաշինկթընի կառավարութեան համախոհներն ալ կը պնդեն թէ փոքրիկ պետութիւնք իրենց պզտիկութեան կրթնելով պէտք չէ յաւակնին իրենց կամքն ընդունել տալու այնպիսի Տէրութեանց որք իրաւունքն ալ զօրութեան հետ մէկտեղ

—)(12)(—

ԹԵՐԹՕՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ

ԺԻՒԼ ՎԵՐՆ

ՌՕՊԸՆՍՕՆՆԵՐՈՒ ԴՊՐՈՑԸ

Առագաստներն ամփոփեցին, և պէտք եղաւ քեղիկոնին շարժումով միայն յառաջանալ, բայց միջին աստիճանի ճնշումով մը, գէշ հարուած մը չընդունելու համար:

Կոտֆրէյ շատ լաւ տոկաց այդ վերէն վար ու քովէնտի տատանումներուն, առանց նոյն իսկ իր զուարթ բնաւորութիւնը վայրկեան մը կորսնցնելու: Ցայտնապէս այդ տղան ծովը կը սիրէր:

Բայց Թարթըլէթ հովը չէր սիրեր, և ան ալ վրէժը կ'առնէր անկից: Տեսնելու բան էր խեղճ կեցուածքի դասատուն որ հիմայ ինչպէս կենալը չէր գիտեր, պարի դասատուն որ արուեստին բոլոր կանոններուն հակառակ կը պարէր: Իր խցիկին մէջ մնալ, շոգենաւը դղրդող այդ ցնցումները զգալով, այդ ալ չէր կրնար:

—Օ՜դ, օ՜դ, կը հառաչէր:

Եւ վերնայարկէն չէր բաժնուեր: Կողմնակի տատանում մը, և ահա մէկ եզերքէն միւսը կը նետուէր· մէկ ծայրէն միւսը տատանում մը, և ահա դէպ առաջ կը դիմէր, քիչ մը վերջն ալ դէպ ետեւ ընկրկելու պատրաստ: Ոլորկ սիւներու կը կրթնէր, պարաններուն կը փաթթուէր, արդի պարագիտութեան սկզբունքներուն բոլորովին անհամաձայն դիրքերով կը կենար: Ա՛հ, ինչո՞ւ օդապարիկով մը չէր կրնար վեր ելլել այդ շարժուն տախտակամածին անհաւասարութիւններէն ազատելու համար: Իր նախահայրերէն մէկն, նմանապէս պարող, կ'ըսէր որ եթէ թատերաբեմի վրայ նորէն ոտք կոխել հաճէր, պարզապէս իր ընկերները չվշտացնելու համար էր: Թարթըլէթ երբեք պիտի չուզէր նորէն ոտք կոխել այդ վերնայարկին վրայ, զոր ալէծուփ տատանումները կարծես անդունդին խորը կը քաշէին կը տանէին:

Ի՞նչ խելք էր Ուիլիըմ Վ. Քոլտըրըբին որ զինքը այդ նաւը դրած էր:

—Օդը այսպէս աւրուած պիտի մնա՞յ, կը հարցնէր օրը քանի անգամ Թիւրքօթ նաւապետին:

—Հը՜մ, ծանրաչափը շատ յուսատու չէ, կը պատասխանէր միշտ նաւապետը յօնքերը պռստելով:

—Շուտ պիտի հասնի՞նք երթալիք տեղերնիս:

—Շուտով, շուտով, Պ. Թարթըլէթ… Հը՜մ, շուտով:

—Եւ ասոր Խաղաղակա՞ն կ'ըսեն, կը կրկնէր խեղճ դասատուն երկու հեծկլտանքի և երկու տատանումի մէջտեղ:

Պիտի ըսենք թէ ո՛չ միայն Թարթըլէթ դասատուն ծովախտէ կը տանջուէր, այլ և վախ կը զգար տեսնելով այն խոշոր կոհակներն, որք փրփրելով «Տրիմ»ին վրայ կը խուժէին, լսելով կափարիչներն որք ուժգին բաղխումներով կը բացուէին ու իրենց արձակման խողովակներէն շոգի թող կուտային, զգալով շոգենաւին տատանիլն ինչպէս սունկէ խից մը ջուրի լեռներու վրայ:

—Ոչ, կարելի չէ որ նաւը ընկղմի, կը կրկնէր, իր աշակերտին վրայ անկենդան նայուածք մը սեւեռելով:

—Հանդարտեցէք, Թարթըլէթ, կը պատասխանէր Կոտֆրէյ: Նաւ մը եղած է տատանելու համար: Ատոր համար պատճառներ կան:

—Ես կ'ըսեմ որ բնաւ պատճառ մը չը կայ:

Եւ այս մտածումով, դասատուն իր փրկութեան գօտին մէջքը կապած էր: Կուրծքին վրայ պինդ կապած կը կրէր զայն գիշեր ցերեկ: Ոսկիներու դէզ մըն ալ եթէ տային, պիտի չհանէր զայն: Ամեն անգամ որ ծովը վայրկեան մը կը հանդարտէր, օդի մեծ արտաշնչումով մը զայն կ'ուռեցնէր:

Երբեք բաւական լեցուն չէր գտներ զայն:

Ներողամտութիւն կը խնդրենք Թարթըլէթի սարսափին համար: Ծովի չվարժուողին համար, անոր չըթայազերծ կատաղութիւնը կրնար երկիւղ պատճառել, և գիտենք թէ այդ ճամբորդը մինչեւ այդ օրը Սան-Ֆրանչիսքօի ծովախորշին հանդարտիկ ջուրերէն անդին չէր անցած: Ուրեմն սաստիկ հովէն նեղուիլ շոգենաւին վրայ, կոհակաց ընդհարումէն սաստիկ զգալ, ատոնք ամենքն ալ կարելի է ներել իրեն:

Օդն ալ հետզհետէ աւելի կ'աւրուէր և «Տրիմ»ին կը սպառնար հովի մօտալուտ սասկալի հարուած մը, զոր «սէմաֆօռ»ները պիտի իմացնէին իրեն եթէ ծովեզերքին մօտ ըլլար:

Եթէ այդ օրուան միջոցին, շոգենաւը ահռելի կերպով կը ցնցուէր, եթէ շոգւոյ մեղմ զօրութեամբ մը կ'ընթանար, մեքենային վնաս մը չհասցնելու համար, կը պատահէր սակայն որ հեղուկ խաւերու սաստիկ ելեւէջներով քեղիկոնը վեր կ'ելլէր ու վար կ'իջնէր յաջորդաբար: Ադկից յառաջ կուգային իր թեւերուն զարհուրելի բաղխումներն աւելի խորին ջուրերու մէջ, կամ ծածանման գիծէն վեր յիմար տարուբերումներ, որք կրնային մեքենական դրութեան հաստատունութիւնը վտանգի ենթարկել: Այն ատեն խուլ պայթիւններու պէս ձայներ կը լսուէին որք «Տրիմ»ի ետեւի կողմէն կը բարձրանային, և մխոցները կ'ելլէին կ'իջնէին այնպիսի արագութեամբ մը զոր մեքենավարը մեծ դժուարութեամբ կը զսպէր:

Սակայն, Կոտֆրէյ դիտողութիւն մը ըրաւ ինքնին, որուն պատճառը նախ չգտաւ· այն է թէ գիշերը շոգենաւին ցնցումներն անհունապէս նուազ սաստիկ էին քան ցերեկը: Ադկից պէտք էր հետեւցնել թէ հովը կը մեղմանա՞ր այն ատեն, թէ արեւին մարը մտնելէն յետոյ հանդարտութի՞ւն մը կը տիրէր:

Այս բանն այնքան զգալի եղաւ, որ Յունիս 21 էն 22 լուսնալու գիշերը ուզեց հասկնալ թէ ինչու այդպէս կ'ըլլար: Այդ օրը չափազանց գէշ եղած էր օդը, հովը աւելի ցրտած էր, և շատ հաւանական չէր թուեր որ գիշերը ծովը խաղաղէր, քանի որ այնքան երկար ժամեր այդչափ կատաղօրէն ալէծփած էր:

Կոտֆրէյ կէս գիշերի մօտ ելաւ, լաւ մը հագուեցաւ եւ վերնայարկը գնաց: Նաւաստեաց խմբակ մը կը հսկէր նաւուն առջեւը: Թիւրքօթ նաւապետը անցարանին վրայ էր·

Հովին սաստկութիւնն իջած չէր: Սակայն կոհակաց ընդհարումը, զոր պարտէր ճեղքել Տրիմը, շատ նուազած էր:

Բայց աչքերը վերցնելով սեւ ծուխով գարգմանակեալ ծխնելոյզին դէպի ծայրը, Կոտֆրէյ տեսաւ որ այդ ծուխը փոխանակ դէպ ետեւ փախչելու, ընդհակառակն դէպ առաջ կը փախչէր եւ նաւուն ուղղութեանը կը կը հետեւէր:

«Հովը փոխուա՞ծ է, ըսաւ ինքնին:

Եւ, շատ գոհ ըլլալով այս պարագայէն, անցարանին վրայ ելաւ· յետոյ նաւապետին մօտենալով·

—Նաւապե՛տ, ըսաւ:

Նաւապետն իր մոմլաթէ վերարկուին մէջ փաթթուած, անոր գալը չէր լսած, և նախ և առաջ չկրցաւ նեղութեան շարժումը զսպել զայն իր քով տեսնելով:

—Դո՞ւք, պարոն Կոտֆրէյ… դո՞ւք անցարանին վրայ:

—Ես, նաւապետ, կուզամ ձեզի հարցնել…

—Ի՞նչ, պատասխանեց նաւապետը:

—Թէ հովը փոխուա՞ծ է:

—Ոչ, պարոն Կոտֆրէյ, ո՛չ… եւ դժբաղդաբար կը վախնամ որ փոթորիկի փոխուի:

—Սակայն հովը ետեւէն կը փչէ:

—Ետեւէն… այո… ետեւէն… պատասխանեց նաւապետը յայտնապէս նեղուելով այս դիտողութենէն: Ասիկա իմ կամքիս հակառակ է:

—Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք:

—Ըսել կուզեմ թէ, նաւուն ապահովութիւնը չվտանգելու համար, հովին ուղղութեան հետ համաձայնեցուցի նաւուս ուղղութիւնը:

—Ասիկա շատ ցաւալի յապաղումներու պատճառ պիտի ըլլայ, ըսաւ Կոտֆրէյ:

—Շատ ցաւալի, արդարեւ, պատասխանեց Թիւրքօթ· բայց, լուսցածին պէս, եթէ ծովը քիչ մը հանդարտի, պիտի օգուտ քաղեմ անկից ճամբաս շարունակելու համար դէպ արեւմուտք: Հիմայ կը խնդրեմ, պարոն Կոտֆրէյ, որ ձեր խցիկը երթաք: Հաւատացէք իմ խօսքիս: Ջանացէք քնանալ, մինչդեռ մենք հովին հետ կը վազենք: Նուազ պիտի ցնցուիք այսպէս:

Կոտֆրէյ հաստատական նշան մը ըրաւ, վերջին անձկալից նայուածք մըն ալ նետեց այն ցած ամպերուն վրայ որք մեծ արագութեամբ կը վազէին· յետոյ, անցարանէն վար իջնելով իր սենեակը գնաց, ուր քիչ ատենէն իր ընդմիջուած քունն սկսաւ նորէն:

Հետեւեալ առաւօտուն, Յունիս 22 ին, ինչպէս որ ըսած էր Թիւրքօթ նաւապետը, թէեւ հովը զգալի կերպով չէր նուազած, «Տրիմ»ը նորէն իր առջի ուղղութիւնն առաւ:

(Շարունակելի)

իրենց կողմը կրնան ունենալ։ Պոլթիմոր ամերիկեան զրահաւորէն ի Վալբարէզօ ելած նաւաստիներուն Չիլլեցի նաւաստիներու և ոստիկաններու հետ կռիւն եւ այն առթիւ ծագած վէճք ծանօթ են Արեւելքի ընթերցողաց։ Հարիսըն նախագահը գործն անուշ տեղը կապելու կողմն էր։ Ամերիկացի նաւաստիները թըշնամանող Չիլլեցիներուն դէմ ի Վալբարէզօ բացուած դատաստանին վախճանին սպասելու տրամադիր էր։ Բայց ահա յանկարծ Միաց․ Նահանգաց կառավարութիւնը խիստ պահանջոտ երեւցաւ։ Պատճառը սապէս կը բացատրուի թէ Միաց․ Նահանգաց արտաքին գործոց նախարար Պ․ Պլէյն, որ ժամանակէ մ'ի վեր ջղային հիւանդութենէ կը տառապէր, այս օրերս աղեկնալով, գործոց վարչութիւնը վերստանձնած և կրոլի ուղղութիւն մը տալ ուզած է արտաքին յարաբերութեանց։ Հիւանդութենէն յառաջ, Պ. Պլէյն Չիլլի դէմ պատերազմ բանալու կարծիքը կը յայտնէր, բայց Հարիսըն նախագահը կը զսպէր զնա։ Հիմա Պ․ Պլէյն վերստին գոհացում կը պահանջէ Չիլլէ՝ պատերազմ սպառնալով, ո՛չ միայն որովհետեւ այս կերպիւ երկրին պատիւը բարձրացնել կը յուսայ, այլ և կը փափաքի ինքզինք ամերիկեան ժողովրդեան ուշադրութեան ներկայացնել, նախագահական առաջիկայ ընտրութեան առթիւ։ Բայց Չիլլի կառավարութիւնն այժմ խոհեմ ձեռքերու մէջ է։ Չիլլի նախորդ կառավարութեան օրով Ուաշինկթըն ղրկուած ծանուցագրոյ մը ինչ ինչ խիստ բացատրութիւնք յետս կոչուեցան, և թէպէտ Չիլլեցիք չեն ախորժիր Ամերիկայի դեսպան Պ. Էկանի ներկայութենէն, որ պաշտպանած է Պալմաչէտա դիկտատորին կուսակցութիւնը, բայց կը յուսացուի որ վերջին պահուն պատերազմի առաջքն առնուի, հակառակ ամեն պատրաստութեանց որք կը կատարուին՝ ահաբեկելու համար Չիլլեցիները։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Դանիացիք այս օրերս հայրենասիրութեան գործնական ցոյց մ'ըրին։ Խորհրդարանն, օրուան պահպանողական նախարարութեան վրայ վստահութիւն չունենալով, զլացած էր պէտք եղած վարկերը՝ Դանիոյ մայրաքաղաքը ծովու և ցամաքի կողմէ ամրացնելու համար։ Ասոր վրայ, մի քանի տարի յառաջ, հայրենասիրաց յանձնախումբ մը կազմուեցաւ ի Քոբէնհակ, ճիւղեր ունենալով գաւառաց մէջ, և կոչում ըրաւ ազգին՝ իւր կամաւոր նուէրներով այս ամրութիւնները կառուցանելու։ Հրաւէրը լսելի եղաւ։ Յանձնախումբն երկու միլիոն 215 հազար ֆր․ հաւաքեց, և Քոբէնհակ շրջապատեցաւ զրահապատ խոշոր և զօրաւոր բերդերով, որք արուեստին բոլոր կատարելութիւնները կը ներկայացնեն։ Յանձնախումբն իւր շինութիւններն աւարտելով, ամրութիւններն յանձնեց պատերազմական նախարարին, սպառազինութեանց մէկ մեծ մասն ալ հոգալով։ Եթէ Անգլիացիք՝ 1804ինին ըրածնուն պէս՝ ծովու ճամբով, կամ Բրուսիացիք՝ 1864ին ըրածնուն պէս՝ ցամաքի ճամբով յարձակին Դանիոյ վրայ, գէթ ի Քոբէնհակ սաստիկ ընդդիմութեան պիտի բախին․ զի Դանիացի ժողովուրդը միտքը դրած է իւր ազգութեան կեդրոնը զօրեղապէս պաշտպանել ամեն թշնամութեանց դէմ։

—Նաբոլիի Համալսարանին մէջ յունուար 9,21 ին դասախօս մը ապտակած լինելով ուսանող մը, սորա դասընկերք այնպիսի ընթացք մը բռնեցին որ տնօրէնը խոստացաւ կրթական նախարարէն խնդրել դասախօսին պաշտօնանկութիւնը։

—Գերմանք ետ կը կենան Վիքթորիա Նիանզա լճին վրայ (ի Հասարակածային Ափրիկէ) շոգենաւ մը բանեցնելու խորհուրդէն, տեսնելով որ այն շոգենաւն հոն փոխադրելու համար ստուար զօրախումբ մը հետեւորդ տալու է, բան մը որ Արեւելեան Ափրիկէի գերման գաղթականութեան արդի քաղաքային կառավարչին ոչ-զինուորական քաղաքականութեան չի յարմարիր։

—Եւրոպեան Սակարանաց մէջ նախընթաց աւուր տկարութիւնը կը վերագրուի հելլենական թղթոյ անկման, զի աւելի քան երբեք Ցունաստանի գանձային վիճակն հոգ կը պատճառէ եւրոպեան սեղանաւորութեան։ Թէեւ Ցունաստան մեծ ճիգով մը պիտի յաջողի վճարել առաջիկայ կտրօնը, բայց յետոյ նոյն ճիգն իսկ զինք տկարացեալ պիտի թողու, ինչպէս երբ մարդ մը իւր կարողութենէն վեր գործ մը կը տեսնէ։ Եւրոպիոյ հարաւակողման այս երեք երկիրք, Ցունաստան, Սպանիա և Փորթուգալ, ժամանակէ մ'ի վեր սաստիկ հարուած կը փչեն միջազգային Թուղթերուն վրայ, և կը թըմբեցնեն, կը թուլցնեն զանոնք։

—Միտիլլիի Պանքային բաժնեթուղթք որք այս օրերս ի գին 11 օսմ․ ոսկոյ մեծացան Ղալաթիոյ Սակարանն ի տուրեւառ աւջի օրն 11^{7}_{8} ոսկի կ'արժէին։

—Իտալիոյ կառավարութիւնն որոշեց ժամանակ մը դեսպան չղրկել ի Փարիզ, Մէնապրէա զօրավար իւր որդւոյն Ֆրանսական հպատակութիւն ընդունելուն պատճառաւ հրաժարած լինելով, ինչպէս ծանուցինք անցեալ օր։ Փարիզի իտալեան դեսպանատան ժամանակ մը գործակատարի ձեռք թողուլը գոհացուցիչ մեկնութիւն մը չի վերցներ ի հարկէ․ բայց երբ այս օրերս իսկ Ֆրանսայի կառավարութիւնը կ'որոչէ Իտալիոյ դէմ ծանրագոյն մաքսացոյցն ի գործ դնել, յարաբերութիւնք շատ մտերմական չէին կրնար լինել ի հարկէ։

—Վիեննայի Առողջապահական համաժողովին որոշեց, ըստ Ֆրանսայի պատուիրակաց առաջարկութեան, երեքի իջեցնել Աղեքսանդրիոյ առողջապահական խորհրդոյն եգիպտացի անդամոց թիւն, որք ցարդ ինն հոգի էին։

—Թէեւ Ֆրանսայի կառավարութիւնը ծանոյց թէ Ռումանիոյ նկատմամբ Ֆրանսայի ծանրագոյն մաքսային սակացոյցն ի գործ պիտի դրուի, բայց Պուքրէշի կառավարութիւնն ինչ ինչ զիջմանց փոխարէն խնդրած լինելով որ նուազագոյն սակացոյցն ի գործ դրուի ռումանական ապրանաց նկատմամբ, նոր բանակցութիւնք պիտի կատարուին Ֆրանսացի և ռումեն պատուիրակաց միջեւ։

—Պ․ Սթամպուլովի վէրքն, որ հեռի է բուժուելէ, սաստիկ ցաւ կը պատճառէ իւր ազգակիցներուն, որք շատ կը գնահատեն իւր վարչական տաղանդ։ Իրօք, ինչպէս ծանոյց հեռագիրն, այս վէրքն ստացաւ Պ․ Սթամպուլով իւր գրպանէն դուրս հանել ուզած ատրճանակին զիպուածով կրակ առնելովը, թէեւ բնական է որ այնպիսի պարագայի մէջ այլընդ-այլոց զրոյցներ շըրջած լինէին, որք սուտ են, ինչպէս կը տեսնենք այս աւուր Սարգհանդական առնուած եւրոպեան լրագրաց մէջ։

—Անցեալ շաբաթ օր աւելի քան 6,000 անձինք այցելեցին Ուինտսորի արքայական մատուռը, վերջին անգամ մը տեսնելու Քլարէնսի դքսին մարմինն ամփոփող կրկնապատիկ դագաղն, որ ի մօտոյ պիտի փոխադրուի մատրան ներքեւը գտնուող արքայական դամբարանն։

—Անէնքով ռուս զօրավարն, որ Անդրկասպեան ասիական երկրին երկաթուղին շինեց, այս պահուս Ֆրանսայի երկու ճարտարագէտներու հետ կը քննէ Կասպից ծովը Սեւ ծովուն հետ միացնելու մեծ ծրագրին գործադրման միջոցները։ Դարուս մեծագոյն գործերէն մին պիտի լինի այս։

—Այս երեքշաբթի եգիպտական զօրքերն Ապտինի պալատան մէջ հաւատարմութեան կանոնական երդումն ըրին Նոր Խտիւին։ Այսպէս փաշա իբրեւ ամենօրեայ պաշտօնական զգեստ զինուորական համազգեստ հագնիլ սկըսած է, և մեծ խնամ կը ցուցնէ զինուորական գործերու։

—Ճափոնի լուծեալ Խորհրդարանին տեղ Նոր Խորհրդարան մ'ընտրուելով, առաջիկայ մայիս ամսուն պիտի գումարի։

—Յունուար 11,23ին ի Փեթերսպուրկ բացուեցաւ Ելեկտրական Ցուցահանդէսը, նախագահութեամբ Պ․ Վիշնէկրատքիի, ելմտական նախարարին, որուն կ'ընկերանար ներքին գործոց նախարար Պ․ Տուրնովօ։ Ելմտական նախարարը 20 տարիէ հետէ ելեկտրական գիտութեան և արուեստին ըրած յառաջդիմութիւնները նկարագրելով, այս ցուցահանդէսին պարունակութեանց կարեւորութիւնը պարզեց։ Շատ մը տեսակ մեքենայք ի ցոյց դրուած էին, որոց ամենքն ալ կը բանէին, բայց բնաւ աղմուկ չէր լսուեր։ Շէնքն սքանչելապէս լուսաւորուած էր ելեկտրականութեամբ։

—Լեհ լրագիրք կը ծանուցանեն թէ ռուս իշխանութիւնք լուծած են ֆրանչիսկեան վանքն ի Տեշերքալա և Քար Էլեան վանքն ի Տուլինօ, ի Վոլհինիա, և միաբանները ղրկած են Վարշաւա։

ԱԶԳԱՅԻՆ Լուրեր

ՆԱՐ-ՊԷՅ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԸ

Վաղը մայրաքաղաքիս բոլոր եկեղեցեաց մէջ պիտի կարդացուի Ամեն․ Ս․ Պատրիարք Հօր մէկ կոնդակն, որով Պէշիկթաշի քարոզիչ Տ․ Խորէն եպիսկոպոս Նար-Պէյը կը դադրեցնէ սըրբասացութենէ եւ մեծ ու փոքր եկեղեցական ամեն պաշտօններէ, եկեղեցական օրինաց հակառակ ընթացքի մէջ գտնուելուն համար, ինչպէս բացատրուած է նոյն կոնդակին մէջ։

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Ուսումնական Խորհրդոյ չորրորդ նիստը տեղի ունեցաւ երէկ, ժամը 7ին, Ղալաթիոյ Խորհրդարանին մէջ․ առժամեայ ատենապետութեամբ Պիւլպիւլեան Գէորգ էֆէնտիի, որովհետեւ Ատենապետ Վսեմ. Օհան էֆէնտի Պաղտատլեան հիւանդութեան պատճառաւ բացակայ կը գտնուէր․

1․ Խորհուրդն, ի ներկայութեան Ազգային Մատենադարանի Մասնախմբի անդամներուն, ձեռնարկեց գրքերու ու գրքերու ցուցակներուն պատրաստութեան, և շարունակութիւնը թողուց յառաջիկայ ուրբաթ օրուան նստին։

2. Թաղային Վարժարաններու կրթական եւ Ելմտական վիճակին վրայ կատարեալ տեղեկութիւն մը ստանալ կարենալու համար, յանձնարարեց իր Դիւանին պատրաստել «Հարցարան» մը, զոր ապա պիտի ղրկէ Թաղական Խորհուրդներուն և Հոգաբարձութեանց։

3․ Յանձնարարեց Կրթական Տեսուչ էֆէնտիին հրաւիրել Ուսուցչական Ժողովին կողմէ կարգուած Մասնաժողովին անդամներն, որպէս զի ընդփոյթ հաղորդեն Խորհրդին՝ դասաւանդութեան եղանակի մասին նոյն ժողովին յայտնած խորհերն և տեսութիւնները։

4. Եղնիկ էֆէնտի Փափազեան Գերմանացի Պ․ Քամբքէի «Արագահաշիւ» անուն գործի թարգմանութիւնը ներկայացուցած ըլլալով Խորհրդին վաւերացման, սոյն աշխատասիրութիւնն յանձնեց իր անդամներէն Զաքարեան Գրիգոր և Մանուկեան Վահան էֆէնտիներու ի քննութիւն և ի տեղեկագրութիւն․

5. Էսկի Շեհրի աղջկանց նորակառոյց դպրոցին համար վարժուհի մը խնդրուած ըլլալով Վիճակին Առաջնորդին կողմէ, Խորհուրդն յանձնարարեց իր դիւանագրին պէտք եղածը տնօրինել։

Խորհուրդն իր երեկուան նստին մէջ կրթական խնդրին վրայ ալ խորհրդակցութիւններ կատարեց և զբաղեցաւ անհատական խնդիրներով։

* * *

Կարինէն յունվար 11 թուականաւ կը գրեն առ Ս-ղ-ն թէ Ծննդեան տօնի առաւօտուն վիճակին պատրիարքական փոխանորդ Գեր․ Ղեւոնդ եպիսկոպոս պատարագ մատուցանելով քարոզ խօսեր է ի ներկայութեան չորս հազարէ աւելի ժողովրդեան։ Ն․ Գերապատուութիւն թուելէ յետոյ այն շնորհքներն, զորս հայ հաւատարիմ հըպատակները ի վաղուց անտի կը վայելեն ընդ բարձր հովանաւորութեամբ օսմանեան կայս․ կառավարութեան, ջերմ բարեմաղթութիւններ ըրեր է վասն կենաց եւ բարօրութեան Վեհ․ Սուլթանին։ Ներկայք «ամէն»ներով ձայնակցեր են այս բարեմաղթութեանց։

* * *

Ազգանուէր Հայուհեաց Ընկերութեան ի նպաստ տրուելիք պարահանդէսի կարգադիր մասնախումբն հետեւեալ կերպով կազմած է իւր դիւանը։

Սեւիկ էֆ․ Ունճեան—Նախագահ
Բարսեղ էֆ․ Հալաճեան—Գանձապետ
Աղեքսանդր էֆ․ Փանոսեան—Քարտղր․

Պարահանդէսը պիտի տրուի փետրվ․ 8/20 ի շաբաթ գիշերն ի Նոր Թատրոն Բերայի։

* * *

Շնորհակալութեամբ ստացանք Վիեննայի Մխիթարեաններէն «Ցուցակ Հայերէն ձեռագրաց Կայսերական մատենադարանին ի Վիեննա, կազմեց Հ․ Յակովբոս Տաշեան, Մխիթարեան ուխտէն․ 1891, Վիեննա, Մխիթարեան Տպար․»։ Գիտնական միաբանութիւնը ձեռնարկել է մի Մայր-Ցուցակ հրատարակել Հայերէն բոլոր ձեռագրերի։ Այս առաջին հրատարակութիւնը Մայր-Ցուցակի Ա․ հատորի, Ա․ տետրն է։ Այս յոյժ օգտակար և հին գիտութեանց համար անպայման անհրաժեշտ ձեռնարկութեանը խոստացել են աշխատակցել՝ ի Թիֆլիս ուրիշ շատերի, Հ․ Պարոնեան Անգլիայից, Պ․ Մառ Պետերբուրգից, Հ․ Միքքեան Հռովմից և այլն։ Ձեռնարկութեան թէ ներքինը և թէ արտաքինը լիովին բաւականութիւն են տալիս գիտութեան և ճաշակի ամենախիստ պահանջներին։

Մի բան, որ մնում է մեզ ցանկալ՝ այդ այն է, որ փոքրիկ ժողովածուների ցուցակների հետ, կամ գոնէ սրանցից յետոյ՝ կարելի եղածին չափ շուտով լոյս ընծայուէին հայերէն ձեռագրերի երեք մեծ ժողովածուների մայր-ցուցակները՝ Էջմիածնի, Երուսաղէմի և Վենետիկի մատենադարաններինը։ Առ այժմ այս վերջին մատենադարանը բոլոր յարմարութիւններն ունի այդ իւր պարտքը կատարելու։ Թէ բոլոր հայ ձեռագրերի ամբողջական Մայր-Ցուցակի հրատարակութիւնը—գիտութեան պահանջների համեմատ—ո՛րչափ աւելացնելու է մեր ունեցած ծանօթութիւնները, ո՛րչափ դիւրացնելու է հին գրականութեամբ զբաղուողների աշխատանքը, որչա՛փ կրճատելու է զուր, բայց հարկից ստիպեալ գիտնական թափթփումներն ու ենթադրութիւնները, այս բոլորը ամբողջովին կարող է հասկանալի լինել միմիայն իրենց անձը գիտնական հետազօտութիւններին նուիրող անձերին։

ԱՐԱՐԱՏ
Ամսագիր Ս․ Էջմիածնայ

Ներքին լուրեր

ԵՐԵԿԻ ՍԷԼԱՄԼԸՔԸ

Սէլամլըքի արարողութիւնը տեղի ունեցաւ երէկ Համիտիյէ մզկիթին մէջ․ Վեհ․ Սուլթանը միջօրէին այդ մզկիթը գնաց հանդիսաւոր կերպիւ և ուրբաթու աղօթքը կատարելէ յետոյ կայս․ պալատ վերադարձաւ։

Հիւրանոցին մէջ կը գտնուէին պարսկական դեսպանը, խորհրդականը, ռումանական դեսպանը, առաջին թարգմանն ու զինուորական կցորդը, Պելճիական նախորդ դեսպան Պ․ Պորխկըրավ, առաջին ու երկրորդ թարգմանները, զինուորական կցորդը, գերմանական դեսպանատան զինուորական կցորդը, շուէտական դեսպանատան առաջին թարգմանը, անգլիական դեսպանատան գործակատարն ու առաջին թարգմանն և երեսունի չափ օտարազգի զբօսաշրջիկներ։ Ներկայից ոմանք սեննեկապետ Էմին պէյի միջոցաւ արժանացան կայս․ մեծարանաց

ՊԱՇՏՕՆԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆՔ
ԱՍՏԻՃԱՆՔ ԵՒ ՊԱՏՈՒԱՆՇԱՆՔ

Սուրիոյ Բաշխա գաւառակին գայմագամ անուանեցաւ Մուսթաֆա պէյ, գայմագամ Տօմաի։

Տօմաի գայմագամ անուանեցաւ Միւհէտտին պէյ, գայմագամ Պասըրէշարիի, և իրեն յաջորդեց Մուսթաֆա Հիլմի էֆէնտի, նախկին շըրջանաւարտ Միւլքիյէ վարժարանին։

Կարճկանի գայմագամ անուանեցաւ Մուսթաֆա էֆէնտի, գայմագամ Արճէշի, և իրեն յաջորդեց Մեհմէտ Ալի էֆէնտի, գայմագամ Կարճկանի։

Գանախայի նախնական դատարանի պատժական ճիւղին նախագահ անուանեցաւ Հագգը պէյ, անդամ վերաքննիչ ատենին։

Բէթիմօի պատժական դատարանին նախագահ անուանեցաւ Պէլալ էֆէնտի, նախագահ նախնական դատարանին Հանեայի։

Հանեայի նախնական դատարանին նախագահ անուանեցաւ Մեհմէտ պէյ, անդամ վերաքննիչ ատենին։

Սփաքիայի Հուգուգի դատարանին նախագահ անուանեցաւ Ջիհա պէյ, նախագահ հաշտարար դատարանին Գանախայի։

Լաշիտի Հուգուգի դատարանին նախագահ անուանեցաւ Եանաքի էֆէնտի, ընդհանուր դատախազ վերաքննիչ ատենին։

Բեդրոպուրկի օսմանեան հիւպատոս անուանեցաւ Նապի պէյ, երրորդ քարտուղար օսմանեան դեսպանատան Աթէնքի, և իրեն յաջորդեց արտաքին թղթակցութեանց դիւանի քարտուղարներէն Մեհմէտ պէյ։

Մեքքէի դատաւոր անուանեցաւ Ապտուլլահ Սաիպ էֆէնտի, օգնական Պոլսոյ Դատաւորին։

* * *

Սանճաքի Միւթեհմիզի ատիճան տրուեցաւ Ելմտական նախարարութեան Մէքթուպճիի օգնական Թայեար էֆէնտիի։

Սանիյէի երկրորդ ատիճան՝ Տէնիզլիի թաղապետական բժիշկ Ահմէտ Շաքիր էֆէնտիի։

Սալիսէի ատիճան՝ Անթալիոյ թաղապետական բժիշկ Մաճարաքի էֆէնտիի։

Րապիաի ատիճան՝ Շքոտրայի կուսակալութեան թարգման Ահմէտ Նաշիտ էֆէնտիի, ցամաքային երկրաչափական վարժարանի շրջանաւարտ Պէշիքթաշլը Մեհմէտ Ալի էֆէնտիի և Արշիպեղագոսի կղզեաց նահանգին կեդրոնական նախնական դատարանին ընդհանուր դատախազի օգնական Իզզէթ էֆէնտիի։

* * *

Երրորդ կարգի Օսմանիյէ պատուանշան տրուեցաւ կայս․ անձնապահ զօրաբանակին թնդանօթաձիգ զօրաց Դ․ գնդին դէր-գնդապետ Մեհմէտ Ֆաիգ պէյի։

Չորրորդ կարգի Մէճիտիյէ՝ Այտընի Ուրլա գաւառակին գայմագամ Հասան Խուլուսի պէյի։

Հինգերորդ կարգի Մէճիտիյէ՝ Ատանայի կրթական տնօրէն Համտի էֆէնտիի, շերամաբուծութեան վարժարանի շըրջանաւարտ Տիմիթրաքի Եօաննիտես էֆէնտիի և Բերայի ջրհանկրիչներու նախորդ տնօրէն Ալի էֆէնտիի։

ԲԱՐՁՐ․ ՄԵԾ-ԵՊԱՐՔՈՍԸ

Մեծ-Եպարքոս Բարձր․ Ճէվատ փաշա բաւական ապաքինած ըլլալով վաղը պիտի կրնայ նախագահել Նախարարաց Խորհրդոյ նստին։

ՎՍԵՄ․ ԲԸՏՎԱՆ ՓԱՇԱ

Քաղաքապետ Վսեմ․ Բըտվան փաշա տակաւին կը տառապի յօդացաւէ։ Ն․ Վսեմութեան ոտքերուն վրայ բժշկական գործողութիւն կատարուած է։

ՎԱՐԺԱՐԱՆՔ

Կրթական Նախարարութիւնը խորհրդակցութիւններ կը կատարէ գնելու համար Պոլսոյ Սիւլէյմանիյէ թաղը գտնուած գետին մը, ուր աղջկանց վարժապետանոցին և գիշերօթիկ ու ցերեկոյ աղջկանց արհեստական վարժարանին համար շէնք մը պիտի կառուցուի։ Վարժարանաց վարչութիւնը, այդ շէնքին կառուցմամբ, ամսական մէկ քանի հազար ղրուշի խնայողութիւն մը պիտի ունենայ։ Նոր կառուցանելի շէնքին համար չորս-հինգ հազար ոսկի ծախք հաշուած է։

Քաղաքային բարձրագոյն Նախակրթարանաց ուսման ծրագիրք զինուորական բարձրագոյն Նախակրթարանաց ուսմանց ծրագրերուն հետ միացուած ըլլալով, քաղաքային բարձրագոյն Նախակրթարանաց քննութիւնք յետ այսորիկ Ռամազան ամիսէն առաջ պիտի կատարուին։

ՍԸՐ ՈՒԻԼԵԸՄ ՀՈՒԱՅԹ

Անգլիական գաղթականութեան ներկայացուցչաց առաջին գումարման մէջ, ներկայացուցիչք ցաւակցական նամակ մը ուղղած են առ Տիկին Հուայթ։

—Հանգուցեալ Սըր Ուիլեըմ Հուայթի կտակին մէջ, որ գրուած է 1888 ին, չէ նշանակուած այն գումարներ, զորս հանգուցեալը կուզէր կտակել իր կնոջ և երկու զաւակներուն։ Ուստի կտակը չեղեալ համարուելով, Սըր Ուիլեըմ Հուայթի ժառանգութիւնը պիտի բաժնուի անգլիական օրինաց համաձայն, այսինքն այրի Տիկին Հուայթ պիտի առնէ ժառանգութեան երրորդ մասն և մնացեալը պիտի հաւասարապէս բաժնուի որդւոցը միջեւ։

ՍԸՐ ԷՏԿԱՐ ՎԻՆՍԸՆԴ

Օսմ․ կայս․ Պանքայի ընդհանուր տնօրէն Սըր Էտկար Վինսընդ և տիկին Էլէն Վինսընդ երէկ կամ այսօր մեկնեցան Փարիզէ դէպ ի Վիեննա, ուսկից արեւելեան ճեպընթաց կառախումբով չորեքշաբթի իրիկուն մայրաքաղաքս պիտի ժամանեն։

ՄԵԾ-ԴՈՒՔՍ ՔՈՆՍԹԱՆԹԻՆ

Այսօր, ի Փեթերսպուրկ, Ս․ Պետրոսի և Պօղոսի Մայր եկեղեցւոյն մէջ տեղի կունենայ Քոնսթանթին Մեծ-դուքսին յուղարկաւորութիւնը։ Այս առթիւ, այսօր, միջօրէէն առաջ ռուսական դեսպանատան մատրան մէջ եկեղեցական պաշտօն կը կատարուի։

ՄՈՒԽԹԱՐ ՓԱՇԱ

«Մանիթեօռ» կ'ըսէ թէ՝ եգիպտական մամլոյն հաղորդած լրոյ հակառակ, Եգիպտոսի Օսմ. արտասովոր պատուիրակ Վսեմ․ Ահմէտ Մուխթար փաշա տակաւին հիւանդ է։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐ

Ցունաստանի Եօրկիոս թագաւորը շնորհակալութեան հեռագիր մը ուղղած է Վեհ․ Սուլթանին՝ ի պատասխանի այն ցաւակցական հեռագրին՝ զոր Ն․ Վեհափառութիւն ուղղած էր նմա, Քոնսթանթին Մեծ-դուքսին մահուանն առթիւ։

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՊԱՐՏՈՒՑ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Մայրաքաղաքիս ֆրանսական դեսպանատան զինուորական կցորդ հազարապետ Պ․ Պերժէ՝ Պ․ Օպարէի տեղ օսմ. Հանրային Պարտուց վարչական խորհրդոյն ֆրանսացի բաժնետիրաց պատուիրակ անուանուած է։

ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԻ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ

Ըստ տեղեկութեանց Ս-ղ-ի, Բարձր. Մեծ-Եպարքոսին նախագահութեամբ կազմեալ ելմտացոյցի յանձնաժողովն որոշած է հիմնական բարենորոգումներ ի գործ դնել անտառաց և հանքաց վարչութեան նկատմամբ։

ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՇՆՈՐՀ

Վեհ․ Սուլթանին հրամանաւ դրամական պարգեւներ եղած եւ վերմակներ բաշխուած են անցեալները Պեստըլխանէի գիւղին մէջ պատահած հրդեհէն վնասուող իւրաքանչիւրին։ Նոյնպէս իւրաքանչիւր տան համար մէկ մէկ կառք ածուխ բաշխուած է։ Հրկիզեալք բարեմաղթութիւններ ըրած են վասն կենաց Վեհ․ Սուլթանին։

ՊԼԱՔ ՊԷՅ

Պուքրէշի օսմանեան դեսպան Պլաք պէյ՝ Արտաքին գործոց նախարարութեան բողոքեր է Բերայի մէջ իր մահուան նկատմամբ շրջած սուտ զրոյցի մասին։ Ն․ Վսեմութիւն կը յաւելու թէ կատարելապէս առողջ է։

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բժշկական վարժարանի բարձրագոյն դասարանի, որ երեսուն աշակերտէ կը բաղկանայ, «թէզ»ի քննութիւնք կը կատարուին, յետ որոյ վկայականք բաշխուելով շրջանաւարտք Հայտար Փաշայի հիւանդանոցը պիտի ղրկուին գործնական փորձառութիւն ստանալու համար։

—Բժշկական վարժարանի երկրորդական ճիւղէն այս տարի 120 է աւելի աշակերտք պիտի փոխադրուին բժշկական բարձրագոյն վարժարանը։ Անցեալ տարի փոխադրուած աշակերտներու թիւն 80 էր։

ՄՈՒՏԱՆԻԱ-ՊՐՈՒՍԱՅԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ

Մուտանիա-Պրուսայի երկաթուղւոյն հարթման գործողութիւնք աւարտած են։ Նիլուֆեր գետակին վրայ ձգուած Քուրու Քէշիտի կամուրջն եւս աւարտած է։

Այժմ ուրիշ քանի մը կամուրջներու, ինչպէս նաեւ ի Մուտանիա և ի Պրուսա կայարաններու շինութեան ձեռնարկուած է։

Պրուսայի կողմէն երկաթեայ գիծեր դրուած են մինչեւ Պասէմիի անուն տեղն։

Գիծը մինչեւ Ջիմլի երկարաձգելու համար, ձեռնհաս իշխանութենէն խընդրուած է որ հարկ եղած հրամանները տայ առ որ անկ է, որպէս զի այս ճիւղին շինութեան հսկելու պաշտօն ունեցող ճարտարագէտք պէտք եղած օժանդակութիւնն ու դիւրութիւններն գտնեն։

ՀՐՁԻԳՆԵՐ

Պետական Խորհրդոյ օրէնսդիր ճիւղը, նկատողութեան առած է Անտառական եւ Հանրօգուտ շինութեանց Նախարարութեան մէկ պաշտօնագիրն, որով յայտարարելէ յետոյ թէ շահախնդիր անձինք ոմանք իրենց կալուածները իսկական արժէքէն խիստ վեր ապահովագրելէ վերջը, զայնս կայրեն և իրենք շահելով այլոց կը վնասեն, այդ առթիւ ինչ ինչ առաջարկութիւններ կընէր։ Օրէնսդիր ճիւղը նկատելով որ Պատժական Օրէնքն արդէն ծանր պատիժներ կը տրամադրէ հրձիգներու համար, որով եթէ այդ պատիժներ գործ դրուին, հրձիգութիւնք չեն կըրկնուիր և նկատելով որ հարկ չկայ ապահովագրութեանց գործառնութեանց նորոգման մասին միջոցներ ձեռք առնուլ, որոշած է որ իրենց կալուածները դիմամբ այրողներու նկատմամբ դատական պաշտօնէից կողմէ կատարեալ եւ արագ քննութիւնք կատարուելով պէտք եղածն ի գործ դրուի։

ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կարինէն յունվար 11 թուականաւ կը գրեն առ Ս-ղ-ն թէ Վսեմ. կուսակալին ջանիւք Ծննդեան տօնի օրը քաղաքին ներքին ու արտաքին մասին մէջ ո և է դէպք չէ պատահած և թէ ոստիկանապետ Սերվեթ պէյ իւր պաշտօնի կիրառման մէջ եռանդուն և բարւոք ծառայութիւններ կը մատուցանէ։

—Սըղերդէն առ Ս-ղ-ն ուղղեալ տեղեկութեանց համաձայն, գաւառին Մէլֆան գիւղի բնակիչք, որք աղահանքներու գործաւորներ են, ասկից առաջ այդ աղահանքէն իրենց գողցած 40000 օխա աղերուն համար պահանջուած տուգանքը վճարելու զժկամակելով, համարձակած էին ինչ ինչ անհաճոյ ընթացից մէջ գտնուելու։ Բաղէշի կուսակալութեան կողմէ Սըղերդի կառավարչին հրահանգ տրուած էր որ իմաստութեամբ գործելով այդ խնդրոյն ելք մը տրուի։ Կառավարիչն ևս անդ ղրկեր է Կարզանի գայմագամն, որուն արաբ լեզուաւ ըրած յորդորանաց վրայ, առանց ո և է բռնական միջոցի, Մէլֆացիք հաճեր են տուգանքը վճարել, իրենց առաջարկեալ առհաշուի եղանակաւ, որով խումբ խումբ հանրային պարտուց պաշտօնատունը դիմելով, պահանջուած տուգանքն՝ իբրեւ գործաւոր իրենց ունեցած առնելիքէն հաշուել տուեր և այսպէս անդորրութիւնը աւելի եւս ապահովուելով բարեմաղթութիւնք եղեր են վասն կենաց Վեհ․ Սուլթանին։

—Սովի և թանկութեան պատճառաւ Բաղէշի Պլէնթան անուն տեղէն շրջակայ գաւառներն ու վայրեր գաղթող բնակիչք սկսեր են մաս առ մաս իրենց տեղերը վերադառնալ։ Ցարդ վերադարձած են 71 տնուորք։

ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ

Չորեքշաբթի գիշեր, Պ․ Անթուան Թուպինի, որ կը բնակի Թէփէ-Պաշի, Կ. Պոլսոյ Քլիւպին դիմացը, սեղան նստելու պահուն վերի յարկէն աղմուկ մը կուգայ ականջին։ Անմիջապէս վեր կելնէ այդ աղմուկին պատճառն հասկնալու համար։ Երբ իր ննջասենեակին դուռը կը բանայ, դիմացը կ'ելնէ խոշոր մարդ մը որ կարծես իր տանը մէջ կը գտնուէր։ Կը հարցունէ նմա թէ ո՛վ էր եւ այդ ժամուն ի՛նչ կը փնտռէր եւ կը հրամայէ դուրս ելնել։ Մարդը, որ յանդուգն գող մըն էր, չի պատասխաներ, այլ գրպանէն խոշոր ըէվոլվըր մը հանելով՝ Պ․ Թուպինիի վրայ կ'ուղղէ, որ ձեռքին անզէն ըլլալով զէնքը՝ խոհեմութիւն կը համարէ երկար ատեն դէմ չի դնել զինեալ սրիկայի մը որ կրնար չարիք հասցունել իրեն, վար կիջնէ սանդուխէն, ճաշասրահը կը մտնէ, կինն ու որդին հետը կ'առնէ եւ դուրս ելնելով անէն դուռը կը գոցէ։ Ուղղակի Քըլիւպ կերթայ եւ ապա տուն կը դառնայ ուրիշ մարդոց հետ։ Խոհարարն եւ սպասուհիներն, որք ստորնայարկը կը գտնուէին և բան մը լսած չէին, կուգան կը բանան դուռը։ Բեռնակիր մը որ նոյնպէս Պ․ Թուպինիի ծառայութեան ներքեւ կը գտնուէր, այդ միջոցին բացակայ էր տունէն։ Վերին յարկերը կելնեն եւ բնականապէս մէկը չեն գտներ հոն։ Չարագործը եկած տեղէն մեկնած էր, այսինքն պատշգամէն և տանիքներէն։ Ըէվոլվըր մը միայն գողնալու ժամանակ ունեցած էր։ Ոստիկանութիւնն այս դէպքն իմանալով՝ քննութեան ձեռնարկած է։

* * *

Ծովային նախարարութեան կեդրոնական հիւանդանոցին մէջ հականեխական շոգիացման գործի մը պիտի դրուի։

—Գեղարուեստից վարժարանի արձանագործութեան ճիւղին շրջանաւարտ Իհսան էֆէնտի, կայս․ Իրատէով Եւրոպա պիտի ղրկուի իւր արհեստը կատարելագործելու համար։

—Ասիական երկաթուղեաց մինչեւ Ինէօնիւ շինուած մասին բացումն ի մօտոյ պիտի կատարուի։ Ընկերութիւնը պատրաստած է Հայտար Փաշայէն մինչեւ անդ կատարուելիք երթեւեկութեանց ժամանակացոյցը։

—Ծովային նախարարութեան տեղեկագիր մը մատուցանելով առաջարկուած է որ օտար շոգենաւերն երբ Վոսփորէն անցնին, ո և է արկածի տեղի չտալու համար, նաւաձիգ շոգենաւ մը առաջնորդէ զանոնք։ Խնդրարկուն մենաշնորհ խնդրած և այս առթիւ շահաւոր պայմաններ առաջարկած է։

—Դատական Նախարարութիւնը, կըսէ Ս-ա-հ, հրահանգ տուած է Սեբաստիոյ ընդհանուր դատախազին հարցաքննութեան ենթարկել Ամասիոյ նաիպ Աթաուլլահ էֆէնտին, որ իւր նախորդ պաշտօնին մէջ զեղծումներ գործած է։

—Պասրայի պարսկական հիւպատոս անուանուած է Մեհմէտ խան փոխանակ Ֆերճուլլահ խանի։ Բ․ Դուռը վաւերացուցած է նորա պաշտօնը։

—Երեկ գիշեր Եէնիգիւղի մէջ խանութ-

ԿՐԹԱԿԱՆ ՈՒՂՂՈՒԹԻՒՆ,

ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԱՑ

Բաւական ժամանակէ ի վեր և մանաւանդ այս մօտ ատենները, մեր վարժարանաց տրուելիք ուղղութեան եւ ուսմանց ծրագրերու խնդիրը կը յուզուի թէ Ազգ. պաշտօնական շրջանակին մէջ եւ թէ մամլոյ մէջ. այդ մասին յօդուածներ կ'երեւէին, կարծիքներ կը յայտնուին ազգ. լրագրաց մէջ: Ոմանք կ'առաջարկեն պարզ նախնական կրթութիւն մը, այլք՝ գործնական կեանքի պահանջմանց համաձայն դաստիարակութիւն, վերջերս ալ, արհեստական վարժարան կամ վարժարաններ բանալու գովելի եւ օգտակար գաղափարն յայտնուած էր. այս յօդուածոց ամէնքն ալ ի հարկէ բարի նպատակաւ մը հրապարակ հանուած են, բայց ուշի ուշով քննելով, մարդ դժուարութիւն չի քաշեր համոզուելու համար թէ այս յօդուածոց եւ ո՛չ մին գործնական եղանակ մը, գծուած ուղի մը չեն ցոյց տար. ամենուն ալ պարունակութիւնը տարտամ ու անորոշ բան մ'է, որով բնականաբար մեծաւ մասամբ անհետեւանք կը մնան, փափաքելի էր որ այս խիստ մեծ և կարեւոր խնդրոյն վրայ ձեռնհաս անձինք, իւրաքանչիւրն իւր ուսումնասիրած ճիւղին վրայօք լուրջ եւ ընդարձակ կերպիւ գրէր, գործնական եղանակներն ու միջոցները ցոյց տար, որպէս զի, ազգային կրթութեան հոգերն ստանձնող մարմինք եւ պաշտօնէութիւնք ալ, առաջնորդուելով սոյն յօդուածներէ, վերջնապէս եւ շուտով, ժամանակին եւ միջավայրիս պահանջմանց համաձայն լուծում մը տան:

Մենք պիտի փորձենք ըստ մեր կարեաց եւ փորձառութեան, մեզ զբաղեցնող այս կենսական խնդրոյ վրայ խօսիլ պարզել մեր կարծիքներն և առաջարկել մեր յարմար եւ օգտակար դատած եղանակներն ու միջոցներն. այս յօդուածով բնաւ յաւակնութիւն չունինք իբր կատարեալ կրթական տիպար կաղապար մը ներկայած ըլլալու. մեր նպատակն է միայն, մասնակցութեան յետին բաժինն առնել այս մեծ և բազմակողմանի խնդրոյն լուծման որուն, քիչ շատ կրթական խնդրոց վրայ գաղափար ունեցող եւ փորձառութիւն ստացող անձինք պէտք է մասնակցին եւ իրենց կարծիքներն յայտնեն, որով յառաջ գայ լաւ դրութիւն մը մեր ազգային կրթութեան համար եւ զայն ընդունիմք ամենուրեք:

Ա.

ՄԵՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆԱՑ ՆԵՐԿԱՅ ՈՒՂՂՈՒԹԻՒՆԸ

Այս գլխոյն վրայ թէպէտեւ շատ գրուած է, բայց ամէն անգամ ալ համառօտ շատ համառօտ գրուած, հարեւանցի տեսութիւններ եղած են առանց խորը թափանցելու. մեր հետեւած ներկա դրութեան սխալ կողմերը գիտնալով, նոր տարբեր դրութեան մը հետեւելու համար, հարկ է, մի առ մի քննել այդ ուղղելի սխալներն:

Պիտի խօսինք գլխաւորաբար մայրաքաղաքիս վարժարանաց վրայ, քանզի գաւառաց վարժարանք ալ, քիչ շատ զարտուղութեամբ, գրեթէ Պոլսոյ վարժարանաց վրայ ձեւուած են եւ նոյն եղանակներով կը վարին. և յօդուածիս առաջին մասերուն մէջ, ի մասնաւորի մանչ տղայոց կրթութեան մասին պիտի խօսինք աղջկանց համար ըսելիքնիս վերջին մասին պահելով.

Մեր Թաղային վարժարանք մինչեւ 8 տարուան շրջան ունին, որոց 3ը ընդհանրապէս նախակրթարանի եւ 5ը ուսումնարանի յատկացեալ. առ հասարակ, ամէն Թաղային վարժարան այս 8 տարուան շրջանն ամբողջ չի լրացներ. ոմանք 5 եւ ոմանք ալ 6-7 տարուան շրջանով կը բաւականանան, և տարւոց այս զեղջերն ալ թաղերն իրենց բնակչաց թուոյն կամ եկամտից համեմատ կը կատարեն որով բազմամարդ թաղեր որք բաւականի ալ եկամուտ ունին, այս 8 տարուան շրջանն ամբողջ ընդունած են: Այս կարգէն են, Գում-Գաբու, Գատըգիւղ, Իւսկիւտար Ս. Խաչ, Սամաթիա և Պէշիքթաշ: 6-7 տարուան շրջանաւ գործող թաղերէն գլխաւորք են Նարլը-գաբու, Եէնի գաբու, Պալաթ, Խասգիւղ, Իճատիյէ: Իսկ 5 տարուան շրջան ընդունողները նուազ բազմամարդ հայ թաղերն են:

Թէ ի՛նչ կ'աւանդուի այս 8 տարուան շրջանին մէջ, ես ըսեմ դուք համրեցէք, բայց լաւ կ'ընէք եթէ ի գիր առնուք՝ համրանքնիդ չի շփոթելու համար, Կրօն, Մայրենի լեզու Իրագիտութիւն, Գրագիտութիւն պատմութիւն, աշխարհագրութիւն Թուաբանութիւն, գրահաշիւ, Տոմարակալութիւն, երկրաչափութիւն, եռանկիւնաչափութիւն, մեքենագիտութիւն, տիեզերագրութիւն, բնագիտութիւն բնալուծութիւն, բնական պատմութիւն բուսաբանութիւն, կենդանաբանութիւն, հանքաբանութիւն երկրաբանութիւն առողջաբանութիւն մարդակազմութիւն, հիւսուածաբանութիւն, քաղաքական տնտեսութիւն, օրէնսգիտութիւն, փիլիսոփայութիւն, Օսմաներէն (Թուրք. պարս. Արաբ.), Ֆրանսերէն եւ անգլիերէն լեզուք, գեղագրութիւն, գծագիտութիւն, գծագրութիւն, երաժշտութիւն եւ մարմնամարզ, այս ամէն առարկաները գրեթէ նոյնութեամբ և ամբողջութեամբ խեղճ ուսանողին վրայ կը բեռցուին դպրոցական շրջանին վերջին 1-2 տարւոյ մէջ:

Եւ ոչ մի աշակերտ կարող կ'ըլլայ տանել այս ճնշող ծանրութիւնն, տանել կըրցած մասն ալ կը սպրտաւորի վրայ տալ այդ հասակին մէջ այս աստիճան տաժանելի աշխատութիւն իրենց Ֆիզիքական զարգացման ալ կը վնասէ, առողջութիւննին կը խանգարէ, պատանեկան առոյգութիւնը կը կորսուի, կը յոգնին, կը խամրին, կը գունատին, կը նիհարնան, կը տկարանան, օրինակ մեր դպրոցականները: Ութ տարուան շրջան ընդունող վարժարաններ ալ կան որք այս առարկաներէն մի քանին զանց ըրած են, ո՛չ թէ զաշակերտս տանելու անկարող դատելնուն՝ այլ իրենց սնանկութեան, ապա թէ ոչ անոնք ալ առանց վարանելու պիտի բեռցնէին. այս պարագայիս, դրամի նըւազութիւնն օգտակար եղած կ'ըլլայ աշակերտաց, մինչդեռ առատութիւնն վնասակար պիտի ըլլար:

Մեր տարամտութեան կամ լաւ եւս ըսելով Ֆրանսամոլութեան ծիծաղելի մէկ օրինակն ալ սա է որ նախակրթարանի կամ նախասրահի յատկացեալ երեք տարուան շրջանին վերջին տարիէն խեղճ երախային վրայ կը դրուի Ֆրանսերէնի ուսումն (1):

Պէտք կ'զգայ մարդ կրկնել նորէն որ դէն շատ անգամներ յեղյեղուած սա խօսքը թէ, այսքան առարկայի ուսուցումն պարտաւորիչ եղած վարժարանէ մը և ոչ մէկ ուսանող կրնայ բան մը սորված ելնել. աչքի զարնող կէտը սա է թէ, վերոյիշեալ ծրագրի վերջի 2 տարւոյ մէջ, ուսանող մը յաւելեալ առարկաներէ մի քանին յարմարութիւն ունենալն երբ զգայ, մասնաւորապէս իւր ճիգերը հոն կը հակէ, բայց պարտաւոր ըլլալով միւս յոգնեցուցիչ առարկայից ալ աշխատիլ—որոց բաւականին տրամադրութիւն չէ ունեցած—իրեն օգտակար ըլլալիք ժամերն անօգուտ կ'սպառէ, քանզի միայն պատրաստուած ըլլալու համար կ'աշխատի և ո՛չ սորվելու համար:

Վերոյիշեալ ութամեայ ծրագրի ամբողջական գործադրութեամբ, կը տեսնենք թէ, սոյն վարժարանք համալսարանաւարտներ հանելու կը նկրտին, ահաւասիկ, . . .

Գրագէտ

Աւանդելով՝ Գրագիտութիւն. Պատմութիւն գրագիտութեան, փիլիսոփայութիւն, պատմութիւն փիլիսոփայութեան, հոգեբանութիւն, բանաստեղծութիւն, պերճախօսութիւն, Քաղ. տնտեսութիւն, օրէնսգիտութիւն.

Գիտուն

Ուսուցանելով՝ գրահաշիւ, երկրաչափութիւն, եռանկիւնաչափութիւն, մեքենագիտութիւն, տիեզերագրութիւն, բնագիտութիւն, բնալուծութիւն, բնական պատմութիւն.

Առեւտուրի մարդ

Աւանդելով՝ տոմարակալութիւն, վաճառականական գիտութիւնք եւ առեւտրական օրէնք.

Լեզուագէտ

Ուսուցանելով՝ Անգլիերէն, Լատիներէն, Յունարէն և Գերմաներէն (այս վերջին երկուքին լեզուք մեր ծրագրոց մէջ մտնելու շատ փափաք կ'երեւի (2).

Արուեստագէտ

Յառաջացեալ նկարչութեան—խըզաններն պատկեր եւ պատկերհանութիւն. բնական ձեւի մէջ (d'après nature)—երաժշտութեան դասեր աւանդելով.

Այս ընթացքնուս մէջ, 2 տարուան շրջանի մը յաւելմամբ Թերեւս պիտի յաւակնինք ունենալ բժիշկ և փաստաբան, ճարտարապետ եւ աստուածաբան:

Այո՛, հազար անգամ տեսանք եւ համոզուեցանք թէ այս ուզածնիս անկարելի է, որովհետեւ բնութեան ալ հակառակ է. կրնայ ուսանողաց մէջ հրաշալիքներ ելնել բայց այդպիսիք հազուագիւտ են:

Թուցէ այս ըսածնուս դէմ պիտի առարկուի թէ, ո՛չ թէ սոյն յիշուած ուսումներն աւանդելով կ'ուզուի կատարեալ մասնագէտներ պատրաստել, այլ ըստ բաւականի գաղափար մը տալ սոյն աւանդեալ առարկայից վրայ. ընդունելի կըլլայ այդ առարկութիւնն, եթէ իրականապէս [illegible] եղած ըլլայ ուսանողաց այդ ստացած գաղափարն, այսինքն իրենց օգտակարութիւն մը ընծայելու աստիճանաւ մը ըլլայ, կամ սորվածնին, դպրոցէն ելնելնուն պէս չը մոռնալու չափ հաստատուն եղած ըլլայ, կամ վերջապէս, բոլոր այդ սորվածնին թէ՛ ներկային եւ թէ՛ ապագային մէջ իրենց միտքը մշակելու կարենայ ծառայել, բայց ընդհակառակը, փորձը ցուցուցած է որ իրականութիւնն այնպէս չէ եղած. քանի՜ աշակերտ եղած են որք դպրոցը թողլէ յետոյ երբ չեն հետեւած չափական գիտութեանց—գործով կամ մասնաւոր փափաքաւ—1-2 տարի յետոյ մտքերնին մընացած է ալժէպրայի, երկրաչափութեան, եռանկիւնաչափութեան խրթին հաշիւներն, քանի՜ ուսանող եղած է որ Ֆիզիքի, չիմիի ճիւղերն առանց յետոյ մշակած ըլլալու մոռցած չը լինին սոյն նրբին գիտութեանց կնճռոտ օրէնքներն եւ բաղադրութիւններն. քանի՜ աշակերտ ունինք որ առանց բնական յարմարութիւն ունենալու գրագիտական ուսմանց յամառ կերպիւ աշխատցուելէ յետոյ դարձեալ ո և է գրական երկ մը յաջողած ըլլան ի լոյս ընծայել. կրնա՞նք համրել քանի մը աշակերտներ որք առանց առեւտրական ասպարէզի մէջ մնալու իրենց յիշողութենէն հեռացած չըլլան առեւտրական օրինաց դժուար մեկնութիւններն եւ տոմարակալութեան մանրամասն հաշիւներն, և այսպէս միւսներուն համար:

Ուրեմն պէտք է որ թողունք այս սըխալ դրութիւնները եւ փորձենք աւելի ընթացք մը բռնել համապատասխանող մեր գաղափարականին եւ վիճակնուս:

Բ.

Սոյն ներկայ դրութեան Թերութիւնքն այսպէս պարզելէս յետոյ այժմ տեսնենք թէ մեզ ի՞նչ կերպ ուղղութեան մը հետեւիլ պէտք է:

1. Ամէն Թաղ, բազմամարդ թէ ոչ, իւր զաւակաց գէթ նախնական պարզ կրթութիւն մը տալու պարտական ըլլալու սկզբամբ ունենալու է նախնական վարժարան մը. հոգ է ի՞նչ սորվեցնելու է և թէ ի՞նչպէս. քննենք այժմ. այս ի՞նչպէս-ին մեծ բաժինը պիտի վերաբերի մանկավարժ—ուսուցիչներու, կամ մինչեւ որ ասոնցմէ ունենալու բաղդին արժանանամք մեր սովորական ուսուցիչներու, և փոքր բաժինն ալ, այդ վարժոյն հոգը ստանձնող մարմնոյն պիտի ըլլայ. մենք ալ ըսենք թէ քանի տարուան շրջանաւ ընելու է և ի՞նչ սորվեցնելու է. այս վարժարանք պէտք է ունենան 5 տարուան շրջան. նորեկ երախայն պէտք է 7 տարեկանէն պակաս չըլլալ: Առաջին տարւոյն մէջ ո՛չ գիր ո՛չ ընթերցանութիւն, այլ դպրոցական շէնքին, կարգին կանոնին վարժեցնել ախորժելի եղանակաւ, պարզ առարկայից վրայ—բնութենէն քաղուած—մանկան միտքը պատրաստել, բայց ո՛չ այնպիսի պատկերներով եւ խել մը մանկանց մտաց դըժուարահասկնալի իրեղէններով զիրենք յոգնեցնել (3), բնութենէն քաղուած ըսելով կ'ուզենք իմանալ, ծով, ծառ, քար, հող, ամենօրեայ տեսած կենդանիներն, ամպ, անձրեւ եւ այլն, եւ այս՝ պէտք է, գարնան, ամառը և աշնան մէջ մերձակայ դաշտերն պտոյտի հանելով. երգ, պար եւ անվնաս խաղեր, Բ. տարին մայրենի լեզուի ընթերցանութիւն եւ գիր. 1-100 Թուանշան գրել եւ համրել, մտաւորական ամենապարզ հաշիւներ. Գ. տարին, աւելցուր գծագիտութիւն. Դ. տարին աւելցուր աշխարհաբար քերականութիւն եւ աշխարհագրութիւն. Ե. տարին, աւելցուր պատմութիւն եւ մարմնամարզ:

Այս շրջանին մէջ հարկ է մանուկ ուսանողին մտաւորականէն աւելի մարմնական զարգացման հոգ տանիլ:

2. Ունենալ բարձրագոյն նախակրթարաններ կեդրոն Թաղերու մէջ, այնպէս որ մի քանի Թաղերէ միանգամայն աշակերտք կարենան երթեւեկել, եւ այս կեդրոն Թաղերն հետեւեալներն կրնան ըլլալ:

Գատըգիւղ

Գատըգիւղ, Եէլ Տէյիրմէնի, Հայտար փաշա եւ Քըզըլ-Թօփրագի համար:

Իւսկիւտար

Չորից Թաղից համար:

Գում-Գաբու

Գումգաբու, Եէնի գաբու, Լանկա եւ Կէտիք բաշայի համար:

Սամաթիա

Վասն Սամաթիոյ 3 Թաղից, Թօբգաբուսի, Ազգ. Հիւանդանոցի որբոց, Մաքրի գիւղի եւ Պալաթու (քալելով եկող աշակերտաց համար.)

Ղալաթիա

Ղալաթիոյ, Բերայի, Խասգիւղի, Պէշիքթաշի Օրթագիւղի Եյուպի եւ Պալթու (շոգենաւով եկող աշակերտաց) Թաղերու համար:

Այս բարձրագոյն նախակրթարանք ալ ունենան 3 տարուան շրջան մը յորում աւանդուին,

Ա. տարի—Կրօն. Մայր. Լեզու, Թուաբանութիւն. աշխարհգ. Պատմ. օսմաներէն, գծագիտութիւն և մարմնամարզ.

Բ. տարի—Կրօն. Մայր. Լեզու. Թուաբ. Աշխարհգր. Պատմ. Օսմ. Ֆրանս. գծագրութիւն, առողջ. եւ մարմնամարզ.

Գ. տարի—Կրօն. Մայր. Լեզու. Թուաբ. տիեզերգր. գծագր. Օսմ. Ֆրանս. առողջ. մարմնամարզ, գրահաշիւ, երկրաչափութիւն և սկզբունք բնագիտութեան եւ բնալուծութեան (այս վերջին չորս ճիւղերն, մասնագիտական վարժարանին հետեւողաց համար իբր սկզբնաւորութիւն): Բարձրագոյն նախակրթարանաց ծախուց, աշակերտ ղրկող Թաղերն իրենց կարողութեան չափով կը մասնակցին եւ այս կերպիւ մեծ խնայողութիւն կ'ըլլայ:

Մեր ներկայ դրութեամբ, բազմամարդ Թաղերու մէջ տեսնուած է որ, 8 տարուան շրջանաւ եղած վարժարանաց աշակերտք մեծ մասամբ 6րդ տարիէն սկըսեալ զանազան պատճառներով կը մեկնին դասարաններն (կարգերն) անհամեմատ կերպով կը նուազին, միայուն կամ այցելու ուսուցչաց Թոշակներուն վրայ զեղչ ընելն ալ անպատեհ ըլլալով, սնտուկը կը նեղուի, շատ անգամ քանի մը աշակերտաց համար բարձր ամսականներով ուսուցիչներ կը պահուին:

Գլխաւորաբար այս պատճառաւ է որ շատ Թաղեր ամէն տարի պիտոյքի բացեր ունենալով, այդ բացը գոցելու համար կը դիմեն զանազան միջոցներու, հանգանակութիւն, Թատրոն, պարահանդէս, վիճակահանութիւն և չը յաջողողներն ալ փախստութեան, այս մասին Արեւելք իւր 1891 դեկտ. 7 ի շաբաթ աւուր Թուով շատ լաւ կերպիւ խօսած էր եւ որչափ խօսուի, քիչ է մեր Թաղային պաշտօնական մարմնոց համար:

3. Ունենալ մասնագիտական վարժարան մը բաժանեալ երեք ճիւղերու, մէն մի ճիւղ 3 տարուան ընթացքով, և ասոր յատկացնել առ այժմ Ղալաթիոյ կեդր. Վարժարանն, որ միանգամայն Ղալաթիոյ բարձրագոյն նախակրթարանի ալ ծառայէ.

Այդ երեք ճիւղերն են,

Գրագիտութեան եւ Մանկավարժութեան ճիւղ

Աւանդելով՝ Ֆրանսերէն լեզու (1 տարի), Գերմ. լեզու (2 տարի) ոչ պարտաւորիչ, Գրագիտութիւն, պատմ. գրագիտութեան, փիլիսոփայութիւն, պատմ. փիլիսոփայութեան, լեզուաքննութիւն, (philologie), մանկավարժութիւն, ճարտասանութիւն, Քաղ. տնտեսութիւն, հնախօսութիւն (archéologie):

Բնական եւ Չափական գիտութեանց ճիւղ

Ուսուցանելով՝ գրահաշիւ, երկրաչափութիւն, եռանկիւնաչափութիւն, անհունական հաշիւ (calcul infinitésimal) մեքենագիտութիւն, աստղաբաշխութիւն ու բնագիտութիւն, բնալուծութիւն, բնական պատմութիւն մարդակազմութիւն, բնախօսութիւն Ֆրանսերէն լեզու (1 տարի), Գերմաներէն եւ Անգլ. (2 տարի) ոչ պարտաւորիչ, ի դիւրութիւն եւրոպական համալսարան մտնել ուզող ուսանողաց:

Առեւտրական ճիւղ

Աւանդելով՝ Գեղագրութիւն, վաճառականական աշխարհագրութիւն, առեւտրական Թուաբանութիւն, չափական և բնական գիտութեանց տարերք եւ գիտելիք առեւտրական ասպարէզի պահանջմանց չափով, վաճառականական գիտելիք, ուսումն վաճառաց, տոմարակալութիւն վաճառականական, ճարտարագործական վարչական եւ երկրագործական հաշուակալութիւն, առեւտրական օրէնք, քաղաք. տնտեսութիւն, օսմաներէն եւ Ֆրանսերէն (1 տարի) անգլիերէն եւ գերմաներէն (2 տարի) այս վերջինը ոչ պարտաւորիչ:

Գեղարուեստ

Արքունի վարժարանն այս պէտքը լիուլի կը հոգայ որով հարկ չմնար այս ճիւղին համար դասարան ունենալ:

ԳԱՌՆԻԿ ՍՐՇԱԼԻՐ

([illegible])

---

(1) Ասոր բացատրութիւն ընող խղճամիտ կամ խելահաս հոգաբարձութիւնք ալ կան: (Ծ. Յ.)

(2) Օսմաներէնն՝ երկրին լեզուն եւ Ֆրանսերէնն ալ, թէ՛ գրագիտական եւ թէ գիտական դասագրոց, ինչպէս նաեւ առեւտրական յարաբերութեանց համար անհրաժեշտ ըլլալուն սոյն հատուածին մէջ չենք մտցուցած: (Ծ. Յ.)

(3) Այս վերջին ատեններս ինքնակոչ մանկավարժներ հետեւելով այդ համբաւաւոր իրագիտութեան դրութեան, մանկապարտէզներու և ծաղկոցներու մէջ անպէտ առարկաներով և տղայոց բոլորովին անհասկանալի պատկերներով լեցուցած են պատերը և դարաններն և խեղճ Թաղական սնտուկներուն վրայ ալ մեծկակ բեռ մը աւելցուցած: (Ծ. Յ.)

ՔԹԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Տաքուկ օր մըն էր: Ամիսն ալ յուլիս էր: Հասգիւղի ամայապատ փողոցներէն անցայ դանդաղ եւ դեգերկոտ քայլերով, վրաս ծանրացող ջերմութիւնը փակչուն պատանի մը պէս վրայէս նետելու անդիմանելի ըղձանք մը զգալով: Այդ հեղձուցիչ մթնոլորտին մէջ, որուն վերեւն երկնից կապոյտ ու անսահման սաւանը գմբեթաձեւ տարածուած էր, մանաւանդ Հասգիւղի այդ մթնոլորտին մէջ սիրտ լլկեցնող խորհրդաւոր բան մը կայ, որ կը թափանցէ ի ներքս ի քեզ, սուր, անդիմադրելի, և զգայութիւն մը կ'ունենաս փախչելու, ազատելու այդ նեղացուցիչ պարունակէն: Ծովեզրն իջայ ծովուն արձակ ու նուազ հեղձուցիչ օդը շնչելու համար: Գազինոյին վերնայարկն ելայ, ծովուն վրայ նայող բաց պատուհանին առջեւ նստայ եւ բազուկներս խաչաձեւ պատուհանին յենարանին կրթընցուցած աչերս տարտամ տարտամ յառեցի ծովուն կապտորակ ջուրց մէջ: Ո՛րչափ ժամանակ մնացի այդպէս Թմրած, կէս քուն վիճակի մէջ. չեմ գիտեր բայց յանկարծ սթափեցայ հառաչանքէ մը որ իր մէջ պատռելու անսանձ ուժ մը ունէր. հառաչանք մը՝ սրտի անդունդներէն դուրս պոռթկացած, ու իր հետ բերելով աւերակ, ջարդուփշուր սրտի մը սփափանքը: Սարսռալով ետեւ դարձայ և անկիւնը, գլուխը դէպի ետեւ՝ պատին կրթնցուցած սիլուէթ մը տեսայ, որուն առջեւը դրուած սեղանին վրայ կը գտնուէին օղիով լեցուն շիշ մը, գաւաթներ, ձկներ և այլն: Սրահին մէջ երկուքէս զատ ոչ ոք կար: Հառաչանքն այնքան աղեկտուր էր որ, սաստիկ՝ քիչ քիչ մըն ալ անպատկառ հետաքրքրութիւն մը ունեցայ գիտնալու թէ ո՛վ էր այդ մարդ. . քիչ մը մօտեցայ, և իսկոյն գիտցի որ զիս նըշմարելու երեւոյթ բնաւ չունէր. աչուըները գոց էին. դէմքին վրայ սաստիկ դեղնութիւն մը պատած էր. և այդ դեղնութեան մէջ աչքի զարնելու չափ դուրս կը ցցուէր քիթ մը միջակէն քիչ մը մեծ, բայց անսովոր կերպիւ կարմրած քիթ մը, որուն վրայ եղունգի ճանկըռտուքներ, արեան չորցած բիծեր կ'երեւէին. անսահման յուսահատութիւն եւ վիշտ դրոշմուած էին այդ ողորմելի դէմքին վրայ, որ արգահատանք կը շարժէր. հագուստները, զորս յայտնի էր թէ անփութօրէն, մարմինը ծածկելու անհրաժեշտ պէտքին համար միայն հագած էր, հինցած էին, փողկապն անհոգութեամբ քակուած ինկած էր շապիկին վրայ, որ՝ կօճակի չգոյութենէն, քիչ մը բացուած ըլլալով՝ կուրծքին անթաւ մասը կ'երեւէր: Երիտասարդ էր, այո, բայց ակն յանդիման կը տեսնուէր թէ բուռն եւ յանկարծահաս դժբախտութիւն մը սոսկալի կերպով սարսած, ցնցած, տակնուվրայ ըրած էր այդ դէմքն, որուն գիծերը նուրբ ու կանոնաւոր էին սակայն: Մօրուքը մինչեւ ընքուներն իջած էր, ուսերը լայն, այլ նիհար էին, աչուըները փոսացած եւ սեւ ծիրով մը շրջանակուած էին. Այդ դէմքն ուշի ուշով քննելէս ետք յիշողութեանս մէջ հեռաւոր պատկեր մը նկարուեցաւ իսկոյն, համանման դէմք մը, որ սակայն այժմ կորուսած էր իր առողջութիւնն ու կենդանութիւնը: Այո, աղէկ կը յիշէի, փայլուն ընկերութեան մը մէջ տեսած էի զինքը, խօսած իսկ էի հետը. բայց ի՛նչ ահռելի փոփոխութիւն. չէ՛ երիտասարդ մըն էր, շքեղօրէն հագուած սգուած, եռանդուն, կրակոտ, համակրելի շարժումներով, առաջ խօսուածքով. Բայց հիմա՛:

Քննութեանս մէջ Թաղուած էի, երբ յանկարծ աչուըները բացաւ, զարմացմամբ երեսս նայեցաւ, յետոյ, մեքենական բուռն, բնազդական շարժմամբ մը ձեռքը քիթին տարաւ, բռնեց, երերցուց, վրան նայեցաւ, և ապա օղիին շիշը, առանց հեղուկը գաւաթին մէջ լեցնելու բերնին տարաւ, կում ու կում խմեց, խմեց, մինչեւ յատակն ի մի ումպ խմեց լմնցուց, և ապա խոշոր հառաչանք մը արձակելով՝ ուժգնութեամբ սեղանին մարմարին վրայ դրաւ զայն:

Յետոյ, վտիտ մատներովը, վայրագ շարժումով մը պնակին մէջէն առաւ ագցանը, բերանը խոթեց. ետեւէն, ամբողջ ձուկ մը, չորս հինգ պատառ հաց եւ ի վերջէ գաւաթ մը ջուր. այս ամէնն ակընթարթի մէջ կատարուած էին յիմարական բան մը կար իր շարժումներուն մէջ. և այդ աղտոտ մատներովը անախորժ կերպով դարձեալ բռնեց քիթը, վրան նայեցաւ չիլօրէն քերթեց, խածնեց եւ, տեղէն ելնելով մէկէն ի մէկ, գնաց անցաւ այն պատի հայելոյն առջեւն, որ սրահին պատէն կախուած էր երկու պատկերներու միջեւ. առանց գիտնալու երկիւղ մը զգացի: Յիմարի մը հետ առանձին մնա՛լ, քաշմելի բան է, եթէ ոչ վտանգաւոր, բայց միւս կողմէն բուռն հետաքրքրութիւն մը կ'ալեծփէր յիս, այդ ողորմելի վիճակին ենթարկուող երիտասարդին գաղտնիքն իմանալու անդիմադրելի հետաքրքրութիւն մը. Հայելւոյն առջեւ, մօտէն, խիստ մօտէն, ապակիին քսուելու չափ մօտէն կը դիտէր դէմքը, ծիծաղաշարժ ծամածռութիւններով, աչուըները բանալով գոցելով, ծռելով վերէն և վարէն նայելով. կարծես կապիկ մըն էր որ միջնատակ կը խաղար իր սաւերին հետ:

Սիրտս կը տանջուէր:

Ողորմելի բան էր տեսնել երիտասարդն այդ կսկծեցուցիչ կացութեան մէջ. աչացս առջեւ ունենալով անոր նախկին շնորհալի և խնդալից վիճակն և արդի ծայրայեղապէս արգահատելի կերպարանքն, արմանքը զարմանքը կ'առնէր զիս, համբերութիւնս ալ կը հատնէր. բայց չէի համարձակեր բան մը խօսք մը ուղղել նմա, վախնալով որ այդ յիմարութիւնը ծայրայեղութիւններու կը մղուի:

Բայց կը սխալէի:

Յանկարծ կանգ առաւ հայելւոյն դիմաց, երկու ձեռներով գլուխը բռնեց, ուղեղին հաւասարակշռութեան բերելու ջանքով մը, եւ կարծես մտասթափ, եկաւ դարձեալ նստեցաւ իր անկիւնն, եւ այս անգամ ինծի դառնալով՝ մարած եւ չարչըրուած ձայնով մը ըսաւ.

—Ներեցէք, բարեկամս, բայց գիտցած ըլլաք որ կամքէս բոլորովին անկախ զօրութիւն մը կայ ներսիդիս որ ասանկ խենդութիւններ ընել կու տայ ինծի. ներեցէ՛ք:

—Կը յիշե՛մ որ, բոլ, ես տեսած եմ զձեզ մէկ քանի տարի առաջ, Գ... ի տան մէջ, ուր անուան տօնախմբութիւն կար. դուք այն ժամանակ...

Նորէն գլուխը ձեռներուն մէջ առաւ, —կ'երեւի թէ միտքն ամփոփելու, յիշողութիւնն արթնցնելու համար միշտ այդ սեղմումին պէտք ունէր—յետոյ, մէկէն ի մէկ, աչուըները վրաս սեւեռելով խոլաբար.

—Այո, ես ալ յիշեցի, այո այո, այո... իրաւ է, ես ան ժամանակ ուրիշ մէկն էի շնորհքով երիտասարդ մըն էի, հը՛, անանկ չէ՛. բայց հի՛մակ...

Տխրութեամբ գլուխը ծռեց, եւ տեսայ որ արցունքի երկու կաթիլներ վիժեցան աչուըներէն ու ինկան սեղանին վրայ ուսկից մատովն անհետացուց զայն:

—Այո, շնորհակալ եմ, շարայարեց, դուք կը ճանչնաք կոր զիս. ասիկա սփոփանք մըն է սրտիս, որ գրեթէ մեռած է հիմակ:

Մօտեցայ, մտերմութիւն ցոյց տալ կ'ուզէի, նպատակիս հասնելու համար:

—Ուրեմն, դժբա՞խտ էք:

—Ո՛չ, կատարելապէս դժբաղդ, դըժբախտ՝ բառին բուն նշանակութեամբ:

—Ներեցէք, պարոն, կրնա՞մ այդ ձեր դժբախտութեան պատճառն հարցունել:

—Հը՛ հը՛, այնպէ՞ս չէ, լա՛ւ, ինչո՞ւ քիչեր գիտեն զայն. դուք ալ գիտցէք, որպէս զի ետքէն, երբ ալ բոլորովին վերնամ ասկէց, ազատիմ այս կեանքէն, որ բեռ մըն է միայն, երբեմն միտուընիդ բերէք զիս, եւ գուցէ արգահատիք վրաս.

Եւ [illegible], ումպ մը ջուր լեցնելով կոկորդն ի վար, իր խօսքը շարունակեց սապէս.

—Ուրախ զուարթ երիտասարդ մըն էի, ընկերութեանց հոգին, ամէնը կը սիրէին զիս, ծնողքս կը գուրգուրային վրաս, ես ալ անոնց վրայ հոգի կուտայի. Ս... ի վաճառատան մէջ գրագիր էի, լաւ ամսական կ'առնէի, արձակ համարձակ, այլ պատուաւոր կեանք մը կ'անցունէի. վիշտ դժբախտութեան ի՛նչ ըլլալը չէի գիտեր. հոգեկան անձկութիւններ բնաւ չէի ունենար. ի մի բան կրնայի պարծենալ որ երջանիկ էի. Բայց աւա՜ղ, այս երջանկութիւնն երկարատեւ չպիտի ըլլայ եղեր. . . օր մը ընտանեկան երեկոյթի մը մէջ, դէմք մը տեսայ, սիրուն, պաշտելի դէմք մը, որ աննկարագրելի տպաւորութիւն մը ունեցաւ սրտիս, մտքիս, հոգւոյս վրայ: Մինչեւ այն ատեն բոլորովին ստոյիկեան գաղափարներ կը տածէի, սէրը խաղ մը կ'երեւար ինծի, որով ինծի նման երիտասարդներ ժամանակ մը կը զուարճանան, և ապա, ձանձրանալով, ուրիշի մը վրայ կը փոխադրեն զայն. եւ այսպէս շարունակաբար . . . բայց իսկոյն համոզուեցայ որ ասիկա այն տեսակ սէրերէն չէր. բըռնուած, կաշկանդուած էի անով, գիշեր ցորեկ անդուլ անդադար անոր վրայ կը մտածէի, զգայարանաց սաստիկ գրգռութեան մը ենթարկուած էի, տեսակ մը հեշտախտութիւն որ ներսիդիս կ'եռէր կը մղէր, և այս հուրքին չէի կրնար ո և է կերպով դարման մը գտնել. սոսկալի գաղտնիքս չէի համարձակեր մէկուն յայտնել, ոչ իսկ մտերիմ բարեկամներուս, ոչ իսկ ծնողացս. եւ այս յարատեւ մտատանջութիւնն օրէ օր զիս կրծելով, կը նիհարցունէր զիս և անսահման մելամաղձութեան մը կը մատնէր: Գիտէ՞ք, սիրելիս, այսպիսի վիճակի մը մէջ որչափ անտանելի բան է ամէն օր առեւտրական կնճռոտ գործերով զբաղիլ, թուանշաններու հետ խաղալ, պատասխաններ տալ առնել: Բայց վերջապէս այս խղճալի կացութեանս ելք մը, վախճան մը անհրաժեշտ էր. ծնողքս անշուշտ նշմարեցին իմ նիհարիլս, ծիւրիլս, յուսահատ եւ թախծագին վիճակս. մէկ քանի անգամ դարձուածներով հասկնալ ուզեցին սրտիս գաղտնիքը, սակայն ջնջին պատասխաններով խոյս տուի, առանց գիտնալու. անմտութեամբ կը դժկամակէի սրտիս կրակը դուրս Թափելու, կարծելով որ այդպէս լռիկ մնջիկ պիտի կրնայի բուռն տենչանքիս հասնիլ: Չէի կրնար տանը մէջ մնալ, գիշերները փողոցներուն մէջ կը Թափառէի, միշտ անցնելով այն շէնքին առջեւէն, ուր կը գտնուէր սրտիս պաշտելին, եւ ստուերներու շարժումէն քիչ շատ մխիթարուած և կշտացած, ուշ ատեն կը դառնայի տուն, ուր կը գտնէի մայրս որ ինծի կը սպասէր այն անդրդուելի համբերութեամբ զոր մայրերը միայն ունին.

«Օր մը, երբ, անհանգստութիւն մը զգալով ամբողջ մարմնոյս վրայ, տունը մնացած էի, մայրս սաստիկ Թախանձանքներով աղաչեց պաղատեցաւ որ գաղտնիքս յայտնեմ իրեն. իմ սովորական մերժումներս սկսայ, բայց վերջ ի վերջոյ տեղի տալով՝ ամէն բան յայտնեցի անոր, աղաչելով միանգամայն որ պէտք եղած միջոցն ի գործ դնէ՝ զիս այդ ողբալի կացութենէն ազատելու համար: Մայրերու յատուկ եղող այն հաճոյակատար բնաւորութեամբ որով իսկոյն կը բռնուին իրենց որդւոց խենդուհենդ քմահաճոյքները կատարելու խանդէն, մայրս ալ խոստացաւ սիրած աղջկանս ընտանիքին հետ խօսք բանալ եւ օր մըն ալ աղջկատեսի երթալ: Չէք կրնար երեւակայել թէ որչափ սփոփուեցայ այս յուսատու խօսքերէն, մխիթարուեցայ, եւ այն օրէն սկսեալ նախկին փայլս ու եռանդս ունեցայ գործերուս մէջ:

«Մայրս իր խոստումը բռնեց. աղջկան ընտանիքին հետ բարեկամի մը միջոցաւ յարաբերութեան մտաւ, եւ վերջապէս որոշուեցաւ որ կիրակի մը մօրս հետ ելնենք երթանք այն տունն ուր ինծի կը սպասէր երջանկութեանս միակ առարկան:

«Սաստիկ յուզման մէջ էի այն օրը, շուարած, շփոթած, ինչ ընելիքս չէի գիտեր, նախազգացում մը կարծես հաւատացունել կ'ուզէր ինծի թէ այդ ուրախութիւնս շատ կարճատեւ պիտի ըլլար, եւ թէ դժբախտութիւնն իր ահռելի ճանկերը լարած էր՝ կատաղաբար վրաս յարձակելու համար: Սիրտս բաբախուն, գլուխս բոցերու մէջ՝ մօրս հետ ճամբայ ելանք դէպի ապագայ կենակցիս տունն, ու հասած ատեննիս աչուըներս գրեթէ խաւարած էին. ներս մտանք, գեղեցիկ կերպով զարդարուած սենեակ մը առաջնորդուեցանք, ուր կը գտնուէին տարեօք կին մը եւ երիկ մարդ մը, որք հաւանօրէն աղջկան ծնողքն էին: Պատուով ընդունեցին զմեզ, սովորական տաղտկալի, խօսքերու փոխանակութիւն եղաւ լմնցաւ բայց աչուըներս յամառութեամբ անկած էի սենեկին դրանը, ուսկից անշուշտ ներս պիտի մտնէր ան. վայրկեանները դարեր կը թուէին ինծի. երեւակայութեանց բուռն հոսանք մը կը թաւալէին ուղեղիս մէջ, անհուն սարսուռներ կը պատէին ամբողջ մարմինս, կոկորդիս մէջ Թուքս կը ցամքէր, բայց բուռն ջանքեր ի գործ կը դնէի չյայտնելու համար ներսիդիս անցած դարձածները: Վերջապէս դուռը բացուեցաւ եւ ներս մտաւ այն, որուն համար պիտի խենդենայի եթէ իմս չըլլար. պարզ շրջազգեստ մըն էր հագած, մազերը վեր ամփոփելով պզտիկ վայելուչ կապ մըն էր ձեւացուցած սպիտակ ծոծրակին վերեւ. մայրիս ձեռքը Թօթուեց, եւ ըստ կարգի իմս ալ պիտի Թօթուէր, բայց նախ դէմքիս նայեցաւ, եւ ապա, տեսակ մը տհաճութեամբ զոր անմիջապէս նշմարեցի, երկնցուց ձեռքը, որ հազիւ թէ դպաւ իմինիս: Պաղ, սոսկալի կերպով պաղ ձեռք մըն էր որմէ զգացած հեշտին սարսուռս մինչեւ այսօր երակներուս մէջ մխուած կը մնայ: Սենեակն ուր նստած էինք, երկու դուռ ունէր. մին ուսկից ներս մտած էինք, եւ միւսը կողմնակի, որ հաւանօրէն քովի սենեկին հետ կը հաղորդակցէր. ես այս դրան մօտ նստած էի: Քառորդ մը ետքը, որոյ միջոցին սնոտի և ձանձրացուցիչ խօսակցութիւններ եղան, օրիորդը որ մէկ քանի անգամ գողունի եւ տհաճ նայուածքներ ուղղած էր ինծի յանկարծ բացաւ քովիս դուռն ու ներս մտաւ. այն ատեն որոշ կերպով լսեցի սա խօսքերն որ իրեն եւ ուրիշ կնկան մը միջեւ կը փոխանակուէին:

—Ընտա՞ր է, Աննի՛կ, հաւնեցա՞ր:

—Հաւնի՛մ մի, անոր ինչի՞ն հաւնիմ, անի՛նչ քիթ է, խոշո՛ր, չէ՛: չէ՛, ես անանկ քիթով մարդ չեմ ուզեր»:

Երիտասարդն, որ ի սկզբան յուսահատ հանդարտութեամբ մը կը պատմէր իր պատմութիւնն, հետզհետէ բորբոքած էր, աչուըները խոշորնալով՝ [illegible] և կատաղի երեւոյթ մը առած էին, եւ այս կէտին հասած պահուն, ձեռքը մեքենաբար քիթին տարած էր, զոր, անշուշտ առանց գիտնալու, խօսքը շարունակելով հանդերձ կը ծռմռէր, կ'երերցունէր ու կ'երերցունէր. յանկարծ ոտքի ելաւ, այնքան դաժանօրէն որ քիչ մնաց զինք պիտի տապալէր, եւ սրահին մէջտեղը կենալով, դէմքը կարմրած, բերանը փրփրած, միւս ձեռքն օդին մէջ տատանելով խօլաբար, սա [illegible] խօսքերը Թաթիթեան բերնէն հեւ ի հեւ։

—Քիթս մեծ է եղեր . . . հա՛, հա՛, հա՛, քի՛թս, քիթս ի՞նչ ունի. տե՛ս, դուն նայէ, բարեկամս, ասկից աւելի աղւոր քիթ կ՚ըլլա՞յ . . . ըսել է աս իմ քիթս պատճառ եղաւ իմ դժբախտութեանս . . . հազա՛ր, հազար անէծք . . . վա՛յ իմ գլխուս . . . ալ ըսա՞ր տղիմ ես . . . Աննիկը թռա՛ւ գնաց, ուրիշի մըն է հիմակ . . . ես, ես ասանկ մնացի . . . ինչո՞ւ, որովհետեւ քիթս մեծ է . . . հա՛, հա՛, հա՛ . . .

Եւ հայելիին առջեւ վազելով խենդի պէս եւ երկու ձեռքով քիթն ամռելով, ողորմագին շեշտով մը շարունակեց.

—Պիտի ջախջախե՛մ, պիտի կտրտե՛մ այս անհեթեթ քիթն, այո, իրաւունք ունէր Աննիկ . . . մե՛ծ է, խոշո՛ր է . . . զզուելի՛ բան է . . .

Այս ըսած ատեն սոսկմամբ դիտեցի որ կը ճանկռտէր քիթն ու կռուփի հարուածներ կ՚իջնէր անոր. կատաղութիւն մը եկած էր վրան, կը մռլտար, կը մըռնչէր, կ՚ոռնար, շարունակելով միշտ չարչրկել խե՛ղճ քիթն, որ արիւնով ծածկուած էր հիմակ։

Յետոյ, կարծես հանդարտեցաւ, Փէսը վար կոխեց, Թիկնոցը վրայէ վրայ բերաւ, և երեսս իսկ չնայելով՝ գահավէժ քայլերով վար իջաւ սանդուխէն, ուր տեսայ որ անհետ եղան իր լայն ու փոխ ուսերը։

Երբ ձեռքս աչքիս տարի անգիտակցաբար, զգացի որ արցունք մը ինկաւ ձեռքիս վրայ։

ԵՐՈՒԱՆԴ

ՔԱՐՄԷՆ ՍԻԼՎԱ

(Ն. Վ. ԵԼԻՍԱԲԵԹ ԹԱԳՈՒՀԻ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ)

ԱՍՏՐԱ

Շարունակութիւն, տես թիւ 11ի Շաբաթաթերթ

Սանտէր նոյն վայրկենին կը վերադառնար։

—Իր տունն երթալ կ՚ուզէ, ըսաւ Բարի։

—Այո՛ անպատճա՛ռ, անմիջապէ՛ս, եղաւ իր պատասխանն առանց երեսս նայելու։ —Սպասաւորաց համար։

—Բայց ճամբան կը մեռնի։

—Ոչ, պէտք է տունն երթայ, իր ամուսնոյն քով։

Նորէն. «Բան չեն գտներ։»

Բոսդիկ սրահը վազեց։

«Ո՞ւր են մայրիկն և Նիքոս. ո՞ւր են»։

Քիչ մնաց նորէն պիտի գար այդ դժբախտին քրքիջը։ Բայց Բարի արդէն զայն հեռացուցած էր մեղմով եւ գունէն անդին հետը կը խօսէր։

Կառքն եկաւ. ինծ հոն անկողին մը պատրաստեցին, եւ Բարի առջեւէն ձիաւոր լրաբեր մը յղեց ի Մորոշքա իմաց տալու համար։ Ամէն բանի կը մտածէր։

Գիտեմ ինչ եղաւ։ Գիշեր ցերեկ այդ տեսիլը կը տեսնեմ։ Անտարակոյս Մարկօ արթնցաւ երբոր ես դուռը բացի Նիքոս պատմեց իրեն . . . ամէն բան . . . Եւ Մարկօ կարծեց թէ մենք իրեն դէմ կը գործէինք երկար ժամանակէ ի վեր, թէ դէպք չէին որ զմեզ իրարու քով բերած էին . . . Ցայն որ այդ բանը տեսած էր՝ չէր կրնար մնալ այս ատելի աշխարհիս մէջ. առանց իրեն չէր կրնար ապրիլ՝ իր տղոց ամենէն փոքրը։ Միշտ ըսած էր. «Բոսդիկ կրնայ ըլլալ առանց ինծ. Մարիամիկ շատ կը մտնայ զիս. բայց Նիքոսին անհրաժեշտ եմ, չեմ կրնար երթալ այս կեանքէս առանց հետս տանելու։»

Երբ ամուսնութենէն առաջ ինծ անյայտանալու խօսքը կ՚ընէր՝ արդեօք ա՞յս անյայտացման կը մտածէ՞ր։ Կը կարծէ՞ր արդեօք թէ ես այնուհետեւ կրնայի երջանիկ ըլլալ։

Նիքոսն հեղ մ՚ալ տեսնելու բուռն անձկը զիս կը սպառէ. եւ սակայն երբեք չեմ տեսներ. մինչդեռ Մարկօ անդադար առջեւս է, երբեմն մեռեալ և ջրէն դուրս ելած, երբեմն կանգուն յատին՝ մթին մեծ աչուըներ յառած վրաս։ Սոսկալի՛ է. կը փախնիմ։

Երեք օր վերջը՝ գետեզերքին վրայ գտան՝ Պաւրոսէն շատ վար՝ բոլորին կարմիր ծածկոյթը։ Հաւանօրէն մայրենի բնազդով մը անդատառակին մէջ զայն առնոր տանել տաւալ տղան մէջը փաթթելու համար։ Կ՚ըսեն թէ զայդ տեսնելով՝ Սանտէր լացաւ դառնապէս։

Ո՛րչափ կուզէի երկու պզտիկները տեսնել. Բարի խոստացաւ զանոնք ինծ բերելու, հազիւ ոյժս բաւէ եւ Սանտէր մեկնած ըլլայ. կ՚ուզէ իր ագարակները վարձու տալ եւ օտար երկիր գաղթել։ Բարւոյ ձեռամբ ինծ հարցնել տուաւ եթէ կ՚ուզեմ զինք տեսնել։ Ըսի. ո՛չ։

2 Յունուար.

Սկեսուրս կ՚ըսէ թէ ես եմ որ այս նոր սուգը հրաւիրեցի ընտանեաց վրայ որովհետեւ առջինը թողուլ չուզեցի ամուսնութեանս ատեն։ Այսպէս՝ ամէն կողմէ՝ յանցանքն իմս է. կը չարչարէ զիս իր հարցափորձերով։ Նախին չկրնար հասկնալ թէ ի՞նչպէս գոնէ տղան չբռնեցի և չազատեցի։ Երբ Բոլ ներկայ է՝ այնօրինակ խօսակցութիւնները կ՚արգելու։ Դեռ Սանտէրին այցելութեան չգնաց՝ այնչափ երկար ատեն զիս չթողլու համար։ Իրեն բացատրելու համար թէ Սանտէր ինչու չէր եկած՝ մատիտով գրեցի իրեն թէ չեմ հանդուրժեր զինք տեսնելու։ Բոլին յուսահատութիւնն՝ իմ վիճակս տեսնելով յիրաւի աղեկէզ է։

Ո՛հ լաւ եւս կ՚ըլլայի ես այս աշխարհէն դուրս։ Անօգո՛ւտ է։ Շրջմոլիկ հուր մը վառարանին բոցը չըլլար։ Կամ խաղաղիկ բոց մ՚ես՝ կամ ակամայ կամօք առտնագլուխ եւ ինքզինքդ լափելու ես։ Ի՞նչ կ՚ըսէր Սանտէր հոս հասնելուս առջին իրիկունը. «Լաւ է աստղ մ՚ըլլալ քան շրջմոլիկ հուր։» Այդ է իմ ալ մտածութիւնս։ Աստղը կը սահի երկնից երեսէն, կը կորնչի անդնդասոյզ. շրջմոլիկ հուրը ճահիճներուն եւ գերեզմաններուն վրայ կ՚օստոստէ. կ՚երեւակայէի թէ լուսաւոր շաւիղ մ՚ունէի առջեւս եւ ի կորուստ վարեցի աշխարհիս վրայ ամենէն աւելի սիրած գլուխներս։

6 Յունուար.

Տղայքը պիտի տեսնէի, բայց քանի տարաժամ ցուրտ կայ։ Հաւատարիմ Բարին մինակն եկաւ։ Ըղձանուշի գրոյց մը պատմեց ինծ։ Յետոյ եկաւ այն բժիշկը որ ժամանակին հասնած էր ինծ։ Հիմայ գլուխը կ՚երերցնէ՝ եւ խորագնին աչօք կը նայի ինծ՝ իբրեւ թէ ուզէր գամագիւտ ըլլալ աչաւոր գաղտնեաց։

Նախին Բարւոյ դէմ հակակրութիւն մը կը զգայ որ ծաղրական է։ Ամէն անգամ անոր կապտութիւն մը կ՚ընէ զոր Բարի երբէք ի նկատի չառներ։ Երկու օրէ Սանտէր կը մեռնի։ Ամէն օր ձիով սպասաւոր մը կը յղէ հարցնելու համար թէ ի՞նչպէս անցուցի գիշերն։ Ալ վայրկեա՛ն մը քուն չունիմ, բայց ոչ ոք գիտէ՝ քանզի քախ հսկող չկայ, եւ թոյլ չեմ տար Բոլին հիւանդի սենեակս սպասելու։

18 Յունուար

Տղայքը տեսայ։ Բոսդիկ մեծ մեծ չուարեալ աչուըներ բացաւ.—«Աստրա մօրքոյրը չէ,» եւ խեղճն ելաւ գնաց։ Բարի Մարեամիկն ինծ կարկառեց՝ որ զիս չճանչցաւ եւ ըսաւ. «Մայրի՛կ.»—Անգթօրէն յորդեցին արտասուք եւ սոսկալի հազ մը բռնեց զիս որ կուրծքս պատառ պատառ ըրաւ։ Բարի կը սպառնայ ինծ այլ եւս տղայքը չբերել։ Երկայն ժամանակ չունի բերելիք։ Միայն խեղճ Բոլին համար կրնայի համառօտել այդ տանջանաց ժամանակը։ Բժիշկը մէկուսի քաշեցի մօտս եւ ըսի.

—«Տօքթօր՝ քի՛չ մը այն փոշիէն զոր ախտացեալ շներուն կուտան՝ կ՚աղաչեմ։

Մեր բժշկին յօնք պտտեցան։

—Որոշում մը չառած՝ նախ ապաքինինք։ Հիւանդ մ՚անկարող է որոշում մը տալու։

25 Յունուար

Քիչ մը լաւ եւս եմ քանի մը ժամուան համար զիս թիկնաթոռի մը մէջ պիտի դնեն. Բոլին ցնծութիւնն անսահման է. զիս ազատած կը կարծէ։

Թէեւ այդպէս ըլլար՝ ապրիլ չեմ ուզեր։

8 Փետրուար

Ահա գարունը կուգայ. սառնհալք. հարաւը կը շնչէ. ամենուրեք ձիւնը կը հալի։ Հիմայ բաւական ժամանակ ոտքի վրայ եմ, այսինքն Բոլ զիս կը կրէ մօրս թիկնաթոռին մէջ։ Հոն ընկողմանեալ կը մնամ նայելով ջրաթաթաւ ողմուտ մեծ դաշտին։ Ատենօք այդ տեսլեան իսկ հանդուրժել չէի ուզեր. եւ հիմայ սկեսուրէս անգամ կը հանդուրժեմ։

Այնչափ յաճախ կը խօսի ինծ Բոլ Մոլտաւիոյ վրայ որ գրեթէ իրեն կը հաւատամ երբ ինծ կ՚ըսէ թէ հոն երկուքս պիտի վերսկսինք նոր կենցաղ մը։

Ամէն օր Սանտէրէ հեռագիր կուգայ՝ որու Բոլ կը պատասխանէ՝ շատ զգուշաւոր։ Նա թափառիլ կը թուի քաղէ քաղաք իբրեւ դատապարտեալ մը։

Այսօր Մարկօն տեսայ որ ինծ կը ներկայէր իր մեռեալ տղան։ Այնպիսի ճիչ մ՚արձակեցի որ Բոլ վազեց, ըսի թէ յերակարծ կողի ցաւ մը ինծ ճչել տուեր էր։ Ցաւեգոյնն այս է որ կատարելապէս արթուն եմ երբ այդ երեւոյթները կը տեսնեմ՝ եւ այնչափ յստակ կը տեսնեմ զանոնք իբրեւ թէ իրական ըլլային։ Ջեմ ցնորիր. խելքս գլուխս է. Արդեօք խղճի խայթե՞րս են միայն որ զիս այսպէս կը տանջեն։

15 Փետրուար

Եթէ պէտք է ապրիմ՝ եթէ հարկ անհրաժեշտ է, այդ՝ կ՚ուզեմ համբերել կենաց ի քաւութիւն իմ յանցանացս։ Աստուած պիտի տա՞յ ինծ այդ պատիժը՝ պատժոց մեծագոյնն։

Այսօր ինծ ձիւնծաղիկներ բերած էին ձեռքս բռնեցի եւ թօշնեցան։ Եւ սակայն ձեռքս սառուցն էր, պաղ, եղունգք կապոյտ եւ երկայն, ոչ մի տենդի տապը կը զգացուէր հոն։ Մի՞թէ կը թուլնալու եմ ինչ բանի որ հպիմ։ Դեռ գիտած չէի թէ որչափ կապոյտ են եղունգներս։ Բոլ կը պնդէ թէ քիչ մ՚աւելի կը կշռեմ, բայց նա միշտ թիկնաթոռին մէջ զիս կը կրէ՝ ոչ աւելի դժուարաւ քան եթէ մանկան աղուոր մ՚ըլլայի։ Շա՛տ ուժով է, խրա՛ւ է։ Երէկ ինծ ընթերցում մ՚ըրաւ՝ այդ ազնիւ անձնուէր Բոլը. իրեն համար չարաչար տաժանելի զբաղում մ՚է այդ, բայց զիս զբօսցնել կը խորհէր։ Նորէն խօսեցաւ ինծ այն պաշտօնին վրայ յորում պիտի վերսկսիմ երաժշտութիւն ընելու։ Աչքս արտասուօք լցան խորհելով այդ դաշնակին զոր այնպիսի մանկական խոյտանօք ինծ տուած էր և որուն համար համբերութեամբ տարաւ այնչա՜փ կագերու։

27 Փետրուար

Բոլ խոստացաւ ինծ ի Մոլտաւիա չուել՝ Մարտին. շատ աղէկ կրնամ ուղեւորիլ. շատ աւելի լաւ եմ։ Եթէ կարենայի՛ ամբողջովին ըսել թէ ի՛նչպիսի էր Բոլ հեռս բոլոր հիւանդութեանս միջոցին։ Երբէք այդչափ բարեսրտութիւն տեսած չեմ։ Կը զգամ թէ վառ ածուխներ կը դիզէ գլխուս վրայ՝ երբ գիշերը տասն անգամ կուգայ տեսնելու թէ արդեօք ծարա՛ւ եմ, երբ համբերութեամբ ինծ երկու ժամ բարձրաձայն կ՚ընթեռնու՝ և կամ թեւերուն մէջ կը բռնէ՝ երբ ամէն դիրք մէջ կը խղդուիմ։ Ո՛չ չկրնար այդ նկարագրուիլ։ Ինչո՞վ պիտի կարենամ երբէք փոխարինել իրեն նկատմամբ ունեցած յանցանքներս՝ առանց իր գիտնալուն։ Եւ ե՛ս կը կարծէի թէ նա անոպայ եւ անհոգի էր։ Կ՚ուզէի խոնարհաբար իրմէ ներում հայցել։ Մեծ եւ բարի հոգի մ՚ունի, խոր դիւրազգածութիւն մը. երբ կը խորհիմ թէ քիչ մնաց պիտի մեռնէի՝ ինծ կը թուի թէ այդ իրեն նկատմամբ ամենէն մեծ ոճիրն է՝ քանզի ամէն ժամ կը ցուցնէ ինծ թէ չկրնար առանց իմ ըլլալ։ Ինչո՞ւ ի սկզբանէ անոր չտեսայ Աստուծոյ բոլոր բարութիւնն առ իս՝ փոխանակ ճակատագրիս դէմ ոգորելու և տրտնջալու թէ անմասն եմ յերջանկութենէ։ Եթէ մէկը խղճին խայթերը կ՚ուզէ ճանչել՝ թող իմ տեղս անցնի։ Չէի ուզեր որ Բոլ ներսս իսկ գայ՝ և հիմայ կ՚ուզեմ որ ինք միայն զանոնք չտեսնէ, վասն զի ինք միայն չյուսցներ. եւ ես դեռ չեմ կրնար թեւս վեր վերցնել։ Այլեւ ուզեցի մազերս կտրել. բայց Բոլ ըսաւ թէ այդ գործն ինք կը ստանձնէր՝ որպէս զի մազերս մնան։

Յիրաւի ապրելու փափագն արթնցաւ յիս. կարծեմ թէ պիտի կարենայի վերսկըսիլ սկզբէն և լաւ եւս վարել իմ կեանքս։ Բոլ միակերպ կ՚ըսէ թէ ես միշտ իր խորանին պաշտպանուն լապտերիկն եմ, անկէ անդր քա՛յլ մը միայն կայ վառարանին բոցն ըլլալու։ Այն ատեն իրեն կը պատմեմ թէ ինչպէ՛ս պիտի յարդարենք մեր հանդերձեալ տունն՝ և թէ պիտի որդեգրենք Մարեամիկն որ կը յամառի զիս «Մայրի՛կ» կոչելու։ Բայց նախ պէտք է որ ճողոպրիմ հազիս այս վերջին մնացորդէն՝ տղուն չմնասելու համար։ Մատակ ձիու կաթով կը սնանիմ. իմ վիճակիս անձանց համար հրաշագործ դեղ է։

Ամէ՛ն բան այնչափ լաւ կարգին պիտի մնար, ամէն բան, եթէ Մարկօ . . . Ո՛հ ի՛նչպէս կրցայ կարծել թէ տղան պիտի չխօսի։ Անմիջապէս ամէն բան իրեն խոստովանելու էի։ Ինքն ատոր արժանի էր, ինք պիտի չմերժէր զիս՝ նոյն իսկ այդ ժամուն մէջ։ Բայց երբ կարծեց թէ իրեն ամենէն աւելի սիրած երկու էակներն ամիսներէ ի վեր զինք կը խաբեին, ամէն բան տարակուսեցաւ և անյուսացաւ։ Ո՛հ Մարկօ, Մարկօ՛, ի՛նչ չէի տար բերնէդ բա՛ռ մը միայն լսելու համար։ Հիմայ բաւական ուժով պիտի ըլլայի քո Սանտէրդ տեսնելու առանց սրտիս մէջ տրոփիւն մ՚աւելի իմանալու։ Ջեմ հասկնար թէ ի՞նչպէս կրցայ զինք պաշտել, յիմարաբար կաթոգնիլ իրեն՝ յորմէ նուաստացած և մա՛հ միայն կը մնար ակնկալել ինծ. բուժեցայ հոգւով եւ մարմնով. բան մը միայն կայ յորմէ չեմ կրնար բուժիլ, իմ տեսիլնե՛րս։ Երէկ Մարկօ՝ նորէն դէմս էր։ Այնչափ լաւ կը տեսնէի՝ որ կը կարծէի թէ կրնամ իրեն դպչիլ։ Եթէ այս սոսկալի աղէտքը հետս պիտի քաշկռտեմ կենաց մէջ՝ պատուհասս բաւական է՝ վասն զի մտքէ դուրս բան են անդունդքս եւ արհաւիրքս։ Բոլ սենեակն էր. տեսաւ յանկարծ որ մոխիր կը կտրէի, քրտանց շիթք ճակտուս վրայ՝ ինչպէս ի ճգնաժամու. Դէպ յիս վազեց. երեւոյթը փարատեցաւ եւ շունչ առի, իրեն ըսի թէ շնչարգելութիւն մ՚էր։

Եթէ մարմինը գտնէին՝ թերեւս ազատէի։ Բայց ոչի՛նչ, ո՛չ մի հետք ոչ գերեզման, ո՛չ խաղաղութիւն . . .

3 Մարտ

Այսօր այս թերթերը Բարւոյ պիտի տամ։ Եթէ օրագիրս պահեմ՝ գուցէ կը կարդամ վերստին ակամայ, եւ ես նոր կեանք կ՚ուզեմ սկսիլ։ Այրէ՛ նա ինչ որ պիտի գտնէ Մարկոյին եւ իմ կողմէս՝ որպէս զի մեր սոսկալի պատմութիւնը յաւիտեա՛ն ջնջուի։ Ոչ ոք իրազեկ ըլլայ թէ ի՛նչ էր այս ընտանեաց երջանկութիւնն եղծողը. պիտի չգիտնան երբէք թէ շրջմոլիկ հուր մ՚եղայ. լոկ պիտի ճանչեն իմաստուն տիկինը՝ վշտաց դպրոցին մէջ մարզեալ։

Ութ օրէն պիտի երթանք մանիշակներ քաղելու մեր ոփեաց անտառն՝ եթէ այս փուքն եւ անձրեւը դադրին ուր ուրեմն, բայց բան չեմ ըսեր, Բոլը չյուսախաբելու համար։ Նորէն երեւցաւ ինծ Մարկօ. ժպտելով ինծ նշան ըրաւ որ իրեն երթամ։ Այլ եւս այնչափ զարհուրելի չէր, մեռելադէմ չէր։ Եթէ քովս տեսնէի զինք պիտի չվախնայի։ Մի՞թէ խղճիս խայթը Մարկոյին կերպարա՞նքն առաւ ամէն խռովութիւն ինծ անհնար ընելու համար հանգիստ կենացս մէջ։

Մնա՛ս բարեաւ՝ սիրելիդ իմ տետրակ։ Դու ինծ խօսիմ եւ գաղտնապահ բարեկամ մ՚եղար, դու զիս պիտի չմատնես. զիս ամբաստանելու տեղ համր պիտի մնաս։ Ես ինքն զքեզ այրելու էի, բայց ինչպէս ընեմ զայդ առանց ուշադրութիւնը վրաս հրաւիրելու։ Բարի ապահովապէս զայն կը կատարէ. ամէն բանի համար կրնայ իրեն վստահիլ։

Մէկանի քանիցս եկաւ սկեսուրս տեսնելու, եւ երբ կրնար Բոլը բռնել՝ ձեռքէն եկածը կ՚ընէր զինք մխիթարելու եւ զուարճացնելու համար, խե՛ղճ արարած։ Գուցէ զինք կը սիրէ տակաւին, եւ կամ չոտութեան վայրկենի մը մէջ մեծ երջանկութիւն մ՚ի բաց նետեց. իմ ձեռացս մէջ նետեց այդ երջանկութիւնն՝ զոր ես որ զայդ չէի ուզեր, որ կը քամահրէի։ Հիմայ վրաս կը նախանձի. ի՛նչ հակասութեամբք գոգցես, ի՛նչ այլանդակ հեգնութեամբք շինուած է աշխարհ . . ինչո՞ւ արդեօք։

47

ՄՈՐՈՇ ՍՌ ՍԱՆՏԷՐ

ՄՈՐՈՇՔԱ, 11 Մարտ

Բարի եղբայր իմ.

Հեռագիրս արդէն քեզ ծանոյց գլխուս հասած աղէտքն որ և զքեզ ի խորոց պիտի դրդէ։ Դու եւս, դո՛ւ՝ գիտցար գնահատել եւ սիրել իմ ազնիւ Աստղս. ոչ ոք քեզ չափ իմ ցաւոցս պիտի մասնակցի։ Ասոր համար է որ քեզ կը գրեմ՝ սիրելիդ իմ Սանտէր, մանրամասնութիւններ տալու համար որոց անձկայ կը բաղձաս։

Այնչափ լաւ էր Աստրա ութ օրէ ի վեր՝ որ տրամադիր էինք մեկնելու։ Մարտի փոթորիկները վրայ հասան. պաղ առաւ՝ հակառակ մեր ամէն զգուշութեանց։ 8ին իրիկունը դոյզն տենդ մ՚եկաւ վրան սարսուռով։

Միակերպ կ՚ըսէր թէ բան մը չէր, թէ ինքզինք շատ լաւ կը զգար։ Յաջորդ առաւօտուն՝ քիչ մ՚արիւն թքաւ. տենդն աւելցաւ՝ և երեկոյին արիւն փսխեց։ Գամ մի եւս երեսս նայեցաւ եւ ըսաւ. «Շնորհակալ եմ՝ իմ ազնիւ Բոլս։ Գիշե՛ր բարի » եւ այդ գորովալից ու հաւատարիմ սիրտը դադրեցաւ տրոփելէ։

Այս երկու օրերուս մէջ ինծ շատ գեղեցիկ խօսքեր ըսած էր. տղայքը բերել տուած՝ եւ անոնց բազմաթիւ յիշատակներ պարգեւած էր. Բոսդիկին կ՚ըսէր թէ իր բոլոր կենաց մէջ իր պարտուց միայն պէտք էր խորհի։

Մնաս բարեաւ ըսաւ մօրս եւ քրոջս եւ անոնցմէ ներումն խնդրեց՝ եթէ զանոնք երբեք վշտացուցած էր։ Երկուքն ալ այնչափ լացին որ՝ քիչ մը դիւր զգաց սիրտս տեսնելով թէ ո՛րչափ կը սիրէին իմ Աստղս։ Նախին ջղի ճգանք մ՚ունեցաւ. հարկ եղաւ որ բժիշկ բերել տամ։

Յանձնեց ինծ նաեւ քեզ համար զրոյց մը.—«Ըսէ Սանտէրին թէ շրջմոլիկ հուրը կ՚ուզէ աստղ մ՚ըլլալ՝ եթէ կարենայ մուտ գտնել յերկինս։»

Քու եւ իմ բաժինն եղաւ այս երկրին մեծագոյն երջանկութիւնն. ուստի և զայն չկրցանք պահել։ Թերեւս գամ զքեզ գտնելու. ամենէն սերտ կապն զմեզ կը զօդէ և կրնանք զիրար հասկնալ։

Կարեվէր սրտիւ կը գրկեմ զքեզ։

Քո եղբայրդ
ԲՈԼ ՄՈՐՈՇ

ՎԵՐՋ

ՈՒԽՏԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԱՒԱՆԴԱՎԷՊԸ

Ուխտաթեքոֆը բարգաւաճ նահանգ մըն է, որ կը բաղկանայ հին դղեակէ մը եւ զայն շրջապատող երկիրներէ, կը գտնուի Շուէտի հիւսիսային արեւելեան կողմը։

Այդ երկրի մէջ հետեւեալ աւանդավէպը կը պատմուի.

Մարկարէթա Պարնոզով դքսուհին բաւական երկայն ճանապարհորդութեան մը համար մեկնած ըլլալով՝ երեկոյ մը Թիվըրտէնի անտառին մէջ պանդոկի մ՚առջեւ կանգ առաւ, ուր ընթրել եւ գիշերել ուզեց։ Բալխիրին ձիերը քակեցին, պանդոկապետն եւս եկաւ փութով ուղեւորուհւոյն ծառայել։ Ընթրիքէն յետոյ, ներա սենեակը ցուցին որ առաջին յարկն էր. դքսուհին իր ճանապարհորդութենէն խոնջեալ, պարտասած՝ յանկողին մտնելով իսկոյն քնացաւ։

Կէս գիշերին տարօրինակ աղմուկ մը ընդոստ զարթոյց զինք, այնպէս կը թուէր թէ մէկը ինքնին մեղմիւ տրտնջալով կը շրջէր սենեկին մէջ։ Երբ նորա ոտից շշուկն որոշակի լսեց իր մօտ, աչքերը բացաւ եւ ուրուականի մը իր անկողնոյն մօտ կանգուն կենալը նշմարեց։ Այս վայրկենիս լուսնոյ տժգոյն շառաւիղ մը վարագոյրներէն ներս ցոլանալով մարդու մը ուրուականը ըլլալը ցոյց տուաւ, Սա քանի մը ցնցոտիներով պատատուած՝ դէմքը գունատ, դալկահար, աչքերն խորն ինկած, քիթը տափակ ու լայն, մէկ խօսքով ահռելի, այլանդակ կերպարան մ՚ունէր որ կմախացեալ մատովը ցոյց կուտար ներս իր արիւնաշաղախ ջախջախեալ ճակատ գանկը։

Դքսուհին ահաբեկած, զարհուրած, մինչ ոսկորներուն խորը սարսուռ մ՚զգաց եւ ուզեց իր մարդիկը կոչել, բայց ուրուականը նշան ըրաւ որ անշարժ կենայ. պահիկ մը վերջ դքսուհին իր մտաց արթնութիւնը գտնելով, հարցուց նմա պաղարեամբ թէ ի՞նչ կ՚ուզէր։

«Վրէժ առնուլ կ՚ուզեմ, պէտք է որ սպանիչս պատժուի, պատասխանեց ճիւաղը բամբ ու խոժոռ ձայնով մը»։

Յետոյ պատմեց անոր թէ ժամանակաւ ինքն եւս նոյն պանդոկն իջեւանած ըլլալով՝ այս միեւնոյն [illegible] սենեակն իրեն տուած էին։ Պանդոկապետը՝ երեկոյեան ընթրիքը անձամբ տուած՝ եւ իր շատ դրամ ունենալը նշմարելով կէս գիշերին սենեակը մտած եւ զինքը քնացած գտնելով տապարի հարուածով մը գանկը ճեղքած էր։ Ոճրէն յետոյ, դիակը մօտակայ անտառին մէջ ծառի մը տակը թաղեր էր զոր ուրուականը ցոյց տուաւ, յետոյ այս անհետացումը մեկնելու նպատակաւ, պանդոկապետը իրեններուն ըսած էր թէ ճամբորդը կանուխէն մեկներ է։

—Ես ինքզինքս շատ մարդոց ներկայացուցի այս սենեկին մէջ, յարեց ճիւաղը, բայց ոչ ոք պատմութիւնս մինչ վերջը ունկնդրելու քաջասրտութիւնն ունեցաւ։ Այս անգամ, ազնի՛ւ տիկին, վրէժս պիտի լուծուի, բայց որպէս զի ապահով ըլլաք թէ այս բոլոր ըսածներս ցնորք մը չեն, պէտք է որ ձեր փափուկ մատներէն մատանի մը հանելով վէրքիս մէջ դնէք։

Դքսուհին նորա խնդիրը կատարեց, առանց դժկամակութեան եւ ահա ամէն ինչ իսկոյն անհետ եղաւ։

Յաջորդ օրը, տիկինը արթնցածին պէս, մատանիներուն պակասումը նշմարեց, յանկարծ գիշերուան զարմանալի դէպքը յիշեց։ Այն ատեն տիկինը ուրուականին պատմած ոճրագործութիւնը մի առ մի տեղեկագրով մը հաղորդեց առ որ անկ էր։ Արդարութեան մարդիկը անդ չուապեցին, նշանակեալ տեղը պեղեցին եւ յիրաւի հոն գանկը ճեղքուած դիակ մը գտնուեցաւ եւ մեծ զարմացմամբ տեսան դքսուհւոյն մատանին վէրքին բացուածքին մէջ դրուած։ Պանդոկապետը զայս տեսնելով խոյս տալ ուզեց, սակայն ձերբակալուելով հարցաքննուեցաւ եւ իր գործած ոճիրը խոստովանելով մահուան դատապարտուեցաւ։

Դքսուհւոյն վերադարձուեցաւ մատանին եւ այս արկածէն եղական յատկութիւն մը ստացաւ, որով կ՚ըսուի թէ ամէն անգամ որ մատանին գոյնը փոխէ՝ Պարնոզով ընտանիքէն մէկը պիտի մեռնի։

Աւանդավէպը կ՚ըսէ թէ այս դէպք 1700 թուականին պատահած է։ Հակառակ այսչափ երկար ժամանակաց, սոյն հեքիաթաբերական մատանին սոյն վեհ եւ քաջասիրտ դքսուհւոյն սերունդէն պահուած լինելով տակաւին կը տեսնուի Ուխտաթեքոֆի դղեկին մէջ։

Թարգմ. ԱՐՄԵՆԱԿ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

(ՎԵՐՋԱԼՈՒՍԻ ՆՈՒԱԳ)

ՄԱԿՈՅԿ

Ծըլը՛մբ . . . ծըլը՛մբ . . . ծըլը՛մբ . . . —թիե՛րը կ՚երգեն . . .
Ու հանդարտիկ սահի մակոյկն իրիկուան.
Հոն բոլորչի զարթնու լուսինն ոսկեղէն՝
Հեռակապոյտ բլրին վրան . . .

Ծըլը՛մբ . . . ծըլը՛մբ . . . —ի՛նչ քաղցր է օդն, ա՜հ, հիմայ.
Ջրոց դին լըռի՛կ կը ծանրանայ իրիկուն.
Փարոսն հեռին ծառոց մէջէն կը պլպլայ,
Ոսկի արտօսր երերուն . . .

. . . Ձգէ՛ պահ մը վա՛ր սա թիերն, չքնա՛ղ կոյս . . .
Կրծեայ թեւերդ ա՛լ յոգնեցան . . . ձըգէ՛ վար.
Ա՛լ ընկղմի՛մ նայուածքիդ մէջ երկնալոյս՝
Դու ալ խմո՛յս մէջ տըկար . . .

Պահ մը թռչի՛նք մէջ երազոյ ամպերուն.
Հոն ամէն ինչ՝ է կապո՛յտ ու վարդագոյն . . .
Երազք՝ են վարդ, կապոյտ՝ Անհո՛ւնը . . . —ե՛կ դուն,
Պահ մը թռչի՛նք երկնամոյն . . .

Նայուածքդ՝ Անհունին ունի. չըթունքդ՝ դայլայլ.
Ճակատդ երազ՝ լանջքդ ալ, ունի սէ՛ր, ո՛ կոյս,
Եւ դուն ա՛ստղ ես նըշուլագեղ, լուսափայլ՝
Անհուն երկնից մէջ հոգւոյս . . . ։

Մռայլի՛ր աշխարհն . . . հիմա ծովո՛ւն վրան ենք, տե՛ս։
Վերը՝ վըսե՛մ անդունդ, ծագի՛ հոն լուսին . . .
Ի՛նձ նայէ լոկ . . . պաշտելի՛դ իմ. ա՜հ ա՛յդպէս . . .
Եւ աչքերնիս թող խօսին . . .

Ո՛հ, յուզուա՛ծ եմ . . . համբերել ա՛լ կարող չեմ.
Ալ հոգւոյս մէջ ընկըմեցա՛ր դուն իսպառ.
Եկո՛ւր բազկա՛ցըս մէջ ուրեմն . . . կ՚աղաչեմ.
Ե՜կ լանջքիս վրայ սիրավառ . . .

. . . Իր նախանձոտ շողերով՝ քաղցըր լուսին՝
Տե՛ս մեր ամոլն կը համբուրէ, լո՜ւռ, հեռուանց . . .
Ու կը թուի ինծ թ՚իւր շըշունչո՛վ խորին՝
Կը հրճուի՛ ծովն ալ թափանց . . . ։

* *

. . . Ծըլը՛մբ, . . . ծըլը՛մբ . . . ծըլը՛մբ . . . —կ՚երգեն թեւձակներ
Ու մակոյկը մերձի նիրհող ցամաքին . . .
Երջանի՜կ եմ, ո՛վ պաշտելիս . . . ջուրց յերեր՝
Զմեզ գրկեցինք երկրքին . . .

Եւ պահ մը թռա՛նք աշխարհէ դո՛ւրս, մէջ այե՛րց.
Մեր խոհք՝ զիրար համբուրեցին հոն անձայն . . .
Ու մեր հոգիք՝ երազոց մէջ՝ միմեանց մերձ՝,
Միմեանց խառնուա՜ծ թռչտեցան . . . ։

ԽԻԾ

ՈՒԽՏ

Սեւ էր հագեր եւ ոտքերը բոպիկ էր,
Մազերը ցանցառ, աչքերն ալ ի՜նչ փոքրիկ էր,
Այտիցը վրայ դալուկ մ՚ունէր մահագոյն,
Գերեզմանէն ելած ոգի մ՚է՞ր անգոյն։

Եկեղեցւոյ դրան սիւնին կըրթընած.
Տաքէ՞ն թէ ամօթէն արդեօք քրտընած.
Անցորդներուն ձեռք կարկառէր տխրագին
Բա՞րէ սրտէն արդեօք ինչե՞ր կ՚անցնէին։

Մէկ մ՚ալ յանկարծ անցորդաց մին կայ առաւ,
Պիշ պիշ նայուածք մ՚արձակելով՝ այս պառաւ
Դժբաղդ կնոջ կը սարսար որ արդէն,
Ջերթ ծառ ձմրան՝ զոր հողմերը կը դղրդեն։

Ահա իսկոյն անցորդն անոր գնաց մօտ,
«Դուք հո՞ս Տիկին, ըսաւ, այս բան չէ՞ ամօթ,
«Որ թողած ձեր ապարանքը ճոխ, փարթամ,
«Մուրողներու խմբին լինիք աստ անդամ»։

—Լո՛ւռ, մնջեց կինն՝ տալով դուրս թումբ մ՚արտասուաց.
«Զաւակս մահու ճանկերէն է բռնուած.
«Անոր համար ուխտած եմ որ մուրալով
«Զօրս մոմ վառեմ» . եւ կը հեծէր նէ լալով։

* *

Երկու տարի առա՜ջ հազիւ էր լցուած,
Հողակոյտի մ՚առջեւ ամբոխ մ՚էր դիզուած,
Դամբանական դըրդէին մահուան երգ
Հէգ կինն ալ հոն կը խառնէր զիւր եղերերգ։

ՀԵՐՄԻՆԷ

ՑՈՒՇՔ ԵՒ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՔ

(Հատուածոյ [illegible])

Երբեք սքանչացող մը ապուշ չթուիր յաչս սքանչացողին։

—Կան մարդիկ որ կը գանգատին բնութենէն՝ վարդերուն փուշեր դրած ըլլալուն համար. իսկ ես շնորհակալ կ՚ըլլամ անոր՝ փուշերուն վարդեր դրած ըլլալուն։

—Երբեք բան մ՚այնքան ճշմարիտ չէ որքան դամբանական քարոզ մը, որովհետեւ ճշգիւ կը նկարագրէ այն վարքն ու բարքը զոր մեռեալը պէտք էր ունենալ։

—Կինը իւր հրապոյրով եւ իւր տկարութեամբ՝ չէ այլ ինչ, բայց եթէ մարդ մը, որ մեծցած է առանց տղայ ըլլալէ դադրելու։

—Ստախօսութիւնը թշնամանք մ՚է, եւ ստախօսը, որ կը յուսայ թէ կը հաւատացնէ, իւր խօսակիցը բացէ ի բաց տխմարի տեղ դրած կ՚ըլլայ։

—Մեր կարծիքներն եւ մեր տպաւորութիւնները միեւնոյն ազդեցութիւնը չունին, առաջինք՝ մեր միտքը կ՚առաջնորդեն եւ վերջինք՝ մեր կեանքը կը կառավարեն։

—Սէրը՝ ինքզինքը միայն կրնայ նուիրել եւ ով որ անկէ ուրիշ բան մը կ՚սպասէ, սիրուելու արժանի չէ։

—Ամէն բանի բացարձակը պահանջելն վտանգաւոր երազ մ՚է, այս աշխարհիս մէջ ամէն բան «գրեթէ»ով կը քալէ։

—Մարդկային կեանքը երկու մասէ բաղկացած է. առաջին՝ մարդը ժամանակը կ՚սպաննէ, երկրորդ՝ ժամանակը զմարդը կ՚սպաննէ։

—Դէմքեր կան որ գաղտնի բացող երկաթէ արկղերու նման գոց են։

—Խնայողութիւնը մարդկային ցեղին երկրորդ նախախնամութիւնն է։

—Մարդ միայն այն բարեկամները կը սիրէ, զորս ունենալուն հպարտ է։

—Ամենէն մեծ քաջութիւնը երկչոտներուն քաջութիւնն է, որք սաստիկ կը վախնան թէ մի գուցէ այլք նշմարեն իրենց վախը։

—Թոյլ տալ որ չարը իւր չարութիւնը ի գործ դնէ, երբ կրնանք զինքը արգիլել, անոր չարութեան մասնակից եղած ըլլալ է։

—Երջանկութիւնը գնտակ մ՚է, որուն ետեւէն կը վազեն երբ որ գլտորի, իսկ երբ կանգ առնէ, ոտքով կը հրեն որ գլտորի։

—Կին մը որ ճշմարտապէս սիրած է եւ տառապած, կը դիտէ միւս կանանց սիրավէպերն, որպէս մայր որ իւր զաւակը կորուսած է, եւ կը դիտէ պզտիկ աղջիկներուն պէպէք խաղալը։

—Բոլորովին անմեղ սիրաբանութիւնը, սիրոյ ֆիզիքական իրականութիւնները չը գիտցող նորատի աղջկան մը սիրաբանութիւնն է։

—Կեանքն ամէն անոնց համար որք շատ կարեւորութիւն կուտան անոր, այն յարգի առարկայներէն մին է, զոր մարդ չը գործածեր վախնալով որ կը մաշի։

—Բնաւ գէշութիւն չընելը դէպ ի բարին առաջին քայլ մը առնել է։

—Բաղդը չը փոխեր զմարդիկ, այլ անոնց դիմակը կը հանէ։

—Ուրիշներուն երջանկութիւնը մեզ մըխիթարանք է։

—Երբ հոգին բարձր է, ոչ մէկ բան ցած կը թուի անոր։

—Իմաստութիւնը մահուան մէկ խոկմունքը չէ, այլ կենաց։

Թարգմ. ՏԻԳՐԱՆ ՋՕՊԱՆԵԱՆ

պան պարսիկ մը զինուած դաշոյն ի ձեռին անցորդաց վրայ կը յարձակէր, երբ ոստիկանք հասնելով ձերբակալել ուզեցին․ բաւական դիմադրեց և թէ՛ անցորդներէն և թէ ոստիկաններէն թեթեւապէս վիրաւորեալներ գտնուեցան։ Նոյն պահուն խանութէն այրած նիւթերու մուխ և հոտ սկսաւ դուրս գալ, և երբ ոստիկանք ներս մտան հրդեհի բոցեր սկսած էին արդէն։ Դիւրավառ նիւթեր խանութին մէջտեղը դիզած և վրան տուած էր հրդեհ պատճառելու նպատակաւ։ Բարեբաղդաբար ներկայք յաջողեցան անմիջապէս մարել։ Պարսիկը ձերբակալուելով ոստիկանութեան պահականոցը տարուեցաւ։

ՇՐՋԱԲԵՐԱԿԱՆ

ՊԻՒԹ (ԶՈՒԻՑԵՐ)
Կ. ՊՈԼԻՍ 20 յնվր. 1892

Տ․

Պատիւ ունինք ծանուցանել ձեզ թէ բոլոր ժառանգորդներն մեր ողբացեալ հօր՝ Պ. Ալֆոնս Լէպէի, միակ տէրն Տ. ԼԷՊԷ և ՎԻՔԹՕՐ ՕՐԴԻ տան, կազմած են Զուիցերիան ընկերութիւն մը, հաւաքական ձեւով,

ԼԷՊԷ ԵՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ընկերական անուան ներքեւ։

Մեր տունը կը յաջորդէ Տ. ԼԷՊԷ և ՎԻՔԹՕՐ ՕՐԴԻ տան՝ միեւնոյն դրամագլուխներով․ իր նախորդին բոլոր յանձնառութեանց կը համապատասխանէ։ Այս տուն, ըստ առաջնոյն, պիտի զբաղի սեղանաւորական գործերով, ժամացոյցի, մետաքսի շինութեամբ և ներկայացուցչի պաշտօնով։

Ընկերութեան ստորագրութիւնը մեզ յանձնուած է և պիտի ստորագրենք որպէս ի ստորեւ։

Կը յուսանք, Տ... թէ պիտի բարեհաճիք մեր սիրելի և ողբացեալ հօր նկատմամբ ունեցած վստահութիւնը շնորհել մեզ և կը խնդրենք որ ընդունիք մեր մեծարանաց հաւաստիքն։

ՍԷԶԱՐ ԼԷՊԷ
ԱԼՖ. ԼԷՊԷ

Տ. Սեզար Լէպէ պիտի ստորագրէ․ Լէպէ եւ Ընկ.
Ալֆ Լէպէ պիտի ստորագրէ․ Լէպէ եւ Ընկ.

Ծ. — Մեր տան անուան փոփոխութիւնն ընդունուեցաւ համաձայն 1881 յունիս 14ի զուիցերական դաշնակցային օրէնքին։

ՆՈՐ ԹԱՏՐՈՆ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ
ԲԵՐԱՅԻ

Երէկ գիշերուան ներկայացման բազմութիւնը քիչ մը աւելի էր․ Տիկին Ժիւտիք, ինչպէս միշտ, ներկայացաւ իբր ճարտար դերասանուհի։

Կիրակի ցերեկ՝

ԼԻԼԼԻ (LILLI)

Կիրակի իրիկուն՝

L'homme n'est pas parfait, Divorcé, Les femmes qui pleurent երեք տարբեր երգախառն կատակերգութիւններ, օպերէթներ և այլն։

Տիկին Ժիւտիքի վերջին ներկայացումն ըլլալով այս՝ ի նպաստ իրեն, յուսալի է որ Բերայի թատերասէր հասարակութիւնը պիտի փութայ դիմել ի Նոր Թատրոն վերջին անգամ տեսնելու համար հռչակաւոր դերասանուհին։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Պ. Մնակեանի օսմ. խումբը վաղը ցերեկ Բերայի Վերսի Թատրոնին մէջ պիտի ներկայացունէ ԱՐԴԱՐ ԱՊԱՇԱՒ, թատերգութիւն վեց արարուածով։ Դերակատարներն են՝ Պ. Պ. Մնակեան, Միսաք, Ալեքսանեան, Մատթէոսեան, Պիննէմէճեան, Օր. Ազնիւ, Տիկնայք՝ Զօպոնեան, Պիննէմէճեան, Սաթենիկ և այլ դերասանք ու դերասանուհիք օսմ. խմբին։

Պ. Մնակեան Բերայի թատերասէր հասարակութեան կողմէ գտած ընդունելութենէն քաջալերուած, մտադիր է կանոնաւորապէս ամէն կիրակի ցերեկ ներկայացումներ տալ ի Վերսի։ Յուսալի է որ արդէն ցոյց տրուած քաջալերութիւնն աւելի եւս ընդհանրական հանգամանք մը կ'առնու, ի վարձատրութիւն հայ արուեստագիտաց ջանքերուն։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Այս գիշեր տեղի կ'ունենայ ի Նոր Թատրոն Բերայի, Ղալաթիոյ Իսրայէլեան երկսեռ վարժարանաց ի նպաստ կազմակերպեալ դիմակաւոր և անդիմակ պարահանդէսն, ընդ հովանաւորութեամբ ֆրանսական դեսպան Պ. Գամպօնի։

Կարգադիր Մասնախումբը մը հարկ եղած նախապատրաստութիւնները տեսած է ամէն տարուան նման շքեղ, զբօսալի ու բարեկարգ ընծայելու համար այս պարահանդէսն։ Մուտքի տոմսի գինն է մէկ օսմ. ոսկի։ Պարահանդէսը պիտի սկսի գիշերուան ժամ 10ին (Ը. Ե.)

ՀԵՌԱԳԻՐ

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ

ԹԱՆՃԸՐ, 29 յուն. — Ֆրանսական [illegible] զրահաւորը մեկնեցաւ աստի։ Ֆրանսական Բ[illegible] շրջուն մարտանաւը եւ սպանիական Ալֆոնս ԺԲ շրջուն մարտանաւը և իտալական Տ[illegible] զրահաւորը խարսխած կը մնան։ Անգլիական Բ[illegible] մարտանաւն աստ հասաւ եւ անգլիական Թ[illegible] զրահաւորը մեկնեցաւ։ Ցեղերը հանդարտ կը կենան։

ՊԵՌՆ, 29. — Զուիցերիոյ նահանգաց խորհուրդը միաձայնութեամբ քուէարկեց 7,600,000 ֆրանքի արտասովոր վարկերը, ամրութեանց և սպառազինմանց համար։

ՎԻԵՆՆԱ, 29. — 1880ի Աւստրիա-սպանիական առեւտրական դաշնագրին պայմանաժամն երկարաձգուեցաւ մինչեւ 30 յունիս։

ՍՈՖԻԱ, 29. — Տքթ. Այզէլսպէրկ այսօր Վիեննա դարձաւ՝ որոշելէ ետք թէ Ստամպոլոֆի ազդրին մէջ մնացած գնտակը հանելու համար հարկ չկայ բժշկական գործողութեան։ Վէրքը, որ ըստ բժշկաց տեղեկագիրներուն, կը սկսի սպիանալ, ծանր չըլլալով և Պ. Ստամպոլոֆի վիճակն յայտ գոհացուցիչ ըլլալով, բժշկական օրական տեղեկագրերուն հրատարակութիւնը դադրած է։

ՎԵՆԵՏԻԿ, 29. — Առողջապահական համաժողովին անդամները համաձայնեցան յայտագրի վերջին խնդրոյն վրայ, որ կը վերաբերի դրամական միջոցներուն։ Հաւանօրէն, համաժողովը վաղը պիտի աւարտէ իր աշխատութիւնները։

ՓԵԹԵՐՍՊՈՒՐԿ, 29. — Քոնսթանթին Նիքոլայեվիչ մեծ-դուքսին մարմինն այսօր փոխադրուեցաւ Ս. Պետրոսի և Պօղոսի բերդը։ Կայսրն ու կայսրուհին ներկայ գտնուեցան արարողութեան, ինչպէս նաեւ Շուէտի և Նորվեկիոյ գահաժառանգ իշխանը։

ԳԱՀԻՐԷ, 29. — Բարձր. Խտիվը վաղը պիտի բանայ երեւելեաց ժողովին նստաշրջանը։

ԱԹԷՆՔ, 29. — Արտաքին գործոց նախկին նախարար, Պ. Ալէքսանդր Ռ. Ռանկապէ, նախկին դեսպան ի Փարիզ, Կ. Պոլիս և Պերլին, մեռաւ։

ՓԵՇԹԱ, 29. — 413 ընտրութիւններէն 353ին արդիւնքը ծանօթ են. 204 քուէ ի նպաստ ազատականաց։ Նախարարապետ Սաբարի կոմս երկիցս ընտրուեցաւ և Պ. Պարօշ նախարարն՝ երիցս։

ՖՈՒՌՆԻԷԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵՆԷՆ

ՎԻԵՆՆԱ, 27. — Կարգ մը շրջանակներու մէջ կը խօսուի 30 միլիոն կառավարական փոխառութեան մը վրայ։

Սակարան

ՂԱԼԱԹԻԱ, 18 Յունուար

ԸՆԹ. ՑԻԿ Փ. ԽԱՆԱԿԱԳԻՆ

3 ամիս Լոնտրայի վրայ		109 1/2
3 » Բարիզի	»	23

Օսմանեան Քօնսօլիտէ

Երէկ երեկոյ գոց. [Միաց. Դ. Սէրի]		20 01
Բորսայի մէջ	»	— —
Առաւօտուն բացուեցաւ		20 1/2
Կէս օրին		20 01
Թաշնիլ-Թը Օսմանիէ երէկ երեկոյ		76 15
» ժամ 5ին		76 11

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Փոխառութիւն	Ա. Սէրի	41 45
»	Բ. »	25 37
»	Գ. »	20 1/2

ԲԱԺՆԵՏՈՄՍԵՐ

Օսմ. Եմէ Ժէնէրալ	Անգ. Լ.	4 10
Քրէտի Ժէնէրալ	» »	7 25
Պանք տը Գօնս.	» »	4 20
Սօս. Շանժ. է վալէօր	» »	4 15
Ռէժի	» »	15 20
Թրամուէյ	»	620
Բուլկէրի երկաթուղի	Ֆր.	67 1/4
[illegible] Լավրիոմ Գ. Կ.		132

ԸՆԹԱՑԻԿ ԴՐԱՄՔ

Օսմանեան ոսկի	ղրշ.	100
20 ֆրանքնոց	»	87 05
Անգլիական ոսկի		109 32
Մարք [Գերմանական ոսկի]	»	107 10
Իմփէրիալ	»	80 20
[illegible]	»	51 10
Ռուբլի Թղթադրամ	»	9 30
Մէճ. արծաթ [տարբ.]	»	108 20
Մանր արծաթ		102
Մէճիտիէ	»	97 20
[illegible]	»	22
Տեղոյ Ղալաթիոյ Սակարանի	»	7

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊՈՐՍԱ

ՓԱՐԻԶ, 29 Յունվ. ժամ — վայր — երեկոյ

Ֆրանսական Ռանթ 3 %	95 22
» » 4 1/2 %	105 87
Օսմանեան քօնսօլիտէ Սէրի Դ.	18 57
» երկաթուղի	67 50
» Ռէժիի բաժնեթուղթք	353 75
Պանք Օթօման	545 93
Սոսիէթէ Ժէնէրալ	— —
Քրէտի Լիոնէ	798 75
Իտալական Ռանթ 5 %	90 30
Բրիօրիթէ Թիւրք (1890)	415 62
Եգիպտական միացեալ	479 37
Օսմ. մաքս. արժեթուղթ	435
Օսմանիէ (Օսմանեան քօնսօլիտէ)	350
Չէք Լոնտրայի վրայ	25 16 1/2

ԼՈՆՏՐԱ, 29. — ժամ — վայր — երեկոյ

Անգլ. քօնսօլիտէ	95 56
Օսմ. » Սէրի Դ.	18 37
» » » Ա.	44 25
» » » Բ.	25 37
» » » Գ.	18 37
Փոխառութիւն 1877	— —
Պանք Օթօման	11 75
Եգիպտական միացեալ (ունիֆիյէ)	95
» առանձ. (բրիվիլէժիէ) 1890	89
Տոմէնիալ (փոխառ. Ռոչիլտ)	102 25
Ռուսական 1890	93 60
Լոմպարտ երկաթուղի	21 1/2
Ատալանտեան երկաթուղի	15 1/2
Փոխանակութիւն Փարիզի վրայ	25 400

ՎԻԵՆՆԱ, 29. — ժամ — վայր —

Օսմանեան երկաթուղի	33 37
» Ռէժիի բաժնեթուղթք	163
Փոխանակութիւն Լոնտոնի վրայ	118 30
» Փարիզի »	46 90

ՊԵՐԼԻՆ 29. — ժամ — վայր —

Փոխանակութիւն Լոնտոնի վրայ	20 235
» Փարիզի »	81 70
Ռուբլի թղթադրամ	198 50
Օսմանեան երկաթուղի	67 50
Օսմ. քօնսօլիտէ Սէրի Դ.	18 20
Օսմ. Ռէժի	— —

ՄԱՆԿԻԿՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

Ինչպէս որ ամէն դասակարգ իւր յատուկ միջավայրը, իւր յատուկ կերպերը և վերջապէս իւր յատուկ նշանաւոր անձնաւորութիւններն ունի, նոյնպէս ալ մանուկները, ներկայի այն փոքրիկ ապագաները, ունեցան իրենց յատուկ մասնագիտութիւնը, իրենց յատուկ թերթերը եւ վերջապէս իրենց մեծ մարդերն, նոր բարերարներու նման անձնաւորութիւններ, որպիսիք են Բեսթալոցցի, Ֆրեպել, Հայր Ժիրար, եւն։

Որքա՜ն բան կը պարտին Եւրոպայի մէջ մեծցած մանուկներ այն վեհոգի, այն խորախորհուրդ մարդուն՝ Ֆրեպելի, որ իրենց կենաց ամէնէն հեշտին սահելու ժամանակամիջոցը՝ մանկութիւնը այնչա՜փ խնդումներէ, այնքա՜ն բռնութիւններէ մաքրած, ազատած է։

Աստ՝ մի քանի բառով կ'ուզեմ նկարագրել այդ մարդուն կեանքը որ թէպէտ ոչ ուղղակի գիտութեան ծառայած, այլ անոր ճամբան աւելի յարդարած, զայն յանկուցիչ ըրած, միով բանիւ զայն մարդկային ազգին դիւրամատչելի գործած է։

Ֆրետերիք Ֆրեպել գերմանացի մ'է, 1782ին Շվարձպուրկ-Ռուտոլշտատ իշխանութեան Օպերվայսպախ քաղաքը ծնած եւ 1852ին մեռած։ Այդ միջոցին մանկավարժութեան մէջ համբաւաւոր էին երկու զուիցերիացիներ Բեսթալոցցի (1746-1827) եւ Հայր Ժիրար (1765-1850), որ Զուիցերիոյ կառավարութեան ընդարձակ ծրագիր մը մատուցած ունի տղայոց կրթութեան մասին և նոյն կրթութիւնը հիմնովին բարեշրջող իւր մատենին համար Ֆրանսական Ակադեմիայէն 6000 ֆրանքի բացառիկ մրցանակի մ'արժանացաւ։

Ֆրեպել իւր պատանեկութեան միջոցին այս վերոյիշեալ երկու մեծ մանկավարժներուն քով աշակերտեցաւ, և երբ ա՛լ պիտի սկսէր ինքնիրենք կատարելագործել այդ անուշ արուեստը, իւր զինուորական պարտականութիւնը կատարելու ժամանակն հասաւ։ Իւր զինուորականութեան շրջանն աւարտելուն Պերլինի հանքաբանական թանգարանին տնօրէն անուանեցաւ, սակայն շուտով թողուց այդ պաշտօնը իւր սիրելի գործին նուիրուելու համար։ Թուրինկիի մէջ գտնուող փոքր աւան մը՝ Քայլհաւ Ֆրեպելեան դրութեամբ մանկապարտէզ մ'ունեցած ըլլալու պարծանքը կը վայելէ այսօր։ Ֆրեպել առաջին անգամ հոն ցուց իւր հոգւոյն ազնուութիւնը, մարմնոյն տոկունութիւնը և սրտին վեհութիւնը, իւր առաջին մանկապարտէզին հարկաւոր միջոցները հայթայթելու ժամանակ. Նիւթական վիճակը չը ներելով որ իրեն յատուկ տուն մ'ունենայ, հանոցի մը մէջ կը գիշերէր, ո՛վ համբերատարութիւն, պերլինեան մեծ թանգարանի մը տնօրէնն ըլլալէն յետոյ, ապագայի մանկանց համար խեղճուկ հանոցի մը մէջ պարփակուիլ։

Յետոյ Ռուտոլշտատի մօտ՝ Պլանքենպուրկի մէջ ալ մանկապարտէզ մը հիմնեց եւ տակաւ առ տակաւ իւր համբաւն ասդին անդին տարածուիլ սկսաւ։ Այս ձեռնարկութեանց մէջ հայր Ժիրար միշտ իւր աջակցութիւնն ու պաշտպանութիւնը կ'ընծայէր իւր աշակերտին։ Եւ վերջապէս Սաքս-Մայնինկէնի դուքսը գնահատելով Ֆրեպելի դրութեան արժանիքը՝ իւր Մարիէնթալի դղեակը անոր տրամադրութեան ներքեւ դրաւ, մանկապարտէզներու դաստիարակուհեաց համար որ դեռ կը շարունակէ։

Ֆրեպելի դրութիւնը կրթող խաղերու ամբողջութիւն մ'է որ մանկան դեռաբոյս իմացականութիւնը կ'ընդլայնէ, անոր հետաքրքրութիւնը յառաջդիմական եղանակաւ կը գոհացնէ և անոր բոլոր բարի զգացումները կը զարգացնէ, կը զօրացնէ, մինչ չարերը մարելով։

Ահա՛ այս բարերար դրութիւնը հազիւ մի քանի տարիներու կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ, Եւրոպայի բոլոր լուսաւորեալ երկրաց մէջ տարածուեցաւ։ Ֆրանսա, Անգլիա, Զուիցերիա, Իտալիա ամէնքն ալ ունեցան իրենց մանկապարտէզները, եւ դեռ Ճափոնի, այդ վայրենի կարծեցեալ երկրին անցեալ տարուան վիճակացոյցին մէջ, 134 մանկապարտէզ նշանակուած էր, իսկ մեք՝ այնքան ետ մնացած ենք որ մեր մանկապարտէզները մատի վրայ կը համրուին։ Յիսնեակ տարիներ պէտք եղած են որ մեք մեր զաւակները, մեր հոգւոց հատորները, «վարպետ տուտու»ներու աւերիչ, պատառիչ ձեռքերէն խլելով մանկավարժներու հոգածու, գուրգուրագին խնամոց յանձնէինք։

Վերջապէս սպասեցինք որ Ռուսահայք աշխատին, տքնին և սորվելով, մեզի ալ սորվեցնեն։ Ո՜րչափ բարիք պատճառեց Տիկին Մատաղեան իւր ի Պոլիս այցովն ու բնակութեամբը։ Սակայն ինք կը մեկնէր եւ իւր գործը պէտք էր շարունակել։ Մէկ երկու թաղական խորհուրդներ որոշեցին այդ սքանչելի գործը յառաջ տանիլ։ Խորհուրդ մը, հոգաբարձութիւն մը կրնայ մեծ զոհողութիւններ ընել, որք արդէն իւր պարտքն էին, բայց պարզ անհատ մը, իւր ընտանիքին ու ազգին զաւակաց կրթութեան նախանձախնդիր անձնաւորութիւն մը երբ կը փափաքի, կը ջանայ այդպիսի նուիրական գործ մը ի գլուխ հանել, արդիւնաւորել, ահա՛ այնպիսին մասնաւոր ու յարգաւոր յիշատակութեանց արժանի է։ Խօսքս Նասիպ էֆ. Գարագաշի վրայ է. ինքն առեւտրական մարդ, իւր անձնական գործերովը իսկ բազմազբաղ, սակայն խոհուն ու հեռատես բնաւորութեան տէր՝ կ'ըմբռնէ այդ նորութեան արժանիքն ու կարեւորութիւնը և կ'ուզէ Գումգաբուի միացեալ թաղերը օժտուած տեսնել իւր մանկապարտէզովը։ Եւ ինքնին իսկ, այսինքն իւր ծախքովը կը հիմնէ այդ հաստատութիւնը։

Ֆրեպելի վրայ վերոյիշեալ տողերը գրելէ, այսինքն տեսականօրէն դրութիւնն ուսումնասիրելէ յետոյ, մտածեցի անձամբ վերահասու լինել անոր ընձեռած լաւ արդեանց։ Անցեալ շաբթու առաւօտ մը կանուխ գացի Մերջըմէքի փողոցի մանկապարտէզը։ Հո՛ն՝ փոխանակ «վարպետ տուտու»ներու ցած, տմոյն ու զարշահոտութիւններով լի խեղճուկ տնակներուն, յորս մենք իսկ թերեւս «ֆալախա»ի անթիւ հարուածներ կերած ենք, այդ վատառողջ խրճիթներուն տեղ լայնանիստ, օդաւորուն և տաքուկ դասարաններ, ընդարձակ սրահներ կը գտնէի, որք միշտ այցելու բժիշկին տուած հականեխական դեղերով կը մաքրուէին։

Մանկիկները դեռ չէին եկած ամբողջովին, վախնալէ աւելի պիտի լինէին։ Պարապ ժամանակ անցուցած չլինելու համար, Պարտէզին ուսուցչական մարմնոյն հետ ծանօթանալ փափաքեցայ։ Յիրաւի Նասիպ էֆէնտի միմիայն Տիկին Մատաղեանի գործը պատկերացնող մը չէ եղած, այլ աշխատած է, ջանադիր եղած է անոր իսկ կրթառուները գտնել, անոր իսկ փորձառութեան ղեկով վարել դպրոցը։ Այս մասին մեծ գոհունակութիւն մը եղաւ ինձ համար թէ նոյն ինքն Տիկին Մատաղեան՝ գնահատելով այդ անձնուէր երիտասարդին ջանքը՝ մօտէն ու հեռուէն միշտ իւր աջակցութիւնը կ'ընծայէ նմա, եւ մասնաւոր նամակով մ'ալ խոստացած է թէ յառաջիկայ գարնան մայրաքաղաքս պիտի դառնայ իւր իսկ մարմին տուած, պատճառ եղած գործին արդեամբքը փառաւորուելու։ Մանկական Պարտէզը երեք դասարաններու բաժնուած է, որոյ բարձրագոյնին այսինքն Գ. դասարանին կը դասախօսէ Տիկին Քարամանեան, իբր ճշմարիտ մայր մը, իւր հոգածու խնամոք շրջապատելով մանկիկներն. Բ. դասարանին դաստիարակուհին է Օր. Աղաւնի Պէրպէրեան որուն եռանդն արհեստին համար անպատմելի է, միով բանիւ կրնամ ըսել Մանկապարտէզին բաբախուն սիրտը, կենդանացուցիչ ոգին է։ Իսկ Ա. դասարանին վարիչն է Օր. Հայկանոյշ, վերջնոյն քոյրը՝ որ մանկանց համար խնամոտ մեծ քրոջ մը դերը կը կատարէ։

Վերջապէս տղայք հաւաքուած էին եւ դասախօսութեանց ժամը հասած էր. Հնչակի մը հարուածով ամբողջ մանկտին՝ մանչ ու աղջիկ, համարձակ ու վայելչաշարժ, իրենց դասարաններէն կ'ելնեն սրահ, իրենց մանկական արծաթահնչիւն կլկլոցով իրենց երկնային Հօրմէն աջակցութիւն ու իմաստութիւն հայցելով։ «Հաւատամք»ը կը հետեւի «Հայր մեր»ին, շատ երիտասարդներ տեսած եմ որ հաւատոյ Հանգանակը ամբողջովին չը գիտեն։ Աղօթից յաջորդեց մարմնամարզը։ Յետոյ դասախօսութիւն սկսան, որք կէս ժամ միայն կը տեւեն, որոյ միջոցին տղայոց միտքը փոխանակ փթթանալու՝ աւելի եւս կը թարմանայ։ Հաշիւ, պատմութիւն, գծագրութիւն, կրօնք ամէն ինչ իւր տեղն ունի այդ փոքր ուղեղներուն մէջ։

Այդ այցէս սա կրցայ հետեւցնել թէ ծնողք դեռ եւս շարունակելով իրենց զաւակները փոխանակ Ֆրեպելի որդեգրելու, հին դրութեամբ տալ անոնց նախնական կրթութիւնը, խելացի գործ մը ըրած չեն ըլլար, մանաւանդ Գում-գաբուցի ծնողք որք Մանկական Պարտէզին շինել տուած մեծակ կառքէն պիտի օգտուին և իրենց տղայոց համար ոչ մի անհանգստութենէ վախ չը պիտի ունենան։ Փափաքելի է նաեւ որ մայրաքաղաքիս այն թաղային խորհուրդք որք դեռ չեն ունեցած իրենց մանկապարտէզները, փութով աշխատին առ այդ։

Վ. ԳԱԼՊԱՔՃԵԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ

Անծուխ վառօդը. — Անոր պէտքը. — Վառօդին բաղադրութիւնը. — Հնարիչը. — Անծուխ վառօդին սկզբունքը. — Այլեւայլ տեսակ անծուխ վառօդներ։

Միքրոպը համաճարակներու մէջ. — Ջուրը զտելու գործիքներ. — Ամիանդի ճենապակին. — Իւր պատրաստութիւնը, իւր գործածութիւնը։

Ամէն օր կը կարդանք, հոս ու հոն, այլ եւ այլ լրագիրներու մէջ թէ այս ինչ [illegible] գտած է նոր անծուխ վառօդ մը, եւ թէ այս ինչ տէրութիւնը որոշած է զայն գործածել իւր բանակին համար։

Այսօր եւրոպական բանակներու մեծագոյն մասը, գրեթէ ամբողջութիւնը ունին իրենց անծուխ վառօդներն. ամէնքն ալ իրարմէ տարբեր, բայց ամենուն ալ կիրառութիւնը միեւնոյն սկզբունքին վրայ հիմնուած է, զոր քիչ մը վերջը պիտի բացատրեմ։

Գիտէք անշուշտ թէ վառօդը խառնուրդ մ'է երեք մարմիններու. բորակի, ծծումբի և ածուխի։ Բորակը վառօդի բաղադրութեան մեծագոյն մասը կը կազմէ և ծծումբը անոր փոքրագոյն մասը։ Վառօդը կազմող այս երեք մարմնոց քանակութիւնը կը փոխուի ճանչցուած երեք տեսակ վառօդներու մէջ։ Այսպէս որսի, պատերազմի եւ հանքի վառօդներուն մէջ բորակի քանակը երթալով կը նուազի. սոր հակառակ՝ ծծումբի քանակը երթալով կ'աւելնայ։

Պատմութիւնը, շատ խղճահար մեզ աւանդելու անցեալին ամենաշնչին պատահարները, պզտիկ կռիւները, ինչպէս ամեն գիտական գիւտերու, նոյնպէս վառօդին, այս մեծ գիւտի հնարչին վրայ շատ քիչ բան կ'ըսէ մեզ։ Այսպէս ոմանք Շվարձ անուն աբբայի մը կը վերագրեն անոր գիւտը, այլք Ռոժէ Պաքոնի և ոմանք ալ Չինացւոց։

Մեր վերեւ յիշած վառօդի բաղադրութիւնը նոյնը մնաց մինչեւ մեր դարուն առաջին կէսը. բայց միջավայրը տակաւ կը փոխուէր, պատերազմի նաւերը, վերջին պահանջմանց համեմատ, զրահներով կը պատուէին, ամրութիւնները տակաւ կ'աւելնային. ուստի եւ վառօդի բաղադրութիւնն ալ անպատճառ պէտք էր որ փոխուէր։

Այն ատեն գիտական աշխարհին մէջ սկսան կատարուիլ կարգ մը երկարատեւ և յարատեւ փորձեր. և այդ փորձերու արդիւնքն եղաւ ահա անծուխ վառօդներու գիւտը։

Հիմայ ըսենք թէ ինչ է ծուխ կոչուածը. ո՛ր պարագային մէջ վառօդ մը իր պայթումէն վերջ ծուխ կ'արձակէ, և ո՛ր պարագային մէջ ծուխ չարձակեր։

Հին վառօդին, այսինքն Պաքոնի վառօդին պայթման ատեն պարզ քիմիական երեւոյթ մը յառաջ կուգայ։ Մէկ կողմէն տարբաղադրութիւն — բորակին տարբաղադրութիւնը — և միւս կողմէն վերաբաղադրութիւն։ Այս վերջին գործողութեան մէջ յառաջ կուգայ ածխատ մը, ծծմբատ մը, ածխային կազ (oxyde de carbone) և ազօթ։ Վերջին երկու մարմիններն կազային վիճակ ունին. իսկ առաջին երկուքը հաստատուն վիճակ ունին։ Այս հաստատուն մարմնոց մէկ մասը կը մնայ հրացանին մէջ, իսկ մեծագոյն մասը, վերջին ծայր բաժանեալ վիճակի մէջ միւս երկու կազերուն հետ կը խառնուի և օդոյ մէջ կը տարածուի. ահա այս է վառօդին ծուխը։

Իսկ անծուխ վառօդը, իր պայթումէն — այսինքն տարբաղադրութենէն և վերաբաղադրութենէն — վերջ յառաջ կը բերէ միայն կազային մարմիններ, ուստի և «անտեսանելի ծուխ» մը, եթէ կուզէք։

Անծուխ վառօդը պատրաստելու համար կը գործածուին ընդհանրապէս երկու մարմիններ. հրաբամպակը (fulmicoton) և բորաքացութենին (nitroglycérine). Այս մարմնոց երկուքն ալ տարբաղադրուելէ վերջ յառաջ կը բերեն միայն կազային մարմիններ։

Ինչ որ ըսի ձեզ անծուխ վառօդներու մասին, տեսական մասն էր միայն. բայց ինչ որ գաղտնի պահուած է և պիտի պահուի միշտ, այն գործնական մասն է. հազար ու մէկ մանրամասնութիւններ այդ տեսակ վառօդներու մէջ, որք իրենց կարգին մեծ կարեւորութիւն ունին, ահա ինչ որ պահուած է։

Մինչեւ ցայսօր գտնուած են շատ մը անծուխ վառօդներ, որոց գլխաւորներէն կը յիշենք հետեւեալները.

1. «Վիէյլ»ի անծուխ վառօդը.
2. «Ապէլ»ի անծուխ »
3. «Վուլֆ»ի անծուխ »
4. «Մաքսիմ»ի անծուխ »
և 5. «Նօպէլ»ի անծուխ »

Ասոնցմէ ամենէն կարեւորներն են առաջինը և վերջինը՝ իրենց կատարելութեան պատճառաւ։

Պ. Նօպէլ շուէտացի գիտուն մ'է, որ իր գիւտը վաճառած է Իտալիոյ պատերազմական նախարարութեան։

Իսկ Պ. Վիէյլ ֆրանսացի գիտնական մ'է, որու գիւտը միայն Ֆրանսայի սեփականութիւնն է 1886էն ի վեր. Պ. Վիէյլ իր այս գիւտին փոխարէն գիտութեանց ակադեմիէն ընդունեցաւ 50,000 ֆրանք։

Ահաւասիկ երկիր մը որ այսպէս կը վարձատրէ իր գիտունները։

Հիմա խօսինք ուրիշ նոր գիւտի մը վրայ.

Այսօր ամեն հիւանդութիւն, մանաւանդ ամեն համաճարակ միքրոպով կը մեկնուի, մինչեւ իսկ շատ մը յանդուգն գիտուններ ծերութիւնն միքրոպի մը կը վերագրեն։ Միքրոպը դարավերջիկ գիտութեան նորութիւնն, և բժշկութեան չփացած տղան է դարձած։ Միքրոպին ալ տարածման ամենէն աւելի նպաստողը ջուրն է. ջուրը ի մի բան միքրոպին «բորակամանն» է.

Ուստի համաճարակներու ատեն պէտք է ջուրը զտել, խմելէ առաջ։

Ջուրը զտելու համար մինչեւ ցայսօր կը գործածուէին հասարակ ճենապակեայ մզիչ գործիներ (filtre). որոց ամենէն կատարելագործեալն է Բասթէօռինը. բայց փորձը ցուցուցած էր թէ այդ հասարակ ճենապակիէն մզուած ջուրը կը պարունակէ տակաւին միքրոպային մանրադիտական սերմեր. ուստի եւ մեր ունեցած ճենապակին ոչինչ կ'արժէր այս գործածութեան համար։

Բայց միքրոպէն ու համաճարակներէն վախցողները այլ եւս թող երկիւղ չունենան, որովհետեւ ահա նոր գիւտ մը, ամիանդէ (amiante) ճենապակեայ գիւտը կուգայ պատուար կանգնիլ մեր և միքրոպին միջեւ. վստահ եղէք որ այլ եւս միքրոպը չպիտի կրնայ մեր մարմնոյն մէջ գաղթականութիւններ հաստատել գէթ ջուրին միջոցաւ միայն։ Այդ գիւտը կը պարտինք Պ. Կառօսի։

Ինչ է ամիանդը. — Ամիանդը մոխրագոյն մարմին մ'է, շատ բարակ և մետաքսի պէս փայլուն թելերէ կազմուած. ի հնուց անտի ճանչցուած անայրելի մարմիններէն մին է. քիմիականապէս խօսելով, ամիանդը կիրի ու մանեզիոմի կայծքարատ մ'է։

Պ. Կառօս ամիանդը խառնելով ջուրի հետ, խմոր մը շինած է. այդ խմորին ուղած՝ ձեւերնիս տալէ վերջ, պէտք է զայն չորցնել մասնաւոր սենեակներու մէջ և ապա 18 ժամ անդադար տաքցնել մինչեւ 12000։ Այս կերպով կ'ստանանք կիսաթափանցիկ և փայլուն ճենապակի մը, ճիշդ նման մեր հասարակ ճենապակւոյն։

Ամիանդի ճենապակին մանրադիտական ծակտիկներ ունի. այս առաւելութեան շնորհիւ Պ. Կառօս զայն հեղուկներու և մասնաւորապէս ջուրի զտման գործածելու սքանչելի գաղափարն ունեցած է։ Երկու երեւելի բժիշկներ Տիւռան-Ֆառտէլ և Պօտտաս միքրոպային ջուր մը այս միջոցէն անցունելէ վերջ, կատարելապէս մաքուր հեղուկ մը ստացած են, զերծ ամեն տեսակ գործարանաւոր սերմերէ։

Ուրիշ քանի մը գիտնոց բաղդատական փորձերը կը հաստատեն թէ այլ եւ այլ գինիներ, քացախներ, [illegible] այս ամիանդի ճենապակիէն մզուելէ վերջ, իրենց քիմիական կազմուածքին մէջ բնաւ փոփոխութիւն յառաջ չգար, և հեղուկն ալ կը մաքրուի։ Ուստի այս միջոցը կրնայ ծառայել նաեւ այլեւայլ հեղուկներու զտման միանգամայն։

Ահա Պ. Կառօսի ճենապակւոյն գլխաւոր ծառայութիւնը։ Բայց աւելի լաւ է ջուրը զտելէ առաջ անգամ մը եռացնել։ Այս կերպով բոլորովին վստահ կ'ըլլաք թէ զտուած ջուրը բոլորովին զերծ է միքրոպային սերմերէ։

Խասգիւղ Վ. ՄԵՍՐՈՊ

ՄԻՄԻՔՕ ՊՕՃՃԷՊԱՆՕՂԼՈՒ

Կայս. պալատան ծաղկանց մատակարար Պ. Միմիքօ Պօճճէպանօղլու որ մէկ տարիէ ի վեր ի Բերա, Կալաթա Սէրայի քով առաջնակարգ ծաղկանց մթերանոց մը հաստատած էր, շնորհակալութիւն կը յայտնէ իւր բազմաթիւ յաճախորդաց ընդհանրապէս, եւ հայ յաճախորդաց՝ մասնաւորապէս, այն վստահութեան համար որով զինքը պատուեցին.

Պ. Միմիքօ ըստ առաջնոյն կ'ընդունի ծաղկեփունջերու, պսակներու եւ այլ յանձնարարութիւնք միանգամայն կ'ըստանձնէ զարդարել սրահներ, թատրոններ, պարահրահներ եայլն։

Իր ընդարձակ պարտէզներուն մէջ կը գտնուի եւրոպական և այլ երկրաց պտղաբեր ծառերու եւ բազմատեսակ տունկերու ընտիր հաւաքածոյ մը։ Յանձնարարութիւնք շատ ընդ փոյթ եւ պատշաճապէս կը կատարուին, — գիներն ալ խիստ չափաւոր են։

ՊԱՊԸ ՍԷՐԱՍՔԷՐԻ
ԻԼԱՆ

Նիզամիյէ էլպիսէ անպարը իչին իթթիխազ օլունան նումունէ վէ շէրայիթի մուգարրէրէսինէ թէվֆիգան միւպայեա օլունմագ իւզրէ մէվգըի միւնագասայէ գօնըլմըշ օլան 100 պին արշունը ճէտիտ լաճիվէրտ ինկիլթէրրա նէֆթէր չուխասընըն պէհէր արշընը ճէտիտի 13 գրուշա օլարագ թալիպի ձուհուր էթմիշ օլուպ քեանունի սանինին 20ճի կիւնինէ գատար պէհէր կիւն միւնագասասը պիլ իճրա մէգքիւր կիւնտէ գարարը գաթիի վիրիլէճէկինտէն իթտասընա վէ 21ճի կիւնի %5 թէնզիլինէ թալիպ օլանլարըն մագամը վալայի Սէրասքէրի լէվազըմաթը ումումիյէ տաիրէսինէ միւրաճաաթ էյլէմէլէրի.
Նօ. 13 1—3

Պէյգօզ գալէվրախանէսի իչին ներլի իմալի հաստէքեարի քեօսէլէ գըյէի ճէտիտ 15,200 պէհէր գըյէի ճէտիտի 12 գրշ. 18 փարայ։

Սարրաճխանէ անպարը իչին ներլի իմալի հաստէքեարի քեօսէլէ գըյէի ճէտիտ 2000 պէհէր գըյէի ճէտիտի 13 գրշ.

Գալէվրախանէ անպարը իչին ներլի իմալի պէհալի վաքէթա գըյէի ճէտիտ 10000 պէհէր գըյէի ճէտիտի 15 գրշ.

Մէզքիւր մահալլէր իչին միւպայեա օլունմագ իւզրէ մէվգըի միւնագասայէ գօնըլմըշ օլան գըլըման պալատէ մուհաթերէլէ իւլթիզամա իւչ գալէմ էշեանըն քեանունի սանինին 20ճի կիւնինէ գատար պէհէր կիւն թէքրար միւնագասասը պիլ իճրա մէգքիւր կիւնտէ գարարը գաթիի վիրիլէճէկինտէն իթտասընա վէ իրթէսի կիւնի %5 թէնզիլինէ թալիպ օլանլարըն մագամը Սէրասքէրի լէվազըմաթը ումումիյէ տաիրէսինէ կէլմէլէրի.
Նօ. 14

Միւպայեա օլունաճաղը էվվէլճէ իլան օլունան 10,000 քիլէտէն 15,000 քիլէյէ գատար Սէլանիկ վէ Ռումէլի պուղտայընըն պէհէր քիլէսի 67½ գրուշտան թալիպի ձուհուր էթմիշ օլուպ քեանունի սանիի Ռումինին 18ճի ճումա իրթէսի կիւնի %5 օլմամագ իւզրէ գաթիէն իհալէսի իճրա գըլընաճաղընտան իթտասընա թալիպ օլանլարըն մագամը Սէրասքէրի լէվազըմաթ տաիրէսինէ կէլմէլէրի.
Նօ. 15

Տաիրէի ասքէրիյէյէ մէրպութ մաթպախ վէ տէրունի իլէ հասթախանէ իթթիխազ օլունան պագալ տիւքեանլէրի

Պալաթ իսքէլէսինտէ Գալաֆաթ մահալի

Լանկատա չարշու պաշընտա գարագօլխանէ արասը։ Պէյօղլունտա էքթէպ Սուլթանի իթթիսալինտէ քեարկիր համամ։ Լանկատա չարշու պաշընտա գարագօլխանէ արասը Լանկատա չարշու պաշընտա գարագօլխանէ արասը

Թօփգափու սէրայը տախիլինտէ պամպաճըլար օճաղը վէ մէքթէպի տիպի.
» » վէ գալէ տիպի

Լանկատա վէ չարշու պաշընտա գարագօլխանէ արասը։ Իսկիւտարտա չիլի անպարը իթթիսալինտէ ֆէճանի տիւքեանը։ Միւհաֆըզլըգի ասքէրի տէրունինտէ մէքքիւրեալ վէ մէչրուպաթ վէ պագալլըգը.

Տաիրէի ասքէրիյէ տէրունինտէ բուլճըր տիւքեանը
» » տրդուհաչըր »
» » չէրաղէթճի վէ սուճը
վէ մաճունճըլը տիւքեանը
Պագալ վէ սիմիտճի տիւքեանը
Հօճա Փաշատա գարագօլխանէ արասը
Էյուպ վէ Տէֆթէրտար ճիվարընտագի պօսթան.

Պալաթէ կէօսթէրիլէն տէքիւքեան վէ սաիրէնին միւսթաճիրը իճարէլէրը միւնգազի օլուպ 308 սէնէսի մարտ իպթիտասընտան իթիպարէն թալիպ օլանլարա իհալէլէրի իճրա օլունմագ իւզրէ միւզայէտէյէ վազ օլունմըշ օլտուղընտան վէ միւսթաճիրլէրի միւզայէտէ կէլճէք չուպաթըն 15ճի կիւնի իրթէսի օլուպ անտէն 3 կիւն սօնրասա գատար տա %5 զամմը գապուլ օլունուպ միւսթաճիրլէրի մէզքիւրէ իխթամընտա իհալէլէրի իճրա գըլընաճաղընտան թալիպլէրինին շէրայիթը միւզայէտէ անլամագ վէ բէյ սիպարիշ իւզրէ թէքլիֆ էթմէք իսթէյէնլէրին մագամը վալայի Սէրասքէրի միւհասէպաթ տաիրէսինէ շիւպէտէ միւրաճաաթ էյլէմէլէրի.
Նօ. 11 3—3

ՀՐԴԵՀԻ եւ ԿԵՆԱՑ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

15

ՆՈՐԹՇ ՊՐԻԹԻՇ ԸՆԴ ՄԵՐՔԸՆԹԱՅԼ
ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ Անգլ. Ոսկի 3,000,000. ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄ 10,439 944
ՀԱՍՈՅԹ 1890 ՏԱՐՒՈՅ 2,488,197

ՆՈՐԹՀՐԸՆ ԷՇՈՒՐԸՆՍ
ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ Անգլ. Ոսկի 3,000,000. ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄ 3 975,500
ՀԱՍՈՅԹ 1890 ՏԱՐՒՈՅ 1,048,800

Ընկերութիւնքս Պոլսոյ մէջ ունեցած Միացեալ Գործակալութեան միջոցաւ հրդեհի դէմ ամէն կարգի փոխադաւոր ապահովագրութիւններ ի գործ կը դնեն չափաւոր գնով, և իրենց ցոյց տուած դրամական երաշխաւորութեամբ մեծ գումարներ ապահովագրողաց կրնան վստահաբար զիրենք ներկայացնել. նաև իբր ապացոյց իրենց հաստատութեան, միայն հրդեհի վնասներու համար մինչեւ ցարդ տուժած ըլլալնին 20,000,000 Անգլիական Ոսկին կ'անցնի։

ԾՈՎԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ Անգլ. Ոսկի 500,000 ՄԱՐԻԹԱՅՄ ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄ Անգլ. Ոսկի 110,000

Ընկերութիւնս կ'ապահովագրէ շոգենաւուց և առագաստանաւուց մէջի ապրանքներն և դրամածրարներն խիստ օգտակար պայմանաւ։ Գնոց և այլոց վրայ տեղեկութիւն առնուլ ուզողք կը հրաւիրուին դիմել Ղալաթիա Մէհմէտ Ալի փաշա խան գետնայարկ թիւ 22 և 22 կը սենեակներն, առ **ԳԱՌՆԻԿ Յ. ՍԵՐՈԲԵԱՆ** Գործակալ Կ. Պոլսոյ վերոյիշեալ երեք Ընկերութեանց

PAPIER FAYARD ET BLAYN

Գերազանց դեղ ի բուժումն հարբուխի, կուրծքի բորբոքմանց, յօդացաւի, ցաւերու, վէրքերու, խոցերու եւայլն։ Կը ծախուի բոլոր դեղարանաց մէջ։

ՃԵՐՄԱԿ ԱԿՌԱՅՆԵՐ

Առողջապահութիւն Բերնի

ՊՈԹՈՅԻ ՋՈՒՐԸ | EAU DE BOTOT

Կը պահպանէ ակռայները, կը սպիտակէ լնդերքը,
կը զովացնէ բերանը.
ՓՆՏՌԵԼ բուն ՊՈԹՈՅԻ ՋՈՒՐԸ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԹԵՐԱՆՈՑ՝ 17, Ռիւ տը լա Բէ, ՓԱՐԻԶ.
Ասկից զատ՝ 229, Սէնթ-Օնորէ
ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ ԲՈԼՈՐ ՀՈՏԱՎԱՃԱՌԱՑ ՔՈՎ
Հարցնել նաև Պոթոյի ՎԻՆԷԿՐԸ ՏԸ ԹՈՒԱԼԷԹԸ, Նրբութեամբ և բոյրովը գերազանց.
2203 Կը գտնուի ի Կ. Պոլիս, Պօն Մարշէն, 354, Մեծ փողոց Բերայի

ՔԱՈՒՉՈՒԷ ՄՈՒՃԱԿ

(ԼԱՍԹԻՔ)

NORTH BRITISH RUBBER Co EDINBURGH

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՆՈՐԹՀ ՊՐԻԹԻՇ ՌԻՊԸՐ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

NORTH BRITISH RUBBER Co LIMITED TRADE MARK EDINBURGH

Մեր յաճախորդներու փափագաքանց համաձայն, մեր այս տարուան քաուչուէ մուճակներն, որք իրենց վրայ իբրեւ նշան կշիռ մը կը կրեն, խիստ ճաշակաւոր, նուրբ և հաստատուն շինուած են նոր ձեւով։

Պոլսոյ հրապարակին վրայ երկար ատենէ ի վեր ճանչցուած է թէ մեր քաուչուէ մուճակները կը գերազանցեն քան տարիէ ի վեր գործածուած բոլոր մուճակները։

Մեր մուճակներու ներքին կողմը կշիռի մը եւ արտաքին կողմն ալ առիւծի մը պատկերը դրոշմուած է իբրեւ նշան։ Կը վաճառուին ի Պոլիս Սուլթան Համամ աղբիւրի մօտ Սեպուհ աղա Տէմիրճեանի թիւ 47 և 49 խանութն և բոլոր քաուչուէ մուճակ վաճառողներու քով։ Կեդրոնատեղին է ի Պոլիս, Պահչէ Գաբու, Գոճաման Օղլու խան, Ճարճի կիտրոլի թիւ 13 մթերանոցը։

ԴԵՂ ՋԵՐՄԻ ԵՒ ՏԵՆԴԻ։

Տօքթօր Այէրի ջերմային հիւանդութեան, այսինքն որ անխառն բաղադրութիւն մի է զօրաւոր բուսեղինաց, է դառնահամ և ազդու կազդուրիչ ամէն տեսակ ֆիզիքական խանգարմանց, որ յառաջ կուգան ճահճախառն վայրերու ջերմոտ կլիմայից վատ ու ապականեալ օդերէն, որուն օգտակարութիւնն և ապաքինիչ զօրութիւնն երաշխաւորեալ է նորա անհամար արդիւնքը զօրաւոր գիտութեամբն։ Այս ֆիզիքական խանգարումներն յառաջ կուգան օդին մէջ լողացող թունաւոր աներեւոյթ նիւթոց միջոցաւ, որք թոքերէն անցնելով կը մտնեն արեան մէջ, կը խանգարեն լեարդն, և յառաջ կը բերեն տեսակ տեսակ ջերմեր և տենդեր, և արեան թունաւորումն. որոց ամենանշանները տրուած է. ջերմն և դողացնող, Թաղուն ջերմ, պարբերական ջերմն, ընդհատեալ ջերմն մաղձային տենդ և հրատապ տենդեր։

Թունաւորեալ օդերէ պատճառեալ հիւանդութիւնք կը պատահին այն տեղեր ուր մթնոլորտն ապականեալ և թունաւորեալ է ճահիճներէ կամ ճահճախառն վայրերէ բուսեղէն մահացու նիւթերով, կամ բաց աղբանոցներէ և ականներու ծակտիկներէն ելած թունաւոր կազերով, զորս մարդիկ կը ծծեն շնչառութեամբ։

Այէրի ջերմի ու տենդից դեղը կը ջնջէ այս թունաւոր նիւթոց կամ կազերու ազդեցութիւնն և դուրս կը վանէ զայն մարմնոյն մէջէն, որոյ գործածութիւնն առաւելապէս անվտանգ և անվնաս է և օգտակար, միայն թէ տրուած հրահանգին համեմատ գործածուի։ Կը ծախուի Մինասեան և ընկերաց Ամերիկեան վաճառատան մէջ ի Ղալաթիա Կ. Պոլսոյ։ 22

ՔԻՒՆԱՐՏ (CUNARD)

ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՇՈԳԵՆԱՒՈՒՑ
Որք ամիսը երկու անգամ կը բանին Լիվերբուլէ և Արեւելից մէջ

Անուանք	Թոնաժ	Անուանք	Թոնաժ
Ումբրիա	7718	Գաղաղոնիա	4845
Էդրուրիա	7718	Պաթնիա	4531
Սերվիա	7391	Սամարիա	3574
Աւրանիա	7268	Մարաթոն	2403
Բավոնիա	5587	Ալճէրիա	2393
Սեֆալոնիա	5517	Սարակոսա	2166
Կալլիա	4809	Թարիֆա	2246
Սիթիա	4557	Բալմիրա	2144
Ալէբբօ	2.43	Թրինիտատ	899
Քէտար	1876	Մարոգգօ	1855
Շերպուրկ	1614		

Դիմել առ ԹՈՄԱՍ Ջ. ՃՈԼԻ Գործակալ
Thomas C. Joly
Ալէքսիատիս խան, Թիւ 11
17 Ղալաթիա

COMP RUSSE

DE NAVIGATION A VAPEUR ET DE COMMERCE
ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՇՈԳԵՆԱՒԱՑԻՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Շաբթուան երթեւեկութիւնք

Բշ.	20/1	Օտեսայի սուրհանդակ, ժամ 2էն յետ միջօրէի։
Գշ.	21/2	Աղեքսանդրիոյ ուղղակի սուրհանդակ, ժամ 5էն յետ միջօրէի. Պիրէոսի ճամբով
Դշ.	22/3	Սեվաստոպոլի սուրհանդակ, առաւօտեան ժամ 10էն։
Դշ.	22/3	Սուրհանդակ դէպի փոքր Ասիոյ նաւահանգիստները մինչեւ Պաթում, առաւօտեան ժամ 11էն։
Եշ.	23/4	Օտեսայի սուրհանդակ, ժամ 2էն յետ միջօրէի։

Ազդ.—Յունվ. 21/3, երեքշաբթի օրը կ'ուղեւորին դէպի Սուրիոյ նաւահանգիստները մեկնող սուրհանդակը Զմիւռնիոյ մէջ պիտի հանդիպին Թրիպոլի, Պէյրութ, Եաֆա, և Բոր-Սայիտ գացող շոգենաւուն։ 10

ՄՈՍ

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
Լիվէրբուլէ և Միջերկրականի միջեւ բանող շոգենաւք

Անուանք	Թոնաժ	Անուանք	Թոնաժ
Քանոբուս	4200	Սֆինքս	3000
Ֆերոս	4000	Օսայրիս	3000
Օսմանլը	4000	Նեֆթիս	3000
Սեսոստրիս	3250	Բերա	3000
Թիպս	3250	Լոթիւս	800
Մակտալա	3250	Օլիմա	800
Մարիօթիս	3250	Ալեճիլ	700

Դիմել առ Ժ. Վ. ՎԻԹՕԼ և ԸՆԿ
Ուիթօլ խան
ՃԷՅՄՍ ՄՈՍ և ԸՆԿ.
14 31, Ճէյմս Սթրիթ Լիվրբուլ.

Արտօնատէր Ս. ՏԱՄԱՏԵԱՆ
ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԵՒԵԼՔ ԼՐԱԳՐՈՅ

ՖԱՆԷԼԱՅԻ ՀԻՒՍԱՐԱՆ ԵՒ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՍԼԱՆԵԱՆ ԵՂԲԱՐՑ

Ի Մահմուտ փաշա Քիւրքճի խան, Թիւ 26 եւ 15, եւ Պահճէ-Գաբու, Մաքսատան կարգ, Թիւ 44 Թոհաֆճըլէի վաճառատունը.

Թէ՛ մեծ և թէ՛ փոքր քանակութեամբ՝ արանց, կանանց և տղայոց համար՝ անխառն բրդէ, մանածէ, եւայլն, ուզուած թանձրութեամբ և ուզուած չափով յանձնարարութիւնք կ'ընդունուին ու պատրաստ կը ծախուին Ֆանէլա շապիկներ, վարտիքներ, միսոցուներ, եւայլն։ Մեր ապրանքները կը մրցին եւրոպականներուն հետ թէ՛ աժանութեամբ, թէ՛ դիմացկունութեամբ և թէ՛ իրենց նուրբ ճաշակով։ Ցաճախորդք ամէն կերպիւ գոհ պիտի մնան։

ԱՄԵՆԷՆ ՄԵԾ, ԱՄԵՆԷՆ ՀԻՆ, ԱՄԵՆԷՆ ՀԱՄԲԱՒԱՒՈՐ

ՀԱՆԴԵՐՁԵԼԻՆԱՑ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՀԱՄԱՅՆ ԵՒՐՈՊ. ԹՈՒՐՔԻՈՅ, ԱՍԻԱԿԱՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

ՖՐԱԹԷԼԼԻ ԿՈԼՑԷՆՊԵՐԿ

Առեւտրական Անուան Ներքեւ

Այս վաճառատունն կը յանձնարարուի հասարակութեան և ամեն մրցման կրնայ դիմադրել իր կերպասներուն ընտիր յատկութեամբը, պատրաստութեան տոկունութեամբը, ինչպէս նաև հանդերձին գեղեցիկ կտրուածքովը։

ԳԼԽԱՒՈՐ ՄԹԵՐԱՆՈՑՔ Ի Կ. ՊՈԼԻՍ
Թիւնէլի քով Թիւ 2, եւ Քարաքէօյի կամուրջին գլուխը Թիւ 28
ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ԵՒ ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ ՎԱՃԱՌՈՒՄ
ՄԱՍՆԱՃԻՒՂՔ

Հաւտաս
Քավալլա
Ռուսճուք
Զմիւռնիա
Վառնա
Պուրկաս
Փիլիպէ
Բոր-Սաիտ
Սելանիկ
Սամսոն
Մերսին
Քիոս
Թարսուս
Ատանա
Պէյրութ
Դամասկոս
Տրիպոլիս (Սուրիական)
Եաֆա
Աքքա
Աղեքսանդրիա
Գահիրէ եւն. եւն.

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ԹԷՅԻ

Գ. ԽԱՎՐՈՒՆԵԱՆ ԵՒ Յ. ԽՈՍԱՓՈՒԼԵԱՆ ԸՆԿ.
Պահճէ—Գաբու, Ճէլալ պէյ խանի դրան կից, Թիւ 10

Զմեռուան առթիւ սոյն հանրածանօթ վաճառատան մէջ պատրաստ կը գտնուին Չինէ և Ճավայէ ուղղակի հասած նոր բերք՝ զանազան տեսակ գերընտիր եւ ազնիւ ու անուշաբոյր ամէն ճաշակի յարմար.—Կաղանդի նուէրներու համար թէյով լեցուն Ճարոնական, Չինական եւ Հնդկական այլ և այլ մեծութեամբք եւ ձեւերով գեղակերտ եւ նկարազարդ տուփեր.—Ցաճախորդաց գոհացում տալու համար բնաւ ջանք չը խնայուիր.—Յանձնարարութիւնք կը կատարուին փութով և ճշդութեամբ.—Գիները որոշ եւ խիստ չափաւոր.—Ջի՛ք սակարկութիւն.

ԵՌԱՅԵԱԼ ԱՆԹԻԲԻՌԻՆ

ԼԸ ԲԷՖՐԻԷԼԻ
ԸՆԴԴԷՄ ԳԼԽՈՅ ՑԱՒԵՐՈՒ, ԾՈՎԷ ԲՌՆՈՒԵԼՈՒ
ԳԵՐԱԶԱՆՑ ԴԱՐՄԱՆ ԻՆՖԼՈՒԷՆՑԱՅԻ ԵՒ ՏԱՆԿԻ

Ասիտ Գառպոնիքը կը փարատէ դեղին գործածութեան յառաջ բերած խմիճներն և սրտի խառնուքը։
ԼԸ ԲԷՖՐԻԷԼ ԵՒ ԸՆԿ. ի Բարիզ, եւ դեղատանց մէջ։

ԴԱՐՈՒՍ ՄԵԾ ԳԻՒՏԸ

ԷԼԻՔՍԻՐ ԿՈՏԻՆՈ արագապէս կը բուժէ երիկամանց, Ինսածուցի հիւանդութիւնները, Ինֆլուէնցան, Անարիւնները, ծիւրեալները, և այլն։ Կ'երիտասարդացնէ և կեանքը կ'երկարէ։ Իսկապէս վերանորոգիչ տարր մըն է. արտակարգ զօրութեամբ և աննման առատութեամբ նոր արիւն մը կուտայ. վնասակար հիւթ մը չպարունակելով, ամեն տարիքի մէջ կրնայ գործածուիլ, առանց ոեւէ վտանգի։

Շիշը 20 Փրանք. ի Փարիզ, Սէն Լազար փողոց Թիւ 7, վարչութեան կեդրոնատեղիէն խնդրել Տքթ. Ժիւլ Լաֆոժի տետրակը. պաշտօնական Փարիզի բժշկական Համալսարանէն. այդ տետրակը պիտի ղրկուի ձրիապէս և առանց ճամբու ծախքի։

Ի Կ. Պոլիս կը վաճառուի Բոնքովսքի բրիտանական դեղարանը։

ԱՆԱՆՈՒՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԵՔԵՆԱԿԱՆ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆՑ ԵՒ ՁՈՒԼԱՐԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆ ՍԻՔ ԵՂԲԱՐՑ, ՏԱՐՄՇԹԱՏ

ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆՔ
ՁԱՂԱՑՔՆԵՐՈՒ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆՔ
Կը հաստատուին ջուրէն և հանքային նիւթեր աղալու յատուկ ջաղացքներ,
Բրինձ կեղեւելու գործիքներ.
Գարի փճնելու և մաքրող աղօրիք.
Ակոսող մեքենայք
ՇՈԳԵՇԱՐԺ ՄԵՔԵՆԱՅՔ
Քլանով մը և բաղադրեալ դրութեան համեմատ յոյժ նուազ շոգի սպառելու երաշխաւորութեամբ։
Կիսաշոր մամուլք, առուեստական երկաթուղիք.
ՑՈՐԵՆԻ ՇՏԵՄԱՐԱՆՔ
ՋՐՀԱՆՔ

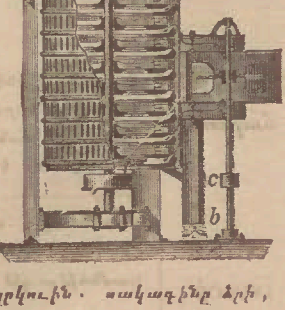

ՓՈԽԱՆՑՄՈՒՆՔ
Ջրոյ գերմանական կամ ամերիկեան դրութեան (Տիւլէր)։
ԱՂԻՒՍԱՐԱՆԻ ՋԵՏԵՂՄՈՒՆՔ
Աղիւսարանք կը հաստատուին
Նրբանաձեւ փառչ համար երկաթեղէնք
Աղիւսաբանի մեքենայք
Շոգենաւերէն ապրանք պարպող վերամբարձ մեքենայք
Շարժուն վերամբարձք, փոխադրիչ մեքենայք.
ՊՏՈՒՏԱԿԱՁԵՒՔ ԵՒ ՋՐԱԲԱՇԽԱԿԱՆ ԱՆԻՒՔ
Ջրաբաշխական վերամբարձք, Հրաբաշխական շարժիչ մեքենայք։

Աշխարհի ամեն երկրաց մէջ կը ղրկուին. սակագինը ձրի, պայմաններն յոյժ գոհացուցիչ են [illegible]։
Ընդհ. Ներկայացուցիչ Ժ. ՍԱՐԻՆՆՍՀԱԼՑ, Կ. Պոլիս, Ղալաթիա, Սելանիկ խան, 29.

ՇԻՐՔԵԹԻ ԽԱՅՐԻՅԻ

ԿԻՐԱԿՆՈՐԵԱՅ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ 6

1891 ՆՈՅ. 20 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ՄԻՆՉԵՒ ՅՈՒՆՎ. 20

Վոսփորէն էջնող շոգենաւք

2 15	Պէպէք. Արնաւ. Գուրուչ. Օրթագ. Պէշիք.
2 15	Ենիմ. Մէզ. Պէօյիւք. Թար. Ենիք. Միրկ. Ռ. Հիսար Պէպէք Արնվ. Գուրուչ. Օրթ. Պէշիքթաշ
2 15	Վանիք. Չէնկէլ. Պէյլէր. Գուզգ.
2 15	Պէյգօզ Բաշչա. Չուպգ. Գանլըճ. Ա. Հիսար Գանտ. Վանիք. Չէնկ. Պէյլ. Գուզգ.
2 20	Պէյգօզ Բաշչա. Ենիք. Չէնկլք. Չպգլը. Գանլըճ. Պօյաճ. Ռ. Ա. Հիսար Գանտիլ. Արնաւտ. Չէնկլք. Պէյլըպ. Օրթք. Գզգնճ. Իւսկիւտար Պէշիք Գապաթաշ
3 —	Ենիմ. Մէսար. Պէօյք. Թարապ. Ենիք. Իսթէն. Միրգն. Ռ. Հիսար Պէպէք Արնվ. Գուրչ. Օրթք. Պէշիքթաշ.
3 —	Ռ Ա. Գավ. Մէզարպ Պէօյ. Թարպ. Պէյգօզ Բաշչա. Չուպգ. Գանլըճա Ա. Հիս. Գանտլ. Վանիք. Չէնկ. Պէյլէր. Գուզգ. Իւսկտ.
3 45	Ենիմ. Մէզպ. Պէօյիւք. Թարպ. Ենիք. Իսթէն. Միրկ. Պօյաճ. Ռ. Հիսար. Պէպէք Արնվ. Գուրուչ. Օրթ. Պէշիքթաշ
4 30	Ենիմ. Մէզարպ. Պէօյիւք. Թարպ. Ենիք. Իսթէնեա Միրկէօն Պօյաճք. Ռ. Հիսար Պէպէք Արնավ. Գուրչ. Օրթագ Պէշիքթաշ
4 35	Ենիմ. Մէզարպ. Պէօյիւք. Թարպ. Պէյգօզ Բաշչա. Չուպ. Գանլ. Ա. Հիսար Գանտիլ. Վանիք Չէնկ. Պէյլէր Գուզգ. Պէշիկթաշ
6 —	Ենիմ. Մէզար. Պէօյիւք. Թարապ. Ենիք. Միրկ. Պօյաճ. Ռ. Հիսար Պէպէք Արնավ. Գուրչ. Օրթագ. Պէշիք.
7 —	Միրգն. Ռ. Ա. Հիսար Գանտ. Արնվտ. Չնկլ. Պէյլըպէյ. Օրթք. Գզգնճ. Պէշիք. Իւսկ.
7 —	Ենիմ. Մէզարպ, Պէօյիւք. Թարապ. Պէյգ. Բաշչա. Ենիք. Միրկ. Գանլըճ. Ռ. Ա. Հիսար Գանտիլ. Արնավ. Չէնկէլ. Պէյլ. Օրթագ. Գուզգ. Պէշիք. Իւսկ.
7 45	Ա. Ռ. Գավ. Ենիմ. Մէզպ. Պէյիւք. Թարպ. Ենիք. Միրկէօն Ռ. Հիսար Պէպէք. Արնվ. Օրթագ. Պէշիկ.
8 45	Մէզարպ. Պէօյիւքտէրէ Թարապիա Պէյգօզ Բաշչա. Չուպ. Գանլ. Ա. Հիսար Գանտ. Վանիք. Չէնկ. Պէյլ. Գուզգ. Իւսկ.
9 —	Պէօյիւքտ. Թարպ. Ենիք. Իսթէնեա Պօյաճ. Ռ. Հիսար. Արնավուտքէօյ Օրթագ Պէշիկ.
10 —	Ենիմ. Մէսարպ. Պէօյիւք. Թարպ. Ենիք. Միրկ. Ռ. Հիսար Պէպէք Արնվ. Գուրչ. Օրթ. Պէշիք.

Կամուրջէն ելնող շոգենաւք

3 —	Պէշիք. Օ. Թագ. Արնավ. Պէպէք Ռ. Հիսար Միրկն. Ենիք. Թարպ. Պէօյք. Մէսարպ. Ենիմ.
3 30	Իւսկ. Գուզգ. Պէյլէր. Չէնկ. Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար. Գանլըճա. Չուպգ. Բաշչապահճէ Պէյգօզ Թարպ. Պէօյք. Մէզպ. Ենիմ.
3 40	Գապաթ. Իւսկ. Պէշիք. Գուզգ. Օրթ. Պէյլ. Չէնկէլք. Արնավ. Գանտ. Ա. և Ռ. Հիսար Գանլըճ. Միրկ. Ենիք. Բաշչա. Պէյգ. Թարպ. Պէօյիւքտ. Մէզարպ. Ենիմ.
4 15	Պէշիկ. Օրթագ. Գուրչ. Արնավ. Պէպէք Ռ. Հիսար. Պօյաճ. Իսթէնեա. Ենիք. Թարպ. Պէօյիւք. Մէզարպ. Ենիմ.
5 15	Իւսկ. Պէշիք. Օրթ. Գուր. Արնվ. Պէպէք Ռ. Հիսար Միրկ. Ենիք. Թարպ. Պէօյիւք. Մէզպ. Ենիմ. Ռ. Ա. Գավաք
5 20	Իւսկ. Պէշիք. Գզգնճ. Օրթագ. Պէյլէրպէյ Չէնկլք. Արնվտ. Գանտլ. Ա. Ռ. Հիսարը Գանլըճ. Չպգլ. Միրկէօն
6 —	Գապաթ. Իւսկ. Պէշիք. Օրթագ Արնավ. Պէպէք Ա. Ռ. Հիսար Միրկ. Ենիք. Պէյգօզ Թարպ. Պէօյ. Մէզարպ.
. —	Պէշիք. Իւսկ. Գուզգունճ. Պէյլէր. Չէնկէլ. Արնավ. Գանտ. Ռ. Հիսար Պօյաճ Գանլըճա Ենիք. Թարպ. Պէօյիւք.
8 30	Պէշիքթաշ Օրթ. Արնվուտ. Պէպէք Ռ. Հիսար Միրկ. Ենիք. Թարպ. Պէօյք. Մէզպ. Ենիմ.
9 20	Պէշիկ. Օրթագ. Գուրչ. Արնավ. Ռ. Հիսար Պօյաճ. Ենիք. Պէյգօզ. Թարպ. Պէօյիւք. Մէզարպ. Ենիմ.
10 5	Գապ. Գուզգ. Պէյլէր. Չէնկ. Վան. Գանտ. Ա. Հիսար Գանլըճ. Չուպուգլը Բաշչա. Պէյգ. Թար. Մէզ. Ռ. և Ա. Գավաք.
10 15	Պէշիք. Իւսկ. Գուզգ. Պէյլէրպէյ Չէնկէլք. Գուրուչ. Արնավ. Գանտլ. Ա. Ռ. Հիսար Գանլճ. Միրկ. Ենիք. Բաշչա. Պէյգօզ
10 20	Պէշիքթաշ, Օրթագ. Գուրուչ. Արնավ. Պէպէք Ռ. Հիսար Պօյաճ. Միրկէօն Իսթէնեա Ենիք. Թարպ. Պէօյք Մէզարպ. Ենիմ.
11 10	Իւսկ. Գուզգ. Պէյլէր Չէնկ. Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար Գանլըճա Չուպգ. Բաշչ. Պէյգօզ
11 20	Պէշիքթ. Օրթագ. Արնավ. Պէպէք Ռ. Հիսար Միրկ. Ենիք. Թարպ. Պէօյք. Ենիմ.
11 30	Պէշիք. Գուզգ. Օրթ. Պէյլէր. Չէնկ. Վանիք.
12 —	Պէշիք. Օրթագ. Գուրչ. Արնավ. Պէպէք.

ԼԻՒՆԻՕՆ L'UNION

ՀՐԴԵՀԻ ՃԻՒՂ
ՀԻՄՆԵԱԼ 1828ԻՆ

Դրամագլուխը	Ֆր. 10,000,000
Պահեստի դրամ	» 6,700,000
Գանձելի ապահովագին (Բոնի)	» 63,770,000
1890ի հասոյթը	» 15,000,000
Հրդեհի վնասուց վճարուած	» 160,570,000

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԱՆԱՆՈՒՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ԸՆԴԴԷՄ ՀՐԴԵՀԻ ԵՒ ԿԵՆԱՑ
Հաստատեալ ի Փարիզ, իւր կեդրոնավայրն, Պանք փողոց, 15
ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

Պ. Պ.
Ա. Տ՛ԷՅԹԱԼ, Նախկին երեսփոխան, Նախկին վարիչ Ֆրանսական Պանքայի, Նախագահ Ֆրանսայի Հարաւային Երկաթուղեաց ընկերութեան, ՆԱԽԱԳԱՀ
Ս. ՄԱԼԷ, Մալէ եղբարց Դրամատունէն, Նախագահ «Բարի-Լիոն-Մէտիթէրրանէ» Երկաթուղեաց ընկերութեան, Նախագահ Օսմ. Կայս. Պանքայի, ՓՈԽ-ՆԱԽԱԳԱՀ ԻՒՆԻՕՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ.
Թ. ՕՏԷՆՈՒ, Նախկին դրամատէր, Նախագահ Վիէյլ Մոնթանյի և Էբինեայի ածխահանքաց ընկերութեան.
Ս. ՀԻՒՐՍԷԼ, Նախագահ Մէլիւզին Ծովային Ապահովագրական ընկերութեան.

Պ. Պ.
Ս. ՃԷՅՄՍԸՆ, Հօթինկէր և Ընկ. դրամատանց տանէն.
Ֆ. ՄԻԾՕ, Նախկին Նախագահ Սէնի Առեւտրական Դատարանին, վարիչ Ֆրանսական Պանքայի, վարիչ Ֆռանսայի Հիւսիսային երկաթուղւոյն.
Հ. ՄԻՐԱՊՕ, Միրապօ Բաքար, Բիւբարի և Ընկ. դրամատանց տանէն.
Ա. ԹԻՒՐՆԷՅՍԸՆ, Լանտի երկաթուղեաց Ընկերութեան վարիչ.
Ա. ՎԷՐՆ, Վէրն և Ընկ. դրամատանց տանէն, վարիչ Ֆրանսական պանքայի, տեսուչ Ֆռանսայի Հիւսիսային երկաթուղեաց ընկերութեան, վարիչ Օսմ. պանքային.

ՀՐԴԵՀԻ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ) Պ. Պ. ՇԱՐԼԸ ՌՕՊԸՐ. Նախկին պետական խորհրդական, ՏՆՕՐԷՆ
Պօլ Ժ. ՍԸՌԻՋ, Նախկին ելմտական քննիչ, ՓՈԽ-ՏՆՕՐԷՆ

ԿԵՆԱՑ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ) Պ. Պ. ԱԼՊԷՐ ՖՈՒ, Տնօրէն
ԷՕԺԷՆ ԼԸ ՍԷՆ, Փոխ-Տնօրէն

ԿԵՆԱՑ ՃԻՒՂ
ՀԻՄՆԵԱԼ 1829ԻՆ

Դրամագլուխը	Ֆր. 10,000,000
Պահեստի դրամ.	» 93,8
Կենաց համար վճարուած	» 59,000,000
Ապահովագրեալ գումարը	» 243 580,000

Ընկերութեան դրամատեղք ի Կ. Պոլիս. ՕՍՄ. ԿԱՅՍ. ՊԱՆՔԱ

Մանրամասն տեղեկութեանց համար դիմել առ Մասնաւոր Տնօրէնն Կ. Պոլսոյ, **ՍԻՄՈՆ ՔԱՅՍԷՐԼԵԱՆ**, Ղալաթիա, Մահմուտիէ փողոց, Քամանտօ Պանքայի դիմաց, Երամեան խան, Թիւ 2